emilian stanev

şeftali hırsızı

HÜR
YAYINEVİ

EMILIAN STANEV

ŞEFTALİ HIRSIZI

Türkçesi:

Mehmet Kazımoğlu

HÜR

YAYINEVİ

ŞEFTALİ HIRSIZI

BİR

Şehrin boşaltıldığı sıralarda babamdan kalan arsayı satmıştım. Tırnovo'nun yeni mahallelerinde, bir zamanlar bağlık olan Sevlievo şosesi boyunda inşaata elverişli bir arsaydı.

Sıcak bir yaz günü, satışı yapmak için şehre geldim. Şehir tahliye edilenlerle doluydu. Her evde ikişer-üçer aile oturuyordu. Susuz bir yer olduğu için su yetmiyordu, yiyecek yetersizliği de söz konusuydu… öğlende daracık kaldırımlar insanla dolup taşardı ve lokantalarda, bu kadar işe alışık olmayan garsonlar, masalar arasında binbir zahmetle koşuşurlardı.

Akşamları alarm verilince, insanlar ellerinde çanta ve valizlerle dik ve karanlık sokaklardan şehrin altındaki iki tünele doğru koşuşurlardı..

«Boris» otelinin taraçasında on kadar Alman subayı oturmuş bira içiyordu. Sessiz, bedbindiler. Ot bürümüş ve yeşilliğe gömülmüş eski kaleye bakıyorlardı boşu boşuna. Az konuşuyorlardı ve bakışları bir Bulgar'ın bakışı ile karşılaşınca, gözleri güvensizlik ve nefretle doluyordu.

Doğduğum bu şehri çoktan, on iki yaşlarında bir çocukken, tam Birinci Dünya Savaşı sona ererken terketmiştim. Ve gök yeşili üniformalar, saman sarısı ve kızıl saçlar, mavi gözler ve yorgun gergin yüzler, hâlâ hep burada imişler izlemini yarattı bende. Sadece üniformalarında dikili kırık haçlar ayırıyordu onları o zamanki babalarından, dayılarından. Belki de bu Almanlardan kimileri, o zamanlar demir işliği ile bir ağırlık bölüğünün bulunduğu şehir kenarına barakalarını kuran o Almanların oğlu, yada yeğeni idiler.

Bu ağırlık bölüğü yirmi kadar savaşmayan askerden ibaretti. Barakaların önünde yere çakılı masalar ve peykeler vardı. Bunların arasında yere bir kazık kakılmış, etrafı daire içinde bir atmaca duruyordu. Uzun, çıplak ve yırtıcı ayağından sarı pirinç bir köstekle kazığa bağlıydı. Askerler onu etle ve diri kedilerle beslerdi.

Dik kulaklı kesik kuyruklu, ceylan gibi koşan Fritsi'yi hatırladım. Almanların kırmızıya boyalı demir kapılı, buzluk gibi soğuk kasap dükkanının bulunduğu dik sokakta koruyuculuk yapardı. Kasabın üst tarafında bir Fransız Yahudisi olan Jan Granjan oturuyordu, şehirde biricik çamaşır ve buharlı ütü makinesinin sahibiydi o. Ve biz, yalın ayak çocuklar, semiz, kanlı sığır etlerine bakarak oradan geçerken, Fritsi çirkin bir hırlama ile üzerimize atılırdı.

Geçmişin tekrarından daha sıkıcı bir şey yoktur. Bu şehrin üzerinde o zaman da yazın ayni yorgun gökyüzünü görürdüm ve gökyüzünün boş, mavimsi uçsuzluğundan şehrin üzerine ayni bilinmeyen şeyin çöktüğü belli oluyordu. Tırnovo biraz değişmişti; sanki birbiri üzerine kurulmuş, bahçesiz ayni eski evler; boyaları ve sıvaları dökülmüş, zamanla renkleri solmuş, ekşi nem kokusu yayılmış ve üç dört kuşağın barındığı evler… Ana sokağın esnaf hattını bozacak yeni yapılar pek azdı. Varoş mahalleleri ile Yantra boyu, bıraktığım gibiydiler.

Vaktiyle oynadığım Sokakları dolaştım, şimdi tanımadığım kimselerin oturduğu doğduğum evin önünden geçtim, meydanlıktaki küçük fırını seyrettim. Yirmi beş yıl önce karabuğday ve çavdardan yapılma çamur gibi bir parça ekmek için elimizdeki karnelerle sıraya dizilirdik bu fırın önünde. Fırının üstünde ilkokul öğretmeni Andreev oturuyordu. Biz, çocuklar ona Topaç derdik. Ufak tefek, saçları ağarmış, ağzında birkaç sarı diş kalmış bir adamdı. Ama çok ciddiydi. Ailesi oldukça kalabalıktı. Yedi çocuğu vardı. Evi, fırına has maya kokuyordu, tahtakurusu doluydu. Çocuklarından, Lazar, Petko, Sena, Liza, Mita ve Roza, hepsi bu yıllarda yan açlıktan ve veremden ölmüştü…

Ne ağır şartlar altında yetişmişti bizim kuşak! Babasızdık! Babalarımız, yarı aç yarı tok, yarı çıplak ve bit içinde cephede yok olmuş; analarımız, aşın yorgunluktan, açlıktan ve ağlayıp çırpınmaktan eriyip gitmişlerdi. Ekmeğimizi mi düşüneceklerdi, eğitimimizi mi, bilemiyorlardı… Hemen hepimiz sokak çocukları olmuştuk, çünkü sokakla esir kampları arasında, bu düşüncesizce savaşın keşmekeşliği, ahlaksızlığı, açlığı içinde yetişiyorduk…

Akşam üzeri, dar ve eğri sokaklardan bir kez daha geçtim. Sessiz bir karanlığa gömülmüşlerdi. Soluk ışıklı bir kaç elektrik lambası aydınlatamıyordu bu sokakları. Evler, koyu gölgeler içindeydi. Karanlığın içinde tek tük bir kaç camın ışıldadığı görülüyordu. İzbe, küf kokan bir

mahzenden ansızın bir kedi fırlıyordu. Kıyılmaz bir şeyden ayrılma acısını daha fazla duymamak için arsayı görmeden satmıştım.

Çocukluğumdaki o kuru, sıcak yazları o arsada geçirmiştim. Yazları çeşmeler kurur, kuraklık başlar ve çoğunlukla salgın hastalıklar baş gösterirdi. Gene de dayanamadım, bir zaman üzüm bağları olan bu yerlerin şimdi nasıl göründüğünü merak ederek, ertesi gün gittim, gördüm.

Çok iyi bildiğim eski yoldan, gün doğarken yürüdüm. Sokaklar ıssızdı. Kaldırımlardaki iri taşlar, güneş ışınlarını yansıtarak sedef gibi parlıyorlardı. Yarım saat sonra şehrin kıyısındaydım. Ve o zaman buranın tanınmayacak kadar çok değiştiğini hayretle gördüm. Koca bir mahalle olmuştu burası, eskiden iki üç ev birkaç da kireç kuyusu vardı sadece, bir de taşlı yol. Kök damarları yolu kesen akasyaların mor ve beyaz başaklarını güzün toplar, tatlı özlerini emerdik.

Akasya kokusu da kaybolmuştu. Birbirlerine eklenmiş küçük avlu içlerindeki Japon gülleri pembe bulutlar gibi açmıştı. Havalanması için asılan örtülerin sarktığı açık pencerelerde tanımadık insan yüzleri vardı. Bir yerlerde radyo çalışıyordu. Ve yürüdükçe bütün çevre tamamen değişmiş olarak görünüyordu. Eski bağları saran ve boz renkli, yosun kaplı duvarların yerinde evler ve villalar yükseliyor, yemiş bahçeleri görünüyordu.

Sadece, bir zamanlar esirlerin geçtiği o yol yine aynıydı. Yine öyle tekerleklerden oyulmuş, taşlı, engebeli, kurumuş bir dere yatağı gibiydi. Mühendislerin çizdikleri planlara göre arsalara bölünmüş, bağ ve bahçelerin arasında kaybolan yeni mahallenin ardındaki o dar alanı hayli güç buldum. Bir villanın içinden geçmek gerekiyordu şimdi. Sık vişne ağaçlarının arasında kaybolmuş villanın sadece kiremitleri görünüyordu.

Başında müslinden yapılma gecelik takkesi yaşlı bir ihtiyar göründü kapıda. Bir emekli öğretmen görünüşlü bir adamdı bu. Beni gördü, yaklaşarak sert bir dille ne aradığımı sordu. Buralarda bir yerlerde bulunan bir arsanın sahibi olduğumu söyleyince, ihtiyar gür kaşlarını dikerek acı acı gülümsedi ve kuvvetle elimi sıktı.

— Hay sen miydin be Kolyo!. .. Yaramaz çocuk, tanıyamadın mı beni?

Kanlı gözler, kızarmış koca bir burun, dişsiz bir ağız ve şimdi elimi sıkan deri ve kemikten ibaret elin, vaktiyle kendisini az üzmediğim matematik öğretmenime benzer yanı kalmamıştı. Zavallı Petrov! O’nun yaramaz

öğrencileri! Keçi derdik ona! Kalem gibi sivri, küçük bir sakalı vardı bir zamanlar. Karatahta başında bizi imtihan ederken çenesini oynatmayı severdi. Yoktu o sakal şimdi. Pek fazla seyrekleştiği için kesmiş olmalı. Ama hep öyle dinç çevik, içki ve sigara içmeyen ihtiyarlar gibi tertemizdi. Muntazam bir hayat yaşamaya alışmış dedelerimiz ve babalarımız gibi düzgün görünüşlüydü.

Niçin geldiğimi söylediğim zaman:

— Sakın arsayı satmış olmayasın? Allah allah bu zamanda mülk satılır mı hiç? dedi.

Gözlerinde bir üzüntü belirdi. Belli bir hayal kırıklığı ile yavaşça elimi bıraktı.

Villanın avlusundaki otlar çiğden ıslanmışlardı. Yeni ilaçlanmış asmalar, güneşte geniş yapraklarını kurutuyorlardı. Latin çiçeklerinden bir küme kapının çevresini süslüyordu. Merdivenlerdeki gül, yaprakları dökülecek gibi açmıştı.

On iki yaşlarında bir kız çocuğu sandalye getirdi. öğretmenimin ikram ettiği vişne tatlısını yerken, bağındaki düzenliliği övdü bana ve yeri sattığım için beni tekrar suçlamayı da unutmadı.

Bana çocukluğumun güzel sabahlarını hatırlatan sarıasma kuşlarının ötüşlerini dinledim. ihtiyacım olmasaydı bu yeri satmazdım hiç bir zaman. Yeri görünce, bu iyi yürekli ihtiyarın bana darılmakta haklı olduğuna inandım. Arsamda, nereden bittiği bilinmeyen birkaç ceviz ağacı, körpe palmiyeye benzeyen iri, sarı, yeşil yapraklarıyla, ot bürümüş toprağa uzun gölgelerini seriyorlardı. Vaktiyle burasının bağ olduğunu hatırlatan bir şey kalmamıştı. Karşıda bir villâ yükseliyordu. Başında kocaman hasır bir şapka olan bir adam taraçaya dikilmiş merakla bizi izliyordu. Ağıl olan bir yapı yıkılmış ve daha temizlenmemiş temellerinin yanında yeni yapılmakta olan bir evin tuğla duvarları yükseliyordu.

Bir tek albayın kulübesi nasıl bıraktıysam öylece duruyordu. Bir virane gibi yaban otlarına bürünmüştü. Kiremitleri kararmış, sarı, boz yosun tutmuşlardı. Taştan, dört köşe, eski bir barut deposunu andırıyordu ve yere o kadar gömülmüştü ki, insan arka tarafından kiremitliğine basabilirdi. Arka tarafı toprak içinde, ön tarafı topraktan birkaç metre yüksekti sadece. Böyle kurulmuştu. üst dalları kurumuş, gövdesi kovuklaşmış bir ceviz ağacı,

büsbütün serinlik ve çiğlere gömülmüş bu acıklı harabe üzerine şeffaf yeşil gölgesini sermişti. Buraya ulaşan ne bir patika vardı, ne de bir insan izi.

Kulübeye yaklaştığımız zaman öğretmenim:

— Albayı hatırlıyor musun? diye sordu.

— Kulübe, ayni kulübe dedim.

— Ya karısı ile olan olayı… hatırlamıyor musun? Bütün şehir onu konuşmuştu.

Karısıyla olan olayı unutmuştum. Ama kulübeyi çok iyi hatırlıyordum. Unutabilir miyim! .. Masalların bütün büyücü ve kahramanlarıyla dolaşmak için çocukluk hayallerimin en uygun yeriydi orası.

Bir gün kulübe önünde bir kadın görmüştüm. Hırsızlık etmeye gelmiştim. Albayın yemiş dolu dalları sarkan koca zerdali ağacına doğru sokulurken o kadına rastladım. Kadın, kapının önünde alçak bir iskemlede oturuyordu. Sırtında geniş yenli, süt mavisi bir entari vardı. Yenlerinden, gözleri kamaştıran beyaz, çıplak kolları görünüyordu. Altın renginde, gür, dalgalı saçları kucağına kadar uzanıyordu. Dalıp gitmişti… Eski kulübenin sessizliğinde bir peri kızını andırıyordu. Onu gördüğüm zaman beni bir korku almış, yüreğim çarpmaya başlamıştı. Onun başka bir dünyadan, masallardaki dünyadan biri sanarak, donup kalmıştım. Ansızın yüzünü bana dönmüş, ben de gözlerini görmüştüm. Yumuşak, aydınlık ve hüzün dolu derin mavi gözleri vardı. Korkudan bağırarak var kuvvetimle kaçmıştım oradan. Şehre doğru koşarken periler dünyasına inanmadığıma pişman oluyordum. Onun sıradan bir insan olduğuna inanabilmek için dönüp yeniden görmek arzusu ile birkaç kez durmuştum. Eve vardığım zaman serüvenimi anneme anlattım.

Benim heyecan ve korku içinde olduğumu gören annem:

— Albayın karısıdır o dedi.

Albayın karısı mı?!.. Onu sonraları, bir kez bizim yanımızdan geçerken görmüştüm :uzun siyah entarisi, geniş şapkası, siyah eldivenleri ve arkasından hoş bir koku bırakan parfümü ile benim için yine öyle esrarengiz bir güzelliği vardı.

Albaya gelince, onu çok iyi tanırdım. Herkes korkardı ondan ama en çok sık sık onun bağı dolaylarında oynayan biz çocuklar korkardık. Bize lanet okuyan, korkutan çirkin sesini duyduk muydu, bir telâş, bir korku alırdı

hepimizi. Elli yaşlarında kadardı. Şişmanca, geniş omuzlu, kısa boyunlu idi. Kulakları kafasına iyice yapışıktı, sert bakan kül rengi gözleri vardı. Saçları ağarmış, alabros kestirilmişti. Bu alabros tıraşlı kafası bir vaşağı andırıyordu.

Onu Marno ovasında askerlerin talimini teftiş ederken görüyorduk sık sık. Askerler onu görünce ağaç gibi donup kalırlardı. Assubaylar talim ettirdikleri bölüğün üzerine titrerlerdi. Subaylar, süngü vuruşları yeteri kadar kuvvetli çıkmayınca, kızıl bozul olurlardı. Çavuş, elinde ucuna paçavradan bir top geçirilmiş uzun bir sırıkla süngülü erin karşısına geçerdi. Ve er, savunmayı beceremezse, sırıkla göğsüne, yada yüzüne vururdu. Böyle hallerde albay kudurur kısacık boynu felçli gibi kızarırdı. Küfür, tehdit ve tokatlarla zavallı köylü erin üzerine atılarak öfkesini alırdı. Ona göre disiplin körü körüne ve kayıtsız şartsız itaat, askerliğin en büyük ustalığı da süngü vuruşlarıydı.

Rusya'dan, askeri bilgi ve çarlığa sonsuz bağlılık duygusuyla birlikte, askerlere sövmek için bütün Rus küfürlerini de birlikte getirmişti. «Haşmetlû» Birinci Ferdinant'a karşı olan duyguları da aynen böyleydi. 1912 ve 1913 yıllarında Türklere ve Sırplara karşı savaşmıştı. O zaman şarapnelle uyluk kemiğinin üst kısmından yaralanmıştı ve o zamandan beri topallıyordu. Avrupa savaşında şehir komutanı olmuştu.

O zamanlar şehir esirlerle doluydu. Marna oyasında muazzam yulaf ve saman yığınları yükseliyordu, orası askerler için de bir üs vazifesi görüyordu aynı zamanda. Yiyecek depoları eski tüccar mağazalarındaydı. Yığınlarda, çoğu Sırp ve Romen olan esirler çalışıyordu. Şehrin batısında kampta Ruslar yaşıyordu. özel bir saygı ve sevgi vardı onlara karşı. Fransızlar, İtalyanlar ve İngilizler ise hiçbir iş yapmazlardı.

Bu çeşitli esirlerin yönetimi albaya verilmişti. Romenlerden hoşlanmıyordu ve Sırplardan, Balkan Savaşının «kahpe ve alçak müttefiklerinden» nefret ediyordu. Kendisini o zaman yaralamışlar ve askerlik mesleğinde yükselmesine engel olmuşlardı. Sakat olduğundan ve artık yaşı ilerlediğinden babasından kalan mülkle uğraşır olmuştu. Günün birinde buraya bir villâ kurup, yaşlılık yıllarını burada geçirmeyi tasarlamıştı. Sık sık gelir, bağın kazılması ve ilaçlanmasının nasıl yapıldığına bakardı. Bir köylü pintiliği ile, harcanan her kuruşun hesabını tutardı. Komşuları onunla kavga etmekten ve davalı olmaktan bıkmış

usanmışlardı. Bağının kenarına gelişigüzel atılan bir taştan dolayı kavga çıkarır, komşusunu dövmeye kalkardı.

Bana bu olayları hatırlatan öğretmenim:

— Bizler yanına pek sokulmazdık, insan yerine koymazdı bizi, diyordu.

Bağa kolayca girilmesin diye emirerine, bağı çevreleyen dikenli tellerin arasına bir ip germesini, ucuna da bir çan takmasını emretmişti.

Albay'ın karısı eski kulübe pek sağlığa uygun olmadığından buraya pek uzak olmayan akrabalarının yanına giderdi yazları. Emireri bağ bozumuna kadar bekçilik ederdi burada. Uzun boylu, cılız bir köylüydü emireri. Karısı yeni ölmüştü. Yumuk gözleriyle köre benzerdi, kumral bıyıkları incecik dudaklarının üstünden mısır püskülü gibi sarkardı. Sessiz, kendi halinde bir adamdı. Uyurgezer gibi dolaşır, albayın emirlerini körü körüne yerine getirirdi. Emireri olmasaydı mutlaka bir manastırda papaz olurdu.

Şimdi nasıl albaya hizmet ediyorsa piskoposa da öyle, köle gibi hizmet ederdi.

Bin dokuz yüz on sekiz yılının yaz ayları sonunda şehirde tifo salgını başlamıştı. Görülmemiş bir kuraklık her şeyi yakıp kavuruyordu. Güneşin ısıttığı şehir toza ve kokuya gömülmüştü. Şehrin üstüne kurulduğu kayalar, geceleri bile fırın duvarları gibiydi. Yarı kurumuş ırmaktan ağır bir balçık kokusu yükseliyordu. Hamam böcekleri, eski ahşap evleri sarmışlardı. Çeşmeler günde birkaç saat akıtılır sonra suyu kesilirdi. Gece yarılarından beri tenekeleri, çeşit çeşit su kaplarıyla çeşme başında bekleşen kadınlar arasında kavgalar olurdu. Solmuş, tozlu bir gökyüzü altında donup kalmıştı şehir. öğle saatlerinde boğucu bir sıcağa gömülür, beş kilisenin ölüm haberi veren çan sesleriyle inlerdi. Dükkânlar bir iki saat ancak açarlardı kapılarını. insanlar el sıkışmaz olmuştu. Kaynatılmış su içerler, ellerini asitfenikli suyla yıkarlardı. Herkes bağlara göçüyordu. Savaşın yaklaşan belirsiz sonu, açlık, cephedeki yakınlar unutulmuştu. Salgın korkunç bir şekilde yayılıyordu. Esir kamplarında kolera da görülüyordu. Esir alınmış sömürge askerleri getirmişti kolerayı.

O zaman albay karısıyla birlikte buraya, bu eski kulübeye kaçmıştı.

Eşyasını, yani yatağı yorganı, büyük bir tahta karyolayı, bir iki sandalyeyle mutfak masasını bir askeri araba getirmişti. Bir mahzen gibi serin taş kulübeye yerleştiler. Bir tek odası vardı kulübenin, kireç boyalıydı. Duvarlarında dolaplar, raflar vardı. Kurt yeniğinden delik deşik olan, kalın

meşe kapı, bir ağaç sürme ve kocaman bir anahtarla doğrudan doğruya odaya açılırdı. Kepenkli, demir parmaklıkları olan iki camsız pencere aydınlatırdı odayı.

İyi kötü yerleşmişlerdi. O boğucu sıcak serin kulübede pek duyulmuyordu. öğle ve akşam yemeklerini, geceleri kocaman bir baykuşun konduğu ceviz ağacının gölgesine kurulmuş çardakta yerlerdi.

Emireri çevredeki böğürtlenleri temizledi, otları biçti ve her yıl meyvadan dalları sarkan büyük zerdali ağacının yanına bir peykeyle bir fırın yaptı. Şehrin kenar mahallesinden Maröla adlı, yoksul bir kadın o sıcakta her sabah yemek yapmaya gelir öğleyin de dönerdi. Salgın hastalık korkusundan, kulübeden içeri kimseyi almıyordu albay. Hizmetçi kadın bile yemeği dışarıda hazırlardı. İşe başlamadan önce hanımın bir eski elbisesini giyer, kendininkileri de fırının yanındaki ayva ağacına asardı. Emirerine gelince, hiç sesini çıkarmadan dışarıda, avluda yatardı.

Albay, şehirden geldiği faytondan atlar, ağacın altında beyaz, yazlık üniformasını çabucak çıkarır, ellerini yıkayıp karısının getirdiği elbiselerini giyer, ancak bunlardan sonra kulübeye girerdi. İçine biraz iyot konulmuş bir bardak suyla değişmez dezenfekte işi biterdi. Albay, tanıdığı tek ilâç olan bu ilâçların antiseptik (mikrop öldürücü) etkisiyle mikropların öldüğüne inanır, rahat rahat öğle yemeğine otururdu.

Beş dekarlık bağıyla ilgilenmekten de geri kalmazdı. Her akşam eve döner dönmez arkasına emirerini takar bağı dolaşmaya çıkardı.

Buraya geldiklerinden bir iki gün sonra şeftali ağaçlarından birinin meyvalarının toplanmış olduğunu gördüler. Hırsız gece girmişti bağa, kimseler duymamıştı. Müthiş öfkelenmişti albay. iri, tatlı meyvalar veren bu şeftali fidanlarıyla övünürdü. Emireri, bu fidanlar kurumasın diye, bir topçu beygirine su tulumlarını yükler, her gün suya giderdi. Uzaktan, seyrek yapraklı fidanlara konmuş portakal renkli birer kuş gibi görünürdü şeftaliler.

Emireri , hırsızı yaklamak konusunda aldığı sert emre göre bundan böyle bağda yatacaktı.

Bu güç yıllarda her gün bir hırsızlık olurdu bağlarda. Aç çocuklar, yoksul insanlar salgın hastalığı umursamadan üzümleri, meyvaları çalarlardı. Köylerden kovulan sahipsiz köpekler bağlarda dolaşır, üzüm yerlerdi. Ayrıca esir kamplarından kaçanlar da hırsızlık yapar, meyvalar, elbiseler

çalarlardı. Kimi zaman devriyeler bu zavallı kaçakları vurur, cesetleri günlerce gömülmeden kalırdı.

Albaylar insanlardan uzak bir hayat yaşıyorlardı. Kimsenin evine gitmezlerdi, başkaları da gelmezdi onlara. Her sabah fayton gelir, albayı alıp şehre götürür, öğleyin de geri getirirdi. Öğle yemeğinden sonra serin kulübede biraz kestirir yeniden işe giderdi. Akşam üstleri, kızgın güneş kampın yanındaki karaağaç korusunun ardında batarken dönerdi. Akşam yemeğini çardakta yerler sonra iskambil oynayıp savaştan söz ederlerdi.

Her öğleden sonra, üçle beş arasında emireri suya giderdi. Bağ sulak bir yerde değildi, kuraklıktan çevredeki bütün çeşmeler kurumuş olduğu için gittiği yer epeyce uzaktı. Bu sırada albayın karısı Elisaveta yalnız kalırdı.

Öğleden sonraki bu durgun saatlerde ağaç gölgeleri kısalır, gökyüzünden gözleri kamaştıran kuru bir ışık yayılır ve her şey hüzne dalardı. Sararmış bağlar üstünde küçücük sinekler dolaşır, bulutsuz gökte tek bir kuş uçmazdı. Ağır bir sessizlik çöker ve ancak şehir tarafından taa uzakta bir karartı gibi görünen garda cepheye asker götüren, erzak ve cephane yüklü dizi dizi vagonları çeken, arada bir koyu, kara bir duman salan lokomotifin çığlıkları duyulurdu.

Elisaveta bu saatleri çardakta geçirir, bir şeyler diker yada kitap okurdu. Güzel bir kadındı. Baharını aşmış, hayat mevsiminin geçmekte olan yazını yaşıyordu. Kısırdı. İri gözlerinde doyumsuz kadınların gözlerinde görülen bir hüzün vardı.

— Ben onu, albay gibi bir adama göre ruhsuz, duygusuz bir kadın sanıyordum önceleri, diyordu yaşlı öğretmen. Ama karım başka türlü düşünüyordu. Sonraları karımın haklı olduğunu anladım.

Evliliği mutlu bir evlilik olmamıştı. Çiğ bir adamdı albay; sert kişiliği, kadının kendini yalnız ve yaşlı hissetmesine sebep olmuştu. Bugün herhangi bir kızın duyduğu sevginin, mutluluğun yarısını bile tatmamıştı mutlaka… Evliliği, yedi yıl içinde üç savaş gören günlere rastladı. Evliliğinde iyi geçen olsa olsa bir iki gün hatırlıyordu. Balkan Savaşı öncesinde şehrin en güzel kadınıydı. O zamanlar mazurka yapılan baloların gözdesiydi. Bizim subaylar, Çarlık Rusya’sının subaylarını, onların ün düşkünlüğünü, aşağılık müsrifliklerini taklit ederlerdi o zamanlar. Albay onunla evlenmek istediğinde Elisaveta şehirde öğretmendi. Halk saygı ve sevgi duyardı ona, tanınmış ama sonradan yoksul düşmüş bir ailedendi çünkü. Kendinden on beş yaş büyük bu yüzbaşıyla evlenmeye, belki de bu

durum itmişti onu, belki de üniformasına vurulmuştu yüzbaşının. O zamanlar aptalca bir anlayış vardı: eşraf eşraftan, biriyle evlenmeliydi. Subaylar da yüksek tabakadan sayılırdı. Sonraları, çocuk doğurma umudunu da yitirince, gençliğini boşa harcadığı bu talihsiz hayata boyun eğdi. Büyük savaş kaderine boyun eğmeyi öğretmşti ona. Elisaveta kocasının cepheye gitmediğine, yükseldiği görevin onlara başkalarında olmayan her şeyi sağladığına şükrediyordu.

Her gün, büyük bir yalnızlık içinde geçirdiği bu saatlerde, yaşlılığın eşiğine gelmiş çocuksuz kadınların duyduğu umutsuzluğu, boşluğu duyuyordu. Onu avutan tek şey kitaplarıydı. Bir de kocasının ve Maröla'nın şehirden getirdikleri haberler. Felâkete uğramış bir insanın başkalarının felâketleriyle avunması gibi o da bu haberlerle avunuyordu. Kötüydü haberler, ekmek kıtlığı gittikçe artıyordu, salgın hastalık her gün kurbanlar götürmekteydi, bunlar arasında tanıdığı insanlar da vardı.

İKİ

Ceviz ağacının gölgesinin susuzluktan (kuraklıktan) çatlamış toprağa bir yas bayrağı gibi serildiği bir öğleden sonra Elisaveta çardakta dinleniyordu. Albay henüz gitmişti, havada atlardan yayılan ekşi koku hâlâ duyuluyordu. Emireri suya gitmiş, Maröla da faytoncuya yalvarmış, yanına oturup şehre yollanmıştı.

Kızgın topraktan bir sıcaklık yükseliyordu. Havada titreşimler oluyor, boğucu sıcak ufku kaplıyordu. Damın eski kiremitlerinde kertenkeleler güneşleniyordu. Yolunu şaşırmış bir ağustos böceği saçak altına girmiş ötüyor, hüzünlü sesi yaklaşan akşamı hatırlatıyordu.

Elisaveta, ansızın korkuluğun içindeki gizli çanın sesini duydu. önce bir kere, bir süre sonra da iki kere çaldı çan. Yalnız kaldığı saatlerde hırsızların gelebileceğini düşünmüştü daha önce. Korkmuyordu, korkak değildi. Zaten komutanın bağına güpegündüz girmeyi kim göze alabilirdi? Biri girdiyse, bir hafta önceki yaramazlara bağırdığı gibi bağırırdı ona da. önceki hafta komşuları olan yaşlı öğretmeni de çağırmıştı yardıma. Albay bu komşuyla iyi geçinirdi. Terliklerini giydi, isteksiz isteksiz bağa doğru yürüdü. Kimseler görünmüyordu. Şeftaliler kızarmış, bağların yaprakları susuzluktan sararmıştı. Tıs yoktu çevrede.

— Bir köpek olmalı, kovalıyayım, dedi kendi kendine. Bu aç hayvanlar çok zarar veriyorlardı bağa.

Patika boyunca yürüdü. Sıcak havanın bedenine çarptığını, kızgın toprağın ince terliklerinden geçip ayaklarını yaktığını duyuyordu. Bir köpek de görünmüyordu bağda. Ne bir asma, ne de en küçük bir dal kımıldıyordu. Eşek arılarının vızıltısı yankılanıyordu.

— Huu, huu, diye bağırdı.

Ses sıcak havaya çarptı, hemen yok oldu. Elisaveta korkuluğu gördü birden, yüzü asıldı. Korkuluk yana devrilmişti.

Yaşlı öğretmen de zil sesini duymuş, villâsından albayın bağı göründüğü için hırsızı kovalamaya çıkmıştı.

— Albayın karısının bağ çubukları arasında yürüdüğünü, asmalara baktığını gördüm, diye anlattı öğretmen. Dizlerine kadar gelen, açık yeşil incecik bir elbise vardı. üstünde. Altın gibi saçları güneşi yansıtıyordu. Ağır ağır yürüyordu, ama adım atışından telâşlı olduğu belliydi.

Ortadaki şeftali fidanının yanına gelince birden bağırdı. Buralarda sık sık gördüğümüz bir karayılandan korktuğunu sanmıştım. Sonra, «Kim var orada? Git hurdan.» diye bağırdığını duydum.

Hırsızdan korkmaması için hemen yanına koştum. Yanına ulaştığımda asmaların ardından genç bir adam çıktı. Asker kepine doldurduğu üzümleri, şeftalileri göğsüne doğru bastırıyordu.

Hırsız bir Sırp esiriydi.

Bir an sessizce baktık ona. Yırtık pırtık subay elbisesinin altından güneşte yanmış, cılız bedeni görünüyordu. Fanilası yoktu besbelli. Yalın ayaktı. Esmerdi, üstü başı dökülse de yakışıklı bir adam olduğu belliydi. Çoktandır berber yüzü görmemiş, katran gibi kara,. kıvırcık saçları, açlığın parlaklaştırdığı iri gözleriyle kaçak bir mahpusa benziyordu. Elisaveta’ya şaşkın şaşkın bakıyor, gözlerini ondan ayırmaya gücü yetmiyordu sanki.

Elisevata korku içinde:

— Nasıl cesaret ettiniz buraya girmeye? Kimin bağı burası biliyor musunuz? dedi.

— Bağışlayın madam… Açtım.

Sakin, nazik bir sesi vardı. Biraz da gülünçtü. Başına gelebileceklerden habersiz olduğu belliydi. Suçlu olduğu halde gülümsemişti bile. incecik

dudaklarının arasında parlayan iki sıra diş, gençlere özgü bir pervasızlık veriyordu yüzüne.

Elisaveta, «n'apalım» der gibi baktı bana. Adamı bağışlamaya hazır olduğunu anladım.

— Gelip istemeliydiniz. istediğiniz kadar koparıp verirdim size, dedi Elisaveta. Ama birden utandı. Adam onun nasıl biri olduğunu bilmiyordu ki, gelip istesin! Emireri burada olmadığı için dua etmeliydi. Yoksa kötüye varırdı iş.

Elisaveta, gözlerini kendinden ayırmayan esirin bakışlarından sıkıldı. Sustu. Sonra sıkılganlığını yenerek:

— Çok açsanız gelin benimle, dedi.

Söze karıştım:

— Buralarda devriyeler var, biliyor musunuz? Kamptan kaçanları vuruyorlar, dedim.

— Kaçmadım ben, geçerken sapıverdim buraya, dedi sakin sakin.

— Gelsin de karnını doyurayım, dedi Elisaveta. Sıkılmasın. Anlatın bunu ona. .

— Ben anlıyorum, dedi esir.

— öyleyse gelin, dedi Elisaveta. Benim de birlikte gelmemi istedi.

Yürümesini işaret ettim. Meyvayla dolu kepini koltuğunun altına sıkıştırarak Elisaveta'nın peşi sıra yürüdü.

Kulübeye geldiğimizde, çardakta kalmamızı istedi Elisaveta. Esirin yanına oturdum, konuşmaya başladık. Split taraflarındanmış. Babası Hırvat, anası Sırpmış, Müzisyenmiş. Belgrat liselerinden birinde müzik öğretmenliği yapıyormuş. Bütün bunları anlatırken hep kulübeden yana bakıyordu. Elisaveta kapıda görününce, yırtık pantalonundan görünen dizini saklamak ister gibi bacak bacak üstüne attı.

Elisaveta bir tepsiyle yemek getirdi. Tepsiyi uzattı. Esir elleri titreyerek tepsiyi aldı, ama yemeğe başlayamıyordu. Çok aç olduğundan bizim yanımızda yemekten sıkılıyordu anlaşılan. Yanında durmamakla iyi . edeceğimizi anladık. Kulübeden uzaklaştık. Elisaveta'ya esirle neler konuştuğumuzu anlatmaya başladım.

— Elbise verebilir miyim ona, dedi Elisaveta.

— Çok iyi olur, dedim. O da öğretmen. Meslektaşımız.

— Öğretmen mi?

— Evet, müzik öğretmeni. Müzisyen.

Anladığım kadarıyla bu çok etkiledi Elisaveta'yı.

Beni yalnız bırakıp kulübeye girdi. Biraz sonra elinde bir paketle geldi. Konuğumuzun yanına döndük. Karnını doyurmuş, düşüncelere dalmıştı. Kepindeki şeftali ve üzümleri de tepsiye boşaltmıştı. Yırtık, yağlı kepini eliyle büküyordu. Çaldıklarını geri vermişti.

Elisaveta paketi ona uzattı:

— Alın bunu, dedi. Başka zaman da gelebilirsiniz. Gene bir şeyler vermeye çalışırım. Şeftalileri de . alın. Neden boşalttınız şapkanızı?

Aslında buraya gelmesinin tehlikeli olduğunu söylemesi, yeniden çağırmaması gerekirdi. Ama komutanın karısı olduğunu söylemeye cesaret edememişti. Esir herhalde komutanı tanıyor ve nefret ediyordu ondan. Elisaveta'nın onu çağırmasına şaşmıştım.

— Gene bu saatlerde gelin. Ne daha geç ne de daha erken. Aynı saatte, yalnız olduğum zaman.

Sanki randevu veriyordu ona.

Esir başıyla peki dedi. Gözleri parlamıştı. Elisavetan'ın davranışlarını büyük bir hayranlıkla izliyordu. Gideceği zaman Elisaveta adını sordu ona.

— İvo Obreteniç, dedi esir.

— İvo, İvan demektir, dedim.

Albay'ın karısının esiri gizliden gizliye süzdüğünü farkettim. Oval yüzlü, erkeksi çeneli, açık alınlıydı. Ne kadar yıpranmış olsa, bir sanatçıya yaraşır, ince, uzun parmakları kendini belli ediyordu. Aralarında geçen bu kısacık konuşmanın Elisaveta'yı çok heyecanlandırdığını anlamıştım. Artık şose kıyısındaki avluya gelmiştik. Elisaveta ayrılmak için elini uzattı. İvo, ince bir davranışla Elisaveta'nın elini öptü, kara gözlerine bir sıcaklık yayılmıştı, Elisaveta'nın elini gereğinden uzun tuttu elimle. Elisaveta da elini çekmek için bir çaba göstermedi. Tam tersine gülümsedi ona, hoşuna gitmişti anlaşılan.

Yalnız kalınca, albaya bir şey söylemememi istedi benden.

— Sırplardan nefret ediyor, bu adama yardım ettiğimi duyarsa kızar bana, dedi.

Kendisine söz verdim.

— Esirler böyle mi yaşıyor? diye sordu.

— Çok daha kötü, dedim. Anladığıma göre bunun durumu iyi ötekilerden. Her halde özel bir durumu var. Akşamüstleri kampa gitmek için buradan geçiyorlar. Görmek istersesiz gelin, dedim.

— Ne kötü yıllar, dedi Elisaveta. Sonra kulübeye doğru yürüdü gitti.

Az sonra gözlerini bir yere dikmiş, donup kalmış gibi durduğunu gördüm. Dalmış gitmişti. Kulübenin önünde gezindi, tepsiyi topladı sonra biraz önce esirin oturduğu peykeye oturdu. Bir kitap aldı eline. Ama çok geçmeden canı sıkıldı, bıraktı elinden kitabı.

Sessizlik eziyordu insanı. Güneşin yakıcılığı altında cansızlaşan çevrede her şey solmuştu. Kulübeden doğru bir serinlik ve karbol kokusu geliyordu. Ceviz ağacının koyu renkli, hareketsiz yapraklarına bile aynı tedirgin sessizlik vardı. Sanki ağaç bile çevredeki hüzünden etkilenmişti.

Emireri döndüğünde Elisaveta onu çağırdı.

— Yarın şehre git. Evden kocamın eski çizmelerini al getir. Hiç kimseye söylemeyeceksin bunu. Doğru buraya getireceksin. Ayakkabısız kalmış birine vermek istiyorum.

Emireri hayretle baktı, sustu. Başıyla olur dedi ve yumuk gözleriyle kötü kötü gülümsedi.

ÜÇ

Akşam Elisaveta bu konuda albaya hiçbir şey söylemedi. Yalnız yemekte, bilerek sözü esirlere getirdi. Albay hoşlanmamıştı bundan.

— Onların eline esir düşen Bulgarların durumunu düşünüyor musun hiç! Biliyor musun onlara nasıl davrandıklarını? Esir düşmektense savaşta ölmek çok daha iyi.

— Peki ama, neden daha insanca davranmayalım? diye ısrar etti Elisaveta.

— Görmüyor musun, ekmek yok, elbise yok… Askerlerimiz yalın ayak dolaşıyorlar. Aç karnına savaşıyorlar. Sense kalkmış esirleri düşünüyorsun!

Bırak şu öğretmen masallarını…

Elisaveta yüzünü astı, sustu. Albayın öne sürdüğü delil karşısında yenilmiş miydi? Hayır. «Öğretmence» sözünden alınmıştı yalnız, bir de albayla bu biçimde konuşmanın faydasız olduğunu anlamıştı. Albay her türlü duygusallıktan tiksiniyordu. Arkasına yaslanarak Elisaveta'ya sordu:

— Sakın şoseye çıkıp görmüş olmayasın onları?

— Kimleri?

— Esirleri. Her akşam buradan geçiyorlar. Gidip bakmamanı öğütlerim. Senin yapacağın bir şey değil bu. Bu çirkinliği hiçbir namuslu kadın görmemeli. İnsan değil onlar. Ne olduklarını da şeytan bilir.

— Aç olduklarına, yorgun olduklarına, acı çektiklerine göre başka nasıl olmalarını bekliyorsun?

— Aç? Cephede olmadıklarına şükretsinler. Karınları tok olursa isyan ederler.

Albay karısının yüzünden bu sözlerden hoşlanmadığını anladı, sözü hemen değiştirdi.

— Kavarnaliev izine gelmiş. İki sandık da şeker getirmiş namussuz. Sınır kasabasında komutan olmanın anlamı bu işte… Romanya'dan kaçak tuz getirdiğine eminim. Subay olacak bu alçak… Keselerini doldurmaya bakıyorlar.

İğrenmiş gibi yüzünü buruşturdu albay, onlara gözdağı verir gibi kalın bıyıklarını burdu. Komutanlığını, cephedeki hiçbir subaylığa değişmezdi ama, gene de haksızlığa uğramış hissetti kendini. ülkenin iç bölümlerindeki bütün öteki subaylar gibi albay da çalıp çırpmıyordu gerçekten. Evine, bir tek türk karabinasından (karabina tüfeği) başka ganimet getirmemiş olmakla övünürdü hep, arkadaşlarının böyle davranışlarla subaylık mesleğini lekelediğini düşünür, kızardı.

Karısının, sözü değiştirmek için açtığı bu konuşmaya hiç katılmadığını görünce yarası aklına geldi. Ayağındaki sızıdan yakınmaya başladı. Elisaveta, başka zaman onu avutmaya çalışırdı ama bu kez gayet sakin:

— Hava bozacak, dedi. Ayağının sızısı ondan. Romatizman var senin.

Sıcak su istedi. Biraz sonra emireri papaz şapkasına benzeyen bir kapta suyu getirdi. Tuz koydular. Albay çizmelerini çıkarıp, ayaklarını suya soktu. Ne zaman ayağı ağrısa bu ilkel yola başvururdu. Tuzlu suda, deniz suyunun

bütün iyileştirici yanlarının bulunduğunu sanıyordu. Yumuşak koltuğa iyice yerleşti, yarı uzanmış bir durumda ayaklarını sokup çıkarmaya başladı. Sıcak su ayaklarını yakıyor, ayakları yandıkça da albay yüzünü ekşitiyordu.

Elisaveta'yı zaman zaman eğlendirirdi bu iş. Bütün bu gevezeliğin ne olduğunu biliyordu Elisaveta. Albay, haksızlıklardan, kaderinden, sızılarından yakınması bittikten sonra, iyi yürekli, duygulu ve gülünç derecede nazik bir insan olurdu. Ama şu anda bütün bunlar dokunuyordu ona. Albayın gene, «Liza, kocadık kızım, kocadık» diyeceğini de biliyordu. Ve bu sözleri yaşlandığını farkettiği için değil de, karısını da yaşlandığına ikna etmek için söylüyordu.

Elisaveta gazeteyi alıp duvarda asılı duran lâmbanın altına doğru yürüdü. Lâmbanın çevresinde bir sürü sinek, pervane uçuşuyordu.

Gece böceklerinin hüzünlü, inler gibi ötüşleri duyuluyordu. Havaya ot, duman ve kızartılmış et kokusu yayılıyordu. Emireri kebap pişiriyordu çünkü. Yakınlardaki çayırdan yaşlı bir atın öksürük sesi geliyordu. Şehirden doğru tatlı bir borazan sesi duyuldu. Kışladaki yeni askerleri duaya çağırıyordu. Birkaç dakika sonra erkek seslerinin hep bir ağızdan söylediği sözler buralara kadar ulaştı. « … Haşmetli çarımız Ferdinant hazretleri…»

Yüzlerce ağız hep bir ağızdan duayı okuyor ve bu kara kubbe altındaki kızgın dünyada kalmaktan başka çaresi olmayan insanların umut dolu haykırışları olarak yıldızlı gökyüzünde kaybolup gidiyordu.

Elisaveta aklı hep bunlara kaydığından satırları anlamadan okuyordu. Savaş uzaklarda, güneyde ve kuzeyde bir yerlerdeydi, ama ülkenin üstüne çöken sessiz üzüntüde, askerlerin duasında; hattâ boğucu sıcak ağustos gecelerinde bile kendini duyuruyordu. Her şeyin doğal, her şeyin sakin olması için bir şeyler eksikti; erkekler, gençler eksikti, gençliğin kendisi eksikti. Ve bütün bu düşüncelerin ardından, karnını doyurmak için yerlerde sürünen bugünkü esir geliyordu gözünün önüne. «Radi boga, gospojo» dediğini duyuyordu. Binbir türlü haksızlığa uğramış bir insandı o. öfkeleniyordu bu duruma. Onun da hayatını zehreden savaş değil miydi? Geçen yıllar geri dönecek miydi? Şu anda bile boşu boşuna geçip gitmiyor muydu?

Kocasına, önünde kızarmış ensesiyle duran bu yaşlı askere karşı birden bir nefret uyandı içinde. Zehrolan hayatının suçlusu oydu, onu aldatmıştı; subay oluşunun parlaklığıyla, mutlu, güvenli bir hayat vaatleriyle satın

almıştı onu. Elisaveta’nın gözünde savaşın bir simgesiydi o, gençliğini yok etmişti. Bu yüzden, onu hiçbir zaman bağışlamayacağını biliyordu.

Daha önceler de kocası için böyle kötü duygular duyduğu olmuştu, ama hiçbir zaman bu duygulara kapılıp gitmemişti. Şimdi engelleyemiyordu bunları, boyun eğmişti duygularına. öylesine uzaklara dalıp gitmişti ki, bunları düşünmeye nasıl cesaret ettiğine şaşarak kendine geldi. San başını kaldırıp kocasına baktı.

Albay «deniz banyosu»nu yapmış, yumuşak koltuğuna gömülmüş oturuyordu. Sudan çıkardığı kızarmış çıplak ayaklarını su kabının kenarlarına dayamıştı. Dalıp gitmişti o da. Başını göğsüne doğru eğmiş, kısa boynu gerilmişti.

— Liza, dedi ansızın dönerek. Duyuyor musun?

— Neyi?

— Top atışları… Top sesleri.

Elisaveta kulak kabarttı. Gerçekten de güneyden doğru, hafif,, güçlükle duyulabilir gümbürtüler geliyordu. Sanki yer altından geliyordu gümbürtüler. Gece, çok sessizdi.

— Evet, duyuyorum, dedi ve ürperdiğini duydu.

— Büyük bir savaşa girdi bizimkiler. Tanrı yardımcıları olsun. Bu savaştan da yenik çıkacağımızdan korkuyorum.

— Hepsi aptallık bunların, dedi Elisaveta.

Albay pufladı, hiçbir şey söylemedi. Kadın şaşarak baktı ona. Böylesine düşünceli, böylesine insancıl pek az görmüştü onu.

«Kötü haberler almış olmalı» dedi kendi kendine. Sonra içine bir pervane düşen lâmbayı düzeltmek için kalktı yerinden.

Bir saat sonra yattılar. Uykuya dalmadan önce Elisaveta, savaşı, yaklaşan barışı, esirin kötü kaderini düşündü uzun uzun. Esir çok belirgin bir şekilde gözlerinin önündeydi. Yeniden kendisine bakan o kara, parlak gözlerini, çıplak dizini, geniş omuzlarını görmüş, o güzel, tenor sesini duymuştu sanki. Emirerinin şehirden getireceği çizmeleri verebilmek için mutlaka bir daha gelmesini istiyordu onun.

DÖRT

Esir, ertesi gün görünmedi. Elisaveta, yol kenarına çıkıp beklemişti onu. Düşleri kırılmış bir halde kulübeye döndü ve dayanılmaz bir can sıkıntısı kapladı benliğini. Kalkıp öğretmenlere gitti. Karısıyla iyi anlaşıyordu. Albay eve döndüğünde emireri gelip çağırıncaya kadar orada kaldı.

Öğretmenlerdeki konuşmalar canlandırdı onu. Bir sürü haber aldı. Cephede, askerler arasında ayaklanmalar başlamıştı. Savaş. sırasında «kötü son» yaklaştığı zaman olduğu gibi şehirde de türlü sözler dolaşıyordu. Kurşuna dizilen askerlerden, yargılanan subaylardan söz ediliyordu. ülkede büyük bir hoşnutsuzluk başlamıştı. Köylüler mallarına el koyan resmi makamlara karşı direniyorlar, cepheden kendini bilmez bir muhtarın yada yöneticinin haddini bildirmek için izin alıp ayrılanlar oluyordu. öğretmenlerin, eskiden boyacılık yapan, bir komşuları, Sırbistan’da yağma ettiği iki çuval eşya getirmişti. Getirdiklerinin çoğu elbise, çorap gibi şeylerdi. Çocukları birkaç çift çorabı üst üste giyerler de ayakkabı yerine geçer diye düşünmüştü adam. «Her halde öldürülen Sırpların ayaklarından çıkarılmıştır» demişti öğretmenin karısı.

Her akşam olduğu gibi uzun, ağır masada karşılıklı yemek yiyorlardı. Albay tedirgindi. Karısına kışlada iki tifüs olayı görüldüğünü, depolarda hırsız olduğunu anlattı.

Karanlıktı, ağır bir hava vardı. Taa karşıda, şosenin arkasındaki villalardan köpek havlamaları geliyor, gaz lâmbalarının ışığı belli belirsiz görünüyordu. Ağır bir gölge sarkıyordu yere. Çevreye garip bir sessizlik çökmüştü. Sveta Gora ormanının ardından kıpkızıl bir ay göründü az sonra. Elisaveta, İtilâf Devletlerinin arasında çıkan savaş sırasındaki depremi hatırladı. Havada yaklaşan bir felâketi haber veren bir şeyler vardı sanki.

O gece ilk defa yağmur yağdı. Bir bulut gibi sessizce çiseleyip geçti. Islak toprak kokusu bir canlılık getirdi. Ama ertesi gün güneş ortalığı kavurmaya başladı. Gökyüzünde tek bir bulut parçası bile görünmüyordu. öğleyin albay bir başka haber getirdi. Gece, buralarda uçan bir Alman zeplini şehrin doğusuna düşmüştü. Zeplin paramparça olmuş, albay, parçalanan zeplinden aldığı bir alüminyum ve ipek kumaş parçası getirmişti Elisaveta’ya.

— Hepsi ölmüş, dedi üzüntüyle. Yollarını kaybetmişler, benzinleri bitmiş. Bazıları ip sarkıttıklarını söylüyorlar. Ne olduğunu kesin olarak anlamak mümkün değil. Şu benzin gitgide çok önemli bir şey oluyor.

Öğleden sonra yalnız kalınca düşen zeplini görmeye çalıştı Elisaveta. Askeri dürbünle, kart bir hıyara benzeyen kırık zeplinin uzun gövdesini gördü. Çevresinde bir sürü kadın ve çocuk vardı. Herkes onu görmek, anı olarak şurasından burasından bir şeyler koparmak için doluşmuştu. Birkaç saat sonra zeplinden bir şey görünmez oldu. Kalabalık dağılmış, bekçiler zeplinin kalıntılarını beklemeye başlamışlardı.

Albay yada öğretmenler Elisaveta'ya her gün böyle haberler taşırlardı. Barış antlaşması yapılacağından söz ediliyordu. Ama albay inanmıyordu buna. Elisaveta da aynı görüşteydi.

—Ayrı bir barış antlaşması yapmamıza Almanlar izin vermez, diyordu albay. Ben askerlerimize güveniyorum.

Bağdaki olayın üstünden iki gün geçmişti, ama esirden hâlâ bir haber yoktu. Çizmeleri, köşedeki üç ayaklı masanın altına gizlemişti Elisaveta. Masanın üstünde kitaplar duruyor, bir masa saati de durmadan işliyordu. Her akşam öğretmenlere uğruyordu Elisaveta. Onların villası yol kenarındaydı. Esirler kampa giderken bu yoldan geçiyorlardı. Elisaveta'nın aklı fikri esirdeydi. Onu görme isteği gittikçe şiddetleniyordu.

Yol kenarına çıktığı bir gün, kendileriyle birlikte ağır bir kokunun da yürüdüğü, üsleri başları dökülen esirleri gördü. Gürültülü gürültülü Yugoslavca konuşmaları duydu ama aradığı esir yoktu aralarında. Yaşlı askerlerden seçilmiş nöbetçiler kalabalığın çevresinde başlarını önlerine eğmiş, hüzünlü hüzünlü yürüyorlardı. öğretmenin karısıyla birlikte esirlere bir senet üzüm vermeye çalıştı Elisaveta. Ama bu yarı diri insanların üzümlere doğru atılmalarını, açlıktan çıldırmış maymunlar gibi dört ayak üstünde sürünüp üzüm kapmaya çalıştıklarını görünce korkup kaçtılar. Bu olaydan sonra Elisaveta yol kenarına çıkmadı bir daha. Çizmeleri verebilmek umudu artık kalmamış gibiydi.

BEŞ

Hafta soununa doğru sıcak, kuru bir rüzgâr esmeye başladı. Güneyden doğru uzak bir çölden geliyordu sanki, yeri süpürerek esiyor, gökyüzüne küçücük bir bulut parçası bile getirmiyordu. Ağaçlar arasındaki şosede toz dumana karışıyor, tozlar bir bulut gibi çevreyi kaplıyorlardı. Gökyüzünün maviliği karardı, hüzünlü bir hava çöktü her yere. Bitkiler boz yeşil, tozlu bir renge büründüler. Ağaçların seyrekleşmiş yaprakları sıcak rüzgârın

etkisiyle durmadan titreşiyor, çardakta, ceviz ağacından dökülen yapraklar birbirini kovalıyordu.

Elisaveta hasta gibiydi. Başı ağrıyor, sinirleri garip bir şekilde geriliyordu. Akşamları doğan ay onu heyecanlandırıyor, sıcak rüzgârın sonsuz hareketi eziyor, başını döndürüyordu.

Yarı karanlık kulübede uzanmış kitap okumaya çalışıyordu şimdi. Emireri gene suya gitmiş, Elisaveta yalnız kalmıştı. Dalgın dalgın Güliver'in Yolculukları'nı okuyordu. Gölgesi hafifçe kitap yapraklarına vuran pencere kepenklerinden birinin durmadan gıcırdaması sinirine dokunuyordu.

Birden, kulübenin çevresinde biri geziniyormuş gibi belli belirsiz ayak sesleri duydu. Yatağından doğrulup kulak kabarttı. Rüzgâr sesinin arasında, birinin korka korka ayaklarının ucuna basarak dolaştığını duydu… üzerinden battaniyeyi atıp çıplak ayaklarını terliklerine uzattı. Sonra yatağının üstüne oturdu.

Açık kapının önünde bir gölge belirdi. Hemen sonra esir göründü kapıda. Başıyla selâm verip bir şeyler söyledi Elisaveta'ya… Elisaveta göğsünde hafif . bir sızı duydu. Eli, fazlaca açılmış buluzunun yakasına gitti. Esir, kapıda donakalmış ona bakıyordu. Birdenbire çekilip gitti kapıdan. Şimdi ne açık yeşil üniforma ne de esmer yüzü vardı kapıda.

Elisaveta gözleri iri iri açılmış kala kaldı. Soluk almakta güçlük çekiyor, hâlâ buluzunun yakasını tutuyordu. Bir düş müydü bu, diye düşündü. Dışarıda bir ayak sesi duyabilmek için dikkatle dinledi. Kapıdan gözlerini ayırmadan sabahlığını geçirdi üstüne. Birden onu bulamayacağı korkusuna kapılıp dışarı koştu. Esir peykeye oturmuş onu bekliyordu. Elisaveta'yı görünce kendini topladı, onu karşılamak için ayağa kalktı.

Elisaveta ona doğru yürüdü. Sıcak rüzgar vücuduna çarpıyordu, hoş bir etki bırakıyordu. Birdenbire bu hareketli gürültülü boşlukta tanımadığı bir erkekle yalnız olduğunu düşündü. Bir düş gibi geliyordu bütün bunlar ve bir türlü kendine hâkim olamıyordu. Anlamsız bir şeyler söyledi, sıkıldı, gülümsedi ve birden nasıl olduğunu anlamadan küçücük beyaz elini uzattı ona.. Esir tuttu, eğilip öptü. Siyah, kıvırcık saçlarının göğsüne doğru yaklaştığını gördü Elisaveta.

— Unuttuğunuzu sanmıştım…. dedi. «Beni» sözcüğü dilinin ucundaydı ama söyleyemedi.

— Hep gelmek istedim imkânsızdı, dedi esir. Sözcükleri yanlış vurguluyor, heceleri uzatıyordu.

— öğretmenin karısıyla birlikte bekledik sizi.. Yol kenarında… öteki esirlerle birlikte geçmiyor musunuz buradan?

— Hayır, kampta çalışıyorum ben, diye cevap verdi, isteksiz isteksiz. Esirin kara kaşlarının hafifçe çatıldığını farketti Elisaveta.

Sustular. Ayakta, karşı karşıya duruyorlardı. Sıcak rüzgâr bedenlerine çarpıyor, Elisaveta'nın sabahlığını bedenine yapıştırıyor, eteklerini kaldırıyor, yuvarlak dizlerini açıyordu. Yüzü kızarmıştı, esirin gözlerine bakamıyordu. Zerdali ağacından küçücük bir dal düştü saçlarına.

Pırıl pırıl gözleriyle Elisaveta'ya bakıyordu esir. Elisaveta'yı yakıyordu sanki bu bakışlar. Sıkılıyor, utançtan kızarıyordu. Tanımadığı bir erkekle yalnız kaldığı düşüncesi kapladı beynini yeniden. Birden kendini topladı.

— Biraz bekleyin, deyip koşar gibi kulübeye gitti.

«Tanrım n'apıyorum ben, diyordu kendi kendine. Çıldırdım mı, n'oluyor bana. Çizmeleri vereyim gitsin buradan.»

Onuru kendini toplamasına yardım etti. Masanın altından çizmeleri çıkardı, soğuk bir tavır takınıp dışarı çıktı.

— Bu çizmeler sizin dedi, soğuk soğuk.

Esir, şaşırmış gibi baktı. Elisaveta neden şaşırdığını anlayamadı esirin. Soğuk, sakin tavrından mı, çizme verişinden mi?

Esir çizmeleri aldı. Elisaveta gözlerini eğip esirin sarı, eski ayakkabılarına baktı. Sırtında geçen günkünden başka sağlam bir asker ceketi olduğunu, yıpranmış kareli bir pantalon giydiğini, ayakkaplarının yeşilimsi bir sargıyla sarıldığının ancak şimdi farkına varmıştı. Daha yakışıklı, daha uzun boylu görünüyordu bu haliyle. Bit pazarından çıkmış bir adama benzese de elbiseleri yakışıyordu ona.

— Sağolun, dedi esir.

— Ayağınıza uyar sanıyorum, dedi Elisaveta. Kocamın çizmeleri ama kullanmıyor.

— Kocanız nerede? diye sordu esir.

— Şehirde, memurdur.

Esir gülümsedi. Elisaveta'nın yalan söylediğini biliyordu.

— Neden yalnızsınız? Çocuklarınız yok mu?

— Hayır, yok, dedi Elisaveta.

Esir elindeki çizmeleri sallıyor, iri gözleriyle Elisaveta'yı süzüyordu. Birden:

— Kocanızı tanıyorum, Şehir komutanı, dedi.

— Kim söyledi?

— öğrendim. Kamptaki askerlere sordum. Karısısınız. Neden gizliyorsunuz?

Elisaveta utandı, bir şey demedi. Sonra:

— Esirlere sert davranır ,dedi.

— Sizse o kadar iyi davranıyorsunuz ki…

— Çok dikkatli olmanız gerekli buraya gelirken, her zaman yalnız değilim…

— Biliyorum. Emireriniz bir de hizmetçiniz var.

— Nerden biliyorsunuz?

— Gözleyip öğrendim ben.

Elisaveta neşeyle gülümsedi. Esir, darılmış bir çocuk gibi ciddî ciddi bakıyordu ona.

— Beni bağda yakaladığınız günden sonra da geldim ben. Ama yalnız değildiniz. Emirerini o zaman gördüm. Peykeye oturmuş, dal yontuyordu.

Elisaveta rahatlamıştı..

— Kendinizi tehlikeye atıyorsunuz, dedi. Bir şeyler yemek ister misiniz?

— İkram ederseniz reddetmem.

Elisaveta kararsızlığını, sıkılganlığını üstünden atmış bir halde kulübeye girdi. Bir parça ekmek kesti, bir parça peynirle birlikte gazeteye sardı. Emirerinin dönüşü yaklaşıyordu. Esir gitmeliydi artık. Bunu söylemeliydi ona.

Kulübeden çıkarken, biraz önce esirin anlamlı anlamlı kendisine baktığını hatırladı. «Sevimli çocuk» diye düşündü.

Paketi uzattı, emirerinin her an gelebileceğini söyledi. Esir paketi aldı, allahaısmarladık deyip bağın kenarındaki patikadan yürüyüp gitti.

Elisaveta, taş duvara kadar baktı ardından. Esir orda durup elini salladı. Elisaveta da karşılık verdi. Esir duvardan atlayıp kayboldu. Elisaveta birden eski yalnızlığını duydu. Garip bir üzüntü sardı benliğini. Kulübeye girdi, geniş yatağına yüzükoyun uzandı kaldı. Hiç bir şey düşünmüyordu, canı sıkılıyordu. Gözlerinin önündeydi hâlâ esir. O yüreğini hoplatan bakışlarıyla bakıyordu yüzüne.

«Belki de bir daha gelmez artık» diye düşündü. Bu düşünce aklını başına getirdi Elisaveta'nın. Hem onu bir daha görmemekten korkmuş hem de rahatlamıştı. Kimin karısı olduğunu öğrenmişti esir. Yeniden gelmeyi göze alabilecek miydi acaba? «Daha iyi» diyordu kendi kendine. «Bugün aklım başımda değil benim. Havadan, bu sıcak rüzgarları herhalde.»

Onun yeniden geleceğini biliyordu. Bundan korkuyla karışık bir sevinç duyuyordu.

Atın ayak seslerini duymuştu. Yataktan kalktı. Emireri kapıda dikilmiş duruyordu. Elisaveta öfkeyle sordu:

— Ne var?

— Taze su isterseniz getirdim.

Esiri verdiğim çizmelerle görmüş olmalı diye düşündü Elisaveta. Asker kuşkulanmış gibi bakıyordu. Bakışları biraz anlamlı gibi geldi ona. Kapıdan çekilmişti emireri, sırtında dolu su tulumlarıyla duran ata bağırdığını duydu.

«Görmüş olsa da Mihail'e söylemeyi göze alamaz» dedi kendi kendine. Kalkıp öğretmenin karısına gitmeye karar verdi. Sırrını bilen bu ekşi suratlı adamı görmek istemiyordu.

ALTI

Ertesi gün rüzgar dinmiş, ortalığı garip bir sessizlik kaplamıştı. Yeşil adına bir şey kalmamıştı çevrede. Sanki güz vaktinden önce gelmiş yazın yerini alıvermişti. Hava sakin, temiz, yumuşaktı, ışıl ışıldı her yer. Tepedeki villalar, küçük akasya korularının ardından görünüyordu. Sararan yaprakların arasında güneş kolayca giriyor, görüş ufkunu genişletiyordu. Kulübenin gölgesi kısalmış, koyuluğu kaybolmuştu. Patikada sararmış yapraklar uçuyordu. Atın durduğu çayırda otlar seyrekleşmişti. Bağın kenarına yığılmış taşlara güneş vurmuş, parlıyordu, taşlar topraktan çıkmış kemiklere benziyorlardı.

Elisaveta emirerine masayı dışarı çıkartmış, üstüne koyduğu dikiş makinesine Maröla'nın küçük çocuğu için eski elbiselerinden kestiği bir elbiseyi dikiyordu. Makinenin tıkırtısı taa uzaklardan duyuluyor, Elisaveta makinenin ritmine uyarak annesinden öğrendiği bir türküyü mırıldanıyordu. Belki annesi de dikiş dikerken söylerdi bu türküyü. İnsan çocukluğuyla ilgili bir şey hatırlayınca nasıl hüzünlenirse, bu türkü de Elisaveta'yı hep hüzünlendiriyordu.

Yanındaki peykeye Maröla oturmuş, eski elbiseyi söküyordu. Hizmetçi kadının küçücük yüzü kırış kırıştı, baş örtüsünden seyrelmiş saçları sarkıyor, yıkanmaktan ağarmış elbisesinin yakasından ince ince kırışmış, hafifçe sarkmış gerdan, güneşten yanmış boynu görünüyordu. Albayın haberi yoktu burada kaldığından, büyük bir mutluluk duyuyordu şu anda. Mutfak bıçağının çentik çentik yaptığı iri parmakları ustalıkla söküyordu eski elbiseyi.

Elbiseyi bitirmeye çalışan kadınlar kendilerini işe vermişler, pek az konuşuyorlardı.

Saat üç olmuştu, emireri her gün olduğu gibi suya gitmişti. Elisaveta tedirgin bakışlarla bakmıştı ardından. Dünkü olaydan sonra bu adamdan hoşlanmaz olmuştu. Boynunun eğriliğini, kısık omuzlarını, terli ve sarı avuçlarını yeni farketmişti. Ama Elisaveta'yı en çok iğrendiren seyrek saçlı ensesiydi. Atla birlikte yola çıkmadan önce dik dik bakmıştı Elisaveta'ya. Yada ona öyle gelmişti.

El makinesinin kolunu çeviriyor, dikiş dikiyordu. Başını kaldırdığında gözleri ayva ağaçlarına takıldı. Ağaçların gövdelerini çit gibi böğürtlenler kaplamıştı. Onların arasından iki tanıdık göz bakıyordu ona.

Elisaveta başını eğdi, sonra gözlerinin kendisini aldatıp aldatmadığını anlamak için yeniden kaldırdı başını. Ve gene sessiz, heyecan dolu gözlerle karşılaştı gözleri. Rengi sarardı hiçbir şey görmemiş gibi işine devam etmek istedi. Ama parmakları titriyordu. İplik koptu. İpliği iğneye geçirmeden önce yeniden ayva ağaçlarına doğru baktı. Gözler ona bakmaya devam ediyordu…

Yüreği hızlı hızlı çarpmaya başladı. Hemen bir karar vermesi gerekiyordu. Ya bu uygunsuz arkadaşlığın sürmesi için duyduğu isteğe yada onurunun sesine uyacaktı. İkisinden birini seçmesi gerekiyordu. Biliyordu, yiyecek istemeye değil onu görmeye gelmişti.

«Gidip bir daha buraya gelmemesini söyleyeyim» dedi kendi kendine. Ama bunu söylemeye gücü yetecek miydi? Ona karşı anlaşılmaz bir yakınlık duyuyordu yüreğinde. Çok eskiden beri tanıyordu sanki onu, yüreğinde yeri olan bir insandı. Bu düşünce iyice şaşırttı onu. Bir yanıyla hemen kalkıp yanına gitmek istiyor, bir yanı da «otur oturduğun yerde. Görmezlikten gel. Ne demek istediğini anlar, gider» diyordu. Sonunda ikisinin ortası bir davranış yapmaya karar verdi. Gidip, bir daha gelmemesi gerektiğini anlatacaktı ona. Kocası duyarsa ne düşünürdü?

Bu düşünceden ürkmüş, gidip konuşmaya iyiden iyiye karar vermişti. Duygularını gemleyebilmiş, elleri de titremez olmuştu. Maröla'ya güzel, yumuşak sesiyle :

— Bağdaki çan ' çaldı gibi geldi bana. Gidip bir bakayım, köpek falan girmiş olmasın, dedi.

Sesi sakindi. Ama yabancıydı. Bu sözleri başka biri söylemişti sanki. Sandalyesinden kalkarken davranışının doğruluğundan kuşkuya düştü, ama kalkıp gitmesini engellemedi bu.

Hizmetçi kadının ne tarafa gittiğini görmemesi için öbür taraftan dolaşarak gitti ayvalığa. Esirin olduğu yer çukurca bir yerdi. Elisaveta, arkasını bir ağaca dayamış oturur buldu esiri. Elisaveta'yı beklediği apaçıktı. Elisaveta ürkek ürkek yürüyor, yürürken yüzünde beliren gülümsemeyi saklayabilmek için yan tarafa bakıyordu. Durmadan geçti esirin önünden. Esir şaşırmıştı, bu davranışa bir anlam vermeye çalışırken «gelin arkamdan» dedi Elisaveta.

Esir kalktı, yarı eğilmiş bir şekilde arkası sıra yürüdü Elisaveta'nın. Ağaçların arkasına gizlene gizlene yürüyordu.

Elisaveta, ayva ağaçlarının yirmi adım kadar ötesinde bekliyordu onu. Burası dutluktu. Tam ortada da büyük bir ıhlamur ağacı vardı. Kökünün çevresindeki filizler temizlenmişti. Bu yer dut ağaçlarının ortasında kaldığı için çevreden görülme tehlikesi yoktu.

Yüzüne tedirgin, biraz da kırgın bir anlam vermek istedi ama dudaklarının gülümseme isteğine karşı koyamadı. Esir önünde duruyordu şimdi. Buraya gelmekle akıllıca davranmadığını şimdi anlayabilmişti Elisaveta. Kendinden ürküyor ama esirin nasıl davranacağını görmeyi de çok istiyordu. «Benden ne istiyorsun?» yada Buraya gelmekle hayatınızı

büyük bir tehlikeye attığınızı unutmayın» demeye hazırlanmıştı ama esirin gözlerindeki sıcaklığı, gözlerini pırıl pırıl yapan sevinci görünce vazgeçti.

Esir elini uzattı ona. Elisaveta durakladı, sonra tuttu esirin elini. Yıkanmış elbise ve karbol kokusu geliyordu esirden. Kareli pantalonu da ütülenmişe benziyordu, tabii olsa olsa yatak altında. Elisavete'nın verdiği çizmeler daha da gösterişli yapmıştı onu. Esir ona doğru yürürken bu öğle saatlerinin aydınlığında hafif,ritmik yürüyüşüne, kibarlığına, mertliğine hayran oldu. Şimdi önünde sakin, geniş omuzlarını, esmer, oval yüzünü, hafifçe ileri doğru uzanan küçük sakalını, güçlü çenesini görüyordu. Yüreğinin derinliklerinde bir şeyler kıpırdadı, belirsiz bir sevinç, bir umut uyandı içinde. Sonra bu duygularından ürküverdi. Yüreğinde şahlanan bu isteği bastırmaya çalıştı. .

— Gene geldim, dedi esir, utanarak gülümsedi.

Onun çekingenliği Elisaveta'yı yüreklendirdi:

— Peki nasıl çıkabiliyorsunuz kamptan? diye sordu.

— Orada bir Fransız binbaşıya hizmet ediyorum. Sinir hastası. İçki içmemesine göz kulak oluyorum. Ama bu saatlerde sızmış oluyor.

— İçmemesini sağlamanız gerekmez mi?

— Askerler rakı taşıyorlar ona. İmkansız. İçmeden duramıyor.

— Demek hastabakıcılık ediyorsunuz, dedi Elisaveta laf olsun diye.

Başını salladı esir. Yüzü kararmıştı.

— Mutsuz bir adam binbaşı, dedi. On beş yıl sömürge ordularında bulunmuş. Sağlığını orada kaybetmiş. Rakı, şarap bulunursa çok iyi bir adam ama bir de bulunmazsa katlanılmaz oluyor. .

Ihlamur ağacından bir yaprak koparıp parmakları arasında çevirdi. Ne diyeceğini bilemiyor yada sözü başka yerlere çevirmek istiyordu. önceden düşündüğü bir şeyi söylemeye hazırlandığını hissetti Elisaveta. Yeniden heyecanlandı. Esir başını kaldırdı, ona baktı, sıkılarak gülümsedi.

— Sizi rahatsız ediyorum değil mi? dedi.

— Yoo, neden?

— Bu üçüncü gelişim. Ve herhalde gene geleceğim. Ama yiyecek istemeye değil, sizi görmeye…

Yüzünün yandığını hissetti Elisaveta. Sıkılgan bir tavırla devam etti esir; sesi Elisaveta’yı heyecanlandırıyordu :

— Söyleyin bana. Size baktığımı görünce neden geldiniz buraya? Bir saat dikiş dikişinizi seyrettim. Gelmeyebilirdiniz.

— Hizmetçi kadının sizi görmesini istemiyordum. Sonra… Kendinizi tehlikeye attığınızı söylemek istiyordum.

Elisaveta ürkek bir göz attı ona. Yüzü altınımsı bir renk almıştı. Güneşten yanmış derisinin altında bir solgunluk vardı. Gözleri parlıyordu, küçük burun delikleri belli belirsiz titriyordu. Bu bakışı korkuttu Elisaveta’yı. Ona kimse bu kadar ateşli, bu kadar yanık, bu kadar yürekten bakışlarla bakmamıştı. Yapmacık değildi bu bakışlar. Bir anda onu tanımış, bütün ruhunu anlamıştı sanki.

İstemeden, anlatılmaz bir biçimde, bütün varlığıyla bu bakışlara karşılık verdiğini anladı, sanki esirin duygularının taşkınlığı ona da geçmişti. Kendini toplaması, bu duygulara kapılmaması gerekliydi.

Soluk alıp verişinin güçleştiğini, kanının kaynamaya başladığını, şakaklarının atmaya başladığını hissetti, gözlerini kaçırdı. Kendini mıknatıs gibi çeken, bedeninin her noktasını titreten bu gözlerden uzaklaşmak, kurtulmak istiyordu ama bunu yapacak yerde esirin sözlerini dinlemeye’ devam ediyordu .

— Sizi hep görmeliyim, diyen esirin sesi Elisaveta’nın taa yüreğinde yankılanıyordu. Sizi düşünürken çok kolay geçiyor günlerim… O zaman kamp o kadar korkunç gelmiyor bana. Ve her şeye kolayca dayanabiliyorum… Hayata olan inancımı bana geri veriyor bu anlar…

Kendi anadiliyle birkaç sözcük söyledi esir. Elisaveta ne dediğini anlamadı ama bu sözcüklerin yakıcı içtenliğini yüreğinde duydu.

— Hiçbir şey bilmiyorum hakkınızda… neredeyse tanımıyorum, diye esirin sözünü kesti.

— Neyi bilmek istiyorsunuz ? Bir esirim ben, ne olduğunu kendi de bilmeyen bir esir.

— Karınız yok mu? diyen sesini duydu Elisaveta. Bunu nasıl söyleyebildiğini düşününce dehşet içinde kaldı.

Esir gülümseyerek yüzüksüz, uzun parmaklarını gösterdi. Elisaveta utandı.

— Gitmeliyim artık, dedi, kulübeye doğru baktı.

Hizmetçi kadın merak eder, aramaya çıkar beni, dedi.

— Biraz daha kalın.

— Gitmem gerek. Çok işim var bugün…

Elisaveta akşama kadar bitirmesi gereken elbiseyi hatırladı. Birden tedirginleşti, yüreğine bir ağırlık çöktü, gözlerinin parıltısı kayboldu. «Elbiseyi hatırladım diye mi acaba» diye düşündü. «Hayır. Elbise değil… başka bir şey. O… yarın gene gelecek.» Gene büyük bir korku sardı varlığını.

Esir Elisaveta'nın elini tuttu:

— Gerçekten mi gidiyorsunuz ? dedi.

— Evet, gitmeliyim. Sesi yumuşak, sıcak ama tedirgindi.

Birden parmaklarım Elisaveta'nın parmaklarına kenetledi esir. Elisaveta yıldırım çarpmışa döndü. öteki elini de beline koyduğunu farketti. Bu tehlikeli sevgiden kaçmak istedi, geri çekti kendini. Ama el inmedi belinden. kendine doğru çekti ve Elisaveta'nın ne olduğunu anlamasına fırsat vermeden sıcak, titreyen dudaklarıyla öptü onu…

Elisaveta esirin kollarından kurtulup, korku ve heyecan içinde, yüzü ateş gibi yanarak, kafasında kasırga gibi dolaşan bin bir düşünceyle kulübeye doğru kaçtı. Ve dut ağaçları arasında koşarken kulaklarında, sanki kendini kovalayan şu sözler yankılanıyordu: «Yarın bu saatlerde, gene…»

YEDİ

Başından geçmiş başka serüvenleri pek olmadığından Elisaveta'nın kafasından, o hem korkup hem istediği olayın geçtiği öğleden sonraki o sıcak saatler hiç çıkmıyordu. Kocası yanında uyurken geçirdiği o uykusuz saatlerden, kendi duygularına karşı bunca direnmeden sonra ıhlamur ağacının altına gitmeyi nasıl göze alabildiğini düşünüyordu. Kocasının horultusu da yardımcı olmuştu buna. Sabahleyin nasıl gitmemeye karar verdi. Ama hizmetçi kadının gitme saati gelip çatınca onu alıkoymak için hiçbir davranışta bulunmadığı gibi istenmeyen bir tanıktan bir an önce kurtulma isteğiyle yanan bir hırsız gibi hizmetçi kadının patika boyunca yürüyüp şehre doğru uzaklaştığını büyük bir rahatlama duygusuyla seyretmişti.

Yüreği çarpıyordu, zaman zaman da soluğu kesilir gibi oluyordu. Ihlamurun yanına geldiğinde oturup dinlenmek zorunda kaldı, yoksa dayanamıyacağmı sanmıştı. Sonra esirin geldiğini gördü. Birden bire deli gibi kaçıp kulübeye kapanmak istedi. Ama geç kalmıştı. Kaçmak elinde değildi artık. Kendine yenilmiş, isteklerine boyun eğmişti…

Bugünden sonra Elisaveta, bildiği Elisaveta değildi artık. Ihlamurun gölgesi altında yüreği ikiye bölünmüştü sanki. Biri kaderine boyun eğmiş, kaygılı, umutsuz bir halde yaklaşan yaşlılık günlerini bekleyen bir kadın, öteki de bugüne kadar tanımadığı, inanan, seven, sevinen, özgür ve mutlu yaşamak isteyen bir varlıktı. Birincisinden iyi yada kötü bir şey beklemiyordu artık. Birinci yanı akıllıca davranıyor, rahat olmaktan başka bir şey beklemiyordu yaşamaktan. Rahmetli ana-babasının verdiği eğitim gereği ikinci yanını ayıplıyor, azarlıyordu. Ama ikinci yam, onun bu uyarıcı sesine gün geçtikçe aldırmaz oluyordu. İki savaş arasındaki yıllarda, şehirdeki büyük, loş, ıssız evde geçirdiği günleri, dudaklarının kanı çekilmiş, uzun boylu anasının bekçi gibi başında beklediği, sertliğinden çekinip ona yüreğini açamadığı o uzun günleri, geceleri hatırladığı zaman duyduğu can sıkıntısını, bu uyarıcı sesleri duyduğu zaman da duyuyordu. Anası, atalarının dağlı ahlak anlayışını koruyan yarı küçük burjuva, yarı kapitalist Tırnavo eşrafının sert ahlak anlayışıyla, hayatın her türlü hazzından kaçınmayı, duygulara kapılmamayı öğütleyen o ilkel ahlak anlayışıyla yetiştirmişti onu. Şimdi bu rahmetli ana-baba asık yüzlü Bizans azizleri gibi geliyordu ona. Ve korkmuyordu artık onlardan. Çünkü ikinci varlığı bütün bunların kof şeyler olduğunu anlamıştı. Bu ikinci varlık, yeryüzüne çıkan bir yeraltı ırmağı gibi, yıllar boyu bastırılan, doyurulmayan kadınlığını uyandırmıştı Elisaveta'nın. Onu küçük düşme korkuları içinde korku ve sabırsızlıkla beklediği gibi, çoğu zaman da itmiş, kovmuştu. isteklerini dizginleyemediği, tutkunluğunu anladığı anda iradesi çöküyor, ikinci varlığı güçleniyor, daha güvenli bir hale geliyordu. Mertçe hiç sıkılmadan bütün ahlâk yasalarına hayır diyerek hakkını istiyordu.

Her öğleden sonra ıhlamurun altında soluğu kesilmiş bir halde esiri bekliyordu. Bu bekleyiş anlarında çevredeki sessizliğin ağırlaştığını, yüreğinin hızla çarptığını, dudaklarının kuruduğunu duyuyordu. Ve onun dut ağaçları arasından gizlenerek kendine doğru geldiğini görünce yüreği hopluyordu.

Artık o ilk buluşmalarındaki korku, iç ezikliği, kararsızlık kalmamıştı. Duyguları günden güne daha da güçleniyor, doğan bir sevginin büyüsüne kapılmış sevdalı bir kadın gibi kendini ona veriyordu. Hayatında ilk kez, bütün bedeniyle, bütün duygularıyla bir erkeğe veriyordu kendini. Kadınlığına hayran oluyor, ilk gençliğinde hiç duymadığı bu duyguların karmaşıklığı, gücü karşısında şaşkına dönüyordu. Evini, kocasını, korkularını unutuyor, onu her şeyi yapmaya hazır bir şekilde emirerinin dönüşüne kadar bırakmıyordu. Ve esir gidince, mutlu, apaydınlık bir yüzle, gözleri bambaşka bir dünyaya dalmış, kulübeye dönerdi. Sırtım kulübeye dönüp peykeye oturur, henüz uçup gitmiş mutlu saatleri düşünerek dalıp giderdi.

Ihlamur ağacı canlı bir varlık gibiydi onun için. Bu ağaca sessiz, sadık bir sırdaşa bakar gibi sevecen gözlerle bakar; akşam üstleri, kuraklıktan sararmış otlara uzun ve koyu gölgesini bir manto gibi serdiği saatlerde altına giderdi. Yaşadığı hayattan memnun, anılarına dalar giderdi.

Bedeni, dış dünyaya karşı daha hassaslaşmıştı şimdi. Ayakları toprağın sıcaklığını cildi havayı, gözleri ışığı daha iyi duyuyordu sanki. Çevrenin görüntüsünde bir yenilik vardı sanki. Büyük bir güç yalnız kulübeye, evine dokunmamıştı onun. Kulübe şimdi daha hüzünlü, eskimiş, terkedilmiş bir hapishane gibi geliyordu ona. Gündüzleri pek az kalıyordu kulübede. Ve sevdalı bir kadın gibi ayna karşısında geçiriyordu bu anları. Yüzüne bir tazelik, bir pembelik gelmişti. Cildi yumuşacıktı şimdi. Gözleri pırıl pırıldı. Büyüyen göz bebeklerinin gölgesi şimdi daha irileştirmiş, derinleştirmişti gözlerini. Ağzının ucunda esrarlı bir gülümseme vardı.

Aynanın karşısında canlanır, heyecanlanırdı. Sonra dışarı çıkar, başıyla ıhlamur ağacını selâmlardı. Kimi zaman, bu ağacın yas elbiselerini hatırlatan koyu gölgesi, boşa geçen gençliğini hatırlatırdı ona. Hüzünlenir, yaşlılığını düşünür yüreği sızlardı. Hemen arkasından sevgisini düşünür, bütün umutsuzluklar bir anda kayboluverirdi. Hiçbir eziklik duymadan kocasından ayrılabileceğini, sevgilisi nereye derse oraya gidebileceğini düşünürdü. Kendine güveniyordu artık, gülüşü bile başkalaşmıştı. Sesine bir sıcaklık, yürüyüşüne, davranışlarına bir yumuşaklık gelmişti. Eskisi gibi başını önüne eğip durmuyor, o güzel ayaklarıyla umutsuzca basmıyordu artık toprağa. Gözlerindeki o sert parlaklık, ellerinin sinirli jestleri kaybolmuştu. Hizmetçi kadın ona hayran hayran bakıyor, «kız gibi görünüyorsun, o kadar gençleştin ki» diyordu.

— Sana öyle geliyor, diye cevap vermişti bir keresinde Elisaveta.

— Herhalde yüreğiniz şen. Yüreğinde derdi olmayan insan gençleşir, demişti yaşlı kadın. Hafif bir ayıplama sezilen bu sözlerin doğruluğuna Elisaveta şaşıp kalmıştı.

SEKİZ

Elisaveta'yı geçmene bağlayan, bir türlü kurtulamadığı tek bağ, bu ağır, sağlam zincir, üzgün, yaşlanmış, son günlerde saçı sakalı ağarmış olan kocasıydı.

Cepheden gelen haberler apaçık bir şekilde felaketin yakın olduğunu gösteriyordu. Köylülerin mallarına el koyan resmi makamlar elleri boş dönüyordu köylerden. Köylerdeki ambarlar boşalmıştı çünkü. Asker kaçakları durmadan artıyor, ilçe çevresinde eşkiyalık beliriyordu. Vasil adlı bir asker kaçağı, hemen her karşılaştığı insanı öldürüyordu. Vasil'i yakalama çabaları hiçbir sonuç vermemiş, albay eşkiyaların hakkından gelemediği için Savaş Bakanlığı'ndan sert bir tekdir almıştı. Kamplardan esirlerin kaçışı gitgide sıklaşıyor, dizanteri ve tifüsten ölenlerin sayısı artıyor, gıda maddesi stokları tükeniyordu. Rus devriminin uzak yankıları subaylar ve aydınlar arasında hızla yayılıyordu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi Almanlar durmadan yiyecek gönderilmesi isteğinde bulunuyordu. Askeri Levazım Dairesi yöneticileri bu istekleri yerine getirmemezlik edemezlerdi.

Albay, şehirdeki Fon Makenzen kurmayındaki bütün subayları kendini beğenmiş buluyor, nefret ediyordu onlardan. Bu yüzden de yiyecek maddelerini onlara vermemek için elinden geleni yapıyordu. Her sabah, ellerindeki son stoklardan Almanlara et, yağ, un verme emri askeri levazım memurunun şikayetlerini dinlemek zorundaydı. Albayın sert yüreğinde ilk kez umutsuzluk, düşmanlık duyguları uyanmıştı. Makenzen'in karargahının kurulduğu posta yapısının yanından geçerken, kapıda nöbet tutan siyah parlak miğferli, besili askerleri görmemek için başını çevirirdi hep.

Askeri levazım memuruyla birlikte depoları dolaşır, nemli mahzenlere girer, küf tutmuş bomboş depoları görür, tütün kokan tozlu, ıslak bölmeleri inceler, sudan nedenlerle ambarcıları azarlar, depoların boş olmasında hiçbir suçları olmadığını bildiği halde, ayağını öfkeyle yere vurup, «kurşuna dizdireceğim sizi» diye bağırırdı. Salgından korkmaz olmuştu artık. Ama

eşyalarını, bedenini dezenfekte etmekten de vazgeçmiyordu. Çevresindekilere de kaynatılmış su içmelerini öğütlerdi hep.

Sinirleri bozulduğundan öğle yemeklerinde az konuşuyor, iştahsızlıktan yakınıyordu, isteksiz isteksiz Elisaveta'ya bir iki haber anlatıyordu. Yemekten sonra ayaklarını sundurmanın parmaklıklarına dayıyor, Elisaveta kalkıp yatmasını söyleyene kadar öylece, sandalyenin üstünde kestiriyordu.

Elisaveta, albayın zayıfladığını farketti. Şakakları çökmüş, kulak kemikleri çıkmıştı. Yanakları sarkmış, gerdanı torbalaşmaya başlamıştı. Bu haliyle bir vaşağa benziyordu yüzü. Gözleri sanki daha mavileşmiş, nemli, cansız bir görünüş almışlardı.

Albaya karşı ilgili davranıyordu Elisaveta. Eskisi gibi gönlünü almaya çalışıyordu. Sağlığıyla biraz fazla bile ilgileniyordu. «Nasıl da çöktü. Oysa ben ne kadar mutluyum» diye düşünürdü geceleri. üzülüyordu buna. Onu aldattığı, çoğu zaman ölmesini bile istediğini hatırlar ayıplardı kendini. kendisi gibi o da mutlu olsaydı… Eskiden, çoğu zaman nefret ederdi albaydan, şimdi acıyordu ona. Her akşam albayın faytonla gelmesini beklerdi. Hele esirle ilk buluştukları günlerde büyük bir telaş ve sabırsızlıkla gözlemişti yolunu. Sızlayan yüreğini yatıştırmak, albayın da kendisinin de iyi olduğunu anlamak için gelmesi gerekliydi onun.

Elisaveta'nın kendisine karşı daha ilgili davrandığının ilk günler farkına varmadı albay. Ama sonraları dokunmaya başladı bu durum ona. Şımartılmaktan hoşlanırdı, ama çocuk gibi davranılmasına da katlanamazdı. Elisaveta'nın bu aşırı ilgisi onun hırçın, pek kendine özgü kişiliğine dokunmaya başlamıştı.

— Şaşılacak şey, gittikçe gençleşiyorsun, dedi bir akşam yemeğinde Elisaveta'ya. Çok değiştin. Yürüyüşüne bile bir başkalık geldi.

Gözlerini Elisaveta'ya dikmişti. Bir ayıplama, bir güvensizlik, bir korku okunuyordu bu bakışlarda.

— Kötü mü? dedi Elisaveta. Yaşlanmamı mı istiyorsun yoksa ?

Albay gözlerini kaçırıp sofraya baktı:

— Hayır. Ama şaşıyorum. Çok değiştin. Gençliğinde bile böylesine neşeli değildin. Aslında pek genç de sayılmazsın. Ne sanıyorsun, kırkına merdiven dayadın artık. ^

Elisaveta hınçla baktı albaya, birden bütün varlığıyla ondan nefret ettiğini duydu ama sesini çıkarmadı.

Her akşam olduğu gibi o akşam da sundurmada oturdular. Elisaveta sundurmanın bir köşesine çekilmiş, albay da karşısına geçip kumaş kaplı sandalyeye yerleşmişti. Saçları gaz lambasının ışığında hafif hafif parlıyor, ikisi de susuyorlardı. Albay bir şeyler düşünüyordu. Elisaveta da ondan nefret ettiğini düşünüyor, gözlerini ufka dikmiş tepenin ardından görünen şehre bakıyor, sevgilisini hatırlıyordu. Yarın gene görecekti onu. Kollarına sığınacak, kendini bırakacaktı. Kocası üzülüyormuş, ona neydi bundan? Bütün gençliğini ona vermemiş miydi? Yaşlılığına, o kocasının bir an önce gelmesini istediği yaşlılığına kaç yıl kalmıştı şunun şurasında? Onun sağlığıyla ilgilenmekten fazla ne gelirdi elinden? Kendini ayıplamamalıydı. Neden ayıplasındı? Mutlu olduğu için mi? Neyin ne olduğunu biliyordu artık. Tanrı bile çıksa karşısına hakkını arayacaktı…

Göğsünün inançla dolduğunu duyuyordu. Hayır, hiçbir şekilde dönmeyecekti. Savaş bitince, hiç duraksamadan sevdiği adamın ardına takılıp gidecekti buradan.

Gece böceklerinin artan ötüşlerini, akşam rüzgarının ceviz dallarında hışırdamasını dinliyor, yıldızlı, lacivert gökyüzüne gözlerini dikmiş hayallere dalıp gidiyordu. Albayın dönüp dönüp kendisine baktığının ne düşündüğünü anlamaya çalıştığının farkına vardı. Albay, Elisaveta'nın yüzündeki onurluluğa, güvene şaşmıştı. Bu yüz sonsuz bir şekilde, ondan uzaklaşmıştı artık. Bu yüzde, onun tatlı hayallere dalıp gittiği okunuyordu.

Albay'ın şu sözleriyle kendine geldi Elisaveta:

— Ne düşünüyorsun?

Başım çevirmeden, göz ucuyla baktı ona:

— Hiçbir şey.

— Hayır, bir şeylere dalıp gitmişsin. Neden gizliyorsun, söylesene.

Sesinde garip bir dargınlık vardı. Elisaveta'ya kocalık haklarını hatırlatmak isteyen bu ısrar dokundu ona.

— Yaşlılığı düşünüyorum, diye alaylı bir cevap verdi.

— Hangi yaşlılığı, benimkini mi?

— Hayır, kendi yaşlılığımı.

Albay gür kaşlarını çatarak baktı ona.

Seninki ne de olsa daha uzak. Bir süre daha kaygısız yaşayabilirsin.

— Kaygısız ? Seninle hiç kaygısız geçirdiğim günüm oldu mu benim? dedi öfkeyle Elisaveta.

Albay dönüp ona baktı.

— Öyle mi? dedi. .

Elisaveta hiçbir şey olmamış gibi önüne bakıyordu.

— Ne demek istiyorsun?

Elisaveta döndü, albaya baktı. Bakışları kaygısızdı. Sıkılmadan bakıyordu. Bu gözlerin yapma sakinliğinin arkasında her şeye hazır bir anlam okunuyordu. Bir an albay bu bakış karşısında ezildi. Omuzları çöktü ama birden kendini topladı.

— Çok geç söyledin bunu… Daha önce söylemeliydin. Sana bir şeyler olmuş…

Elisaveta, emirerinin peykede oturup konuşmalarını dinlediğini farketti. Ağzındaki sigaranın ateşi, çukur gözlerini aydınlatıyordu. Bu kötü adam, çizmelerle ilgili bir şeyler mi anlatmıştı kocasına?

Kalktı kulübeye girdi. Canını sıkan bir sessizlik ve karanlıkla karşılaştı. Dışarıya çıkıp gezinmek, düşünceleriyle baş başa kalmak, kocasının bakışlarından kurtulmak istiyordu. Omuzlarına bir şal alıp, sessiz, hızlı adımlarla sundurmadan geçti, patikadan dağa doğru yürümeye başladı. Albay şaşkınlık içinde ona bakıyordu.

Arkasını dinleyerek ağır ağır yürüyordu Elisaveta. Çevredeki asmalar sık ve uzun karaltılar gibi görünüyor, ağaçlar kara birer bulut gibi üstüne doğru sarkıyorlardı. Yıldızların belli belirsiz ışığında patika kıvrılarak uzayıp gidiyor, öğretmenlerin villasına doğru gözden kayboluyordu. Avluya astıkları birer fener asmayı aydınlatıyordu. Elisaveta öğretmenlerin akşam yemeğine oturmak üzere olduklarını gördü. Konuşmalarını, yemek takımlarının tıngırtısını duydu.

Patikadan ayrılıp dutluğa girdi, ıhlamur ağacının altında durdu.

Ağacın altında gündüzden kalma bir gazete vardı. Eğildi aldı gazeteyi, buruşturdu attı. Bugün esire getirdiği etten kalmış bir kemik parçası geldi eline. Sonra bugün durdukları yere oturup, çiğnenmiş otların üzerinde elini gezdirdi. Kuru otların sertliği canlandırdı onu. Ihlamurun koyu renkli yapraklarını, çevresindeki seyrek otları, dut ağaçlarını, sürekli mutlu olduğu

bu yerin her karış toprağını bütün varlığıyla duyuyordu. Konuşmaları, anıları geliyordu aklına. Bugün gitmeye hazır olduğunu çıtlatmıştı ona. Nasıl da sevinmişti buna. Ellerini tutup, şakalaşarak nasıl birlikte yaşayacaklarını anlatmıştı.

Bir ses kendine getirdi onu.

— Lizaaaa! diye bağırıyordu kocası. Sesinden darıldığı belli oluyordu.

Sesini çıkarmadı Elisaveta. Kocası yeniden bağırdı. Telaşı, son heceye basmasından anlaşılıyordu…

Elisaveta kalkıp kulübeye doğru yürüdü. Kocası hâlâ bağırıyordu. Elisaveta cevap verdi ve birden kocasının sesini pek yakından duydu.

— Neredesin? diyordu kocası. Neredesin, göremiyorum !

Dut ağaçları Elisaveta'yı görmesine engel oluyordu. Elisaveta da göremiyordu onu.

— Buradayım işte, burada, dedi Elisaveta.

İkisi de karanlıkta körler gibi birbirlerini arıyorlardı. Bu karanlıkta kör gibi dolaşmaktan korkmuştu Elisaveta. Ağaçların arasından çıkıp çayıra gitti. Yumuşak bir sesle:

— Buradayım Mihail, gel, dedi.

— Neredesin Liza? Neden cevap vermiyorsun.

Birden karanlıkta karşısında dikildiğini gördü kocasının.

— Biraz dolaşmak istemiştim, dedi.

— Anlamıyorum seni, 'hemen alınıyorsun. Sesinde bir uzlaşma isteği vardı. Barışmaya hazır olduğu seziliyordu.

Elisaveta sesini çıkarmadı. Albay aynı yakınına dolu sesiyle devam etti:

— Ne anlıyorsun karanlıkta dolaşmaktan? Hiç yoktan darılıyorsun. Belki biraz kırdım seni ama bambaşka insan oldun sen de.

Koluna girdi Elisaveta'nın.

— Bırakalım bu konuyu, dedi Elisaveta.

— Ama anlatmalısın bana.

— Neyi?

— Sendeki bu değişikliği… Neden içine kapandın böyle, neden benden uzaklaştın?

— Sana öyle geliyor Mihail.

— Hayır, aldandığımı sanmıyorum. Benden sakladığın bir şeyler var senin, diye ısrar etti albay.

— Değişen sensin aslında! Dayanılmaz oldun. Hep susuyorsun, öfkeyle bakıyorsun hep. Bende bir değişme yok. Hep aynıyım ben.

— Hayır, değiştin sen, dedi. Topal ayağıyla ağır ağır yürüyordu. Uzaklaştın benden. Görüyorum bunu… işlerin durmadan kötüye gittiğini görürken neşeli olamam ki ben. Güzün neler olacak kim bilir… Cephede güçlükle tutunabiliyoruz.

Daha sonra sözlerini duymadı Elisaveta. «Evet… Güzün, onun ülkesine dönme günü gelince neler olacak kim bilir» diye düşünüyordu çünkü. O günü düşününce bir korku kapladı içini. Belki de, gitmek için kendinde yeterli gücü bulamayacak, gene burada, şu anda kolundan tutan, biraz gerisinde yürüyen kocasıyla kalacaktı. Bu düşünce yüreğini sızlattı. Telaşlandı, kendine duyduğu güvenin azaldığını hissetti.

— Daha hızlı yürüyelim, iyi değilim, dedi Elisaveta.

Üşütmüşsün kendini, dedi albay ve savaşın iyi gitmediğini, yenileceklerinden korktuğunu anlatmaya başladı. Ama Elisaveta'nın kulağına girmiyordu onun anlattıkları. Bir an önce kulübeye ulaşmak, uzanıp düşünmek, bu üzücü şeylerden kurtulmak istiyordu.

Yattıkları zaman uzun süre uyuyamadı. Ama gözleri yumuluyordu. Sanki sonsuza kadar hep böyle, bu taş duvarlar arasında sessizlik ve yalnızlık içinde yaşayacağını düşündüren bu alçak tavanlı karanlık odayı görmek, kocasının nefes seslerini, gece böceklerinin umutsuzca bir yalvarışı andıran ötüşlerini dinlemek istemiyordu. Evlilik hayatından bazı parçaları hatırladı. Bir aydan beri görmediği şehirdeki eve gitti aklı. Bütün bunlar, geçmişiyle birlikte kendine çekiyordu onu. Kuşkularından kurtulabilmek için esiri düşünmeye çalıştı. Bir tek o kurtulabiliyordu onu geçmişe bağlı kalmaktan.

Uyumadan önce kendi kendine:

— Ne kadar yüreksizim. üzülüyorum, çünkü geçmişimden ayrılıyorum artık, dedi.

DOKUZ

Ağustosun sonu yaklaşmıştı. Ama sıcak günler hep aynı biçimde sürüp gidiyordu. Ancak çiğ yağan sabahlar daha serin oluyor, toprağı sanki bir ölüm soğukluğu kaplıyordu. Bağdan sarı asma kuşları uçuşuyor, güneş gibi parlak tüyleri, tertemiz sabah ışığında parlıyordu. Kulübenin taş duvarları iyice soğumuştu. Kireç ve karbol kokusu daha keskin duyuluyordu şimdi. Yaprakları sararan, dökülen asmalardan sarı üzüm salkımlarının sarktığı görülüyordu.

Şehirde salgın iyiden iyiye yayılmıştı. Albay hep neşesizdi. Eve öfkeli geliyor, gazeteleri gözden geçirirken haberlere kızıyor yere atıyordu onları. Durumu kurtarır diye baktığı Malinov Hükümeti'nin Rodoslavov Hükümeti'nden bir farkı yoktu. Makedonya cephesinden gelen subaylar aç ve çıplak kalan ordunun umutsuz ve perişan bir durumda olduğunu, Mayıs saldırısından sonra düşmanın Yarebiçna'da iyi mevziler ele geçirdiğini, daha da güçlendiğini ve büyük bir saldırıya hazırlandığını anlatıyorlardı. Bu kritik günlerde askeri anlaşmayı yerine getirmediği için utanmadan, piyade bölüklerini ve son topçu birliklerini geri çekmeye devam ediyordu Almanlar. üstelik Dobruca'yı da soyup soğana çeviriyorlardı. Yiyecek maddeleriyle yüklü Alman ve Avusturya katarları ülkenin batı sınırından ellerini kollarını sallayarak geçiyor, bu arada da Bulgar halkı ve ordusu açlıktan kırılıyordu. Cephe gerisinde rüşvet ve haksız kazanç alıp yürümüştü. Korkunç bir şekilde artan fiyatlardan subaylar bile yakınıyordu. Bir subay maaşıyla ancak on makara iplik ya da bir teneke gaz alınabiliyordu. Hükümet yanlısı gazetelerde yurtseverlik sözünden geçilmiyordu; bakanlar halkı yatıştırıcı demeçler veriyorlar, barışın yakın olduğunu muştuluyorlardı. Oysa Genel Kurmay gizlice saldırıya hazırlanıyordu. Düşmanın elindeki sarp, kayalık tepelere yalın ayak askerlerle saldırılacaktı!

Albay yenilgiyi aklına bile getirmek istemiyor, böyle bir ihtimali, umutsuzluğu kafasından kovmaya çalışıyordu. Bu durum daha da sert, daha da acımasız yapıyordu onu. Sırplara duyduğu nefret alabildiğine artmıştı. Yorgun yüzlerinde, savaşın sonu yaklaşıyor diye bir umut, kendilerinin yenilgisine duydukları bir sevinç okuduğu zaman daha da nefret ediyordu onlardan. Esirler arasındaki disiplin gevşemiş, düzen bozulmuştu son zamanlarda. Çünkü başlarındaki askerler de emirlere kulak asmamaya, esirlere yumuşak davranmaya başlamışlardı.

Albay acımıyordu esirlere. Bulgar ordusu cephede savaştığı sürece esir olduklarını unutmamalı, esir gibi çalışmalıydılar. Şehrin tozlu sokaklarında mezardan çıkmış ölüler gibi dolaşan esirler depolarda, yol yapımlarında, depremden yıkılmış yapıların enkazının kaldırılmasında çalıştırılıyorlardı.

Halka karşı tutumu da değişmişti. Bulgar Hükümetinin Almanlarla kurduğu ittifaka karşı düzenlenen bir mitingi görmüştü. Mitingte, saçı sakalı ağarmış adamlar çocuk gibi ağlıyorlardı. Bu yıllarda halkın onuru o kadar ayaklar altına alınmıştı ki, aynı üzüntüyü, aynı kini albay da duymuştu mitingte.

Ama mitingten sonra şehrin kenar mahallelerinden bir kadının kendi gibi aç komşularını toplayarak belediyenin camlarını taşlamaya başlamasını görünce, ayaklanma olur korkusuyla tutuklanmalı^ emretmişti. Askerlerin karargah koridorlarında itip kaktıkları kadınlar ağlaşıyor, lanetler savuruyorlardı. Bir bildiri de yayımlamıştı albay. Bu olaydan birkaç gün sonra, nöbetçiler demiryolu köprüsünü dinamitlemeye çalışan birini yakalamışlardı. Bu olayla birlikte albayın kuşkusu, güvensizliği artmış, artan korkusuyla birlikte hırçınlığı da son sınırını bulmuştu.

Bağlarda çapulculuk da artmıştı üstelik. Aç kalan halk, kimin olduğuna bakmıyor, çalıp çırpıyordu. Bir gecede iki bağ birden soyulmuştu. Emireri albayın bağının çevresindeki tellerden birinin de koparıldığını görmüş ama söylemeyi göze alamamıştı. Farkına vardığında albay çok kızmış, şehirden bir av tüfeği getirmişti aynı gün. Tüfeği emirerine verirken:

— Bağa giren birini gördüğün anda, kim olursa olsun vuracaksın. Sorumluluğu ben üstüme alıyorum, demişti.

Asker geceleri bağda, şeftali ağaçlarından birinin altında kalmaya başlamıştı. Ağacın altına bir de tahta yatak yapmıştı kendine.

Elisaveta bütün bunlarla hiç ilgilenmiyordu. Olayları gazetelerden ilgiyle izliyor, kocasının getirdiği haberleri cankulağıyla dinliyor cephedeki gerçek durumu anlamaya çalışıyordu. Hayatını değiştirecek gün yaklaşıyordu artık. Bu tehlikeli bekleyiş günlerinde, esirle birlikte geçirdiği saatlerin dışında yaşamıyordu sanki. Esirle buluştuğunda kendine güveni artıyor, kararım karardır, diyordu kendi kendine. Esir bazı günler gelmiyordu. O zaman Elisaveta'nın sinirleri geriliyor, üzülüyordu. Böyle günlerde geçmişi Elisaveta'yı etkisi altına alıyor, varlığı biri birine karşı iki bölüme ayrılıyordu. Bu iç kavga bitkin düşürüyordu onu. Hele akşam üstleri özlemi dayanılmayacak kadar artıyordu.

Binbir düşünce, kuşku içinde üzülüyor, geceleri uyuyamıyordu.

ON

Son beş gündür esir görünmemişti. Elisaveta ıhlamurun altında onu bekliyor, geldiğini anlatan ıslığını duyabilmek için boşuna dinliyordu. Her yer büyük bir sessizlik içindeydi. öğleden sonraki bu boğucu, sıcak saatlerde yalnızca sineklerin vızıltısı duyuluyordu. Çevresinde, kendisinden ayrılmayan gölgesinden başka kimseler yoktu.

Elisaveta yol kenarına çıkıp, eğri büğrü, tozlu yola bakıyordu ama, orada da kimseler görünmüyordu.

Onu görme isteğiyle deli gibi oluyordu. Buluşma saatleri geçip gittiği halde, belki gelir umuduyla dutlukta dolaşıyor, kulübeye gidip yeniden ıhlamur ağacının altına dönüyordu. Beş gündür her akşam öğretmenlere gidiyordu. öğretmenlerin villası yol kenarındaydı. Asmanın altında oturuyor, esirlerin kampa dönmelerini bekliyordu heyecanla. Bu bir sürü yorgun yüze bakmaktan başı döner, gözleri yalnızca bir tek yüzü araştırırdı. Sonra bitkin, dalgın ve üzüntülü bir halde kulübeye dönerdi. Akşam yemeğinden sonra peykeye oturup, sessizce karşıdan doğan aya bakardı.

Sabırlı olmam gerek, diyordu kendi kendine. Belki de Obretenoviç’i şehirde bir işe yollamışlardır.

Belki de Fransız binbaşı ağır hastadır da başından ayrılamıyordur. Beklemek yada neden gelemediğini araştırmak kalıyordu ona. Salgın hastalığa yakalanmış olmasından da ürküyordu. Bu hastalıktan en çok ölenler de esirler olmuştu çünkü. Bunu düşününce durduğu yerde duramıyor, kalkıp bağa gidiyordu. üzüntüsünü kimseler göremezdi çünkü burada.

Ertesi gün, rastlantı bir şeyler öğrenirim, diye kalkıp şehre gitti. Sıcağın fırın gibi yaktığı evlerin arasından, tanıdık sokaklardan geçti, kokularını duydu. Tıraavo üstüne tebeşir tozu serpilmiş bir şehir gibiydi. Tozlu, pis, ıssız bir şehirdi. Kurumuş, dökme demirden çeşmeler diz çökmüş anneleri hatırlatıyordu. Sımsıkı kapalı kapılar sırtlarını dönmüşlerdi bu çeşmelere, arada bir gelip geçenler üzüntüyle bakıyorlardı onlara. ötede beride ölüm ilanları, kapılara asılmış kara bezler görülüyordu. Okul avlularında, tozlu alanlarda yarı çıplak çocuklar oynaşıyordu.

Hiçbir tanıdıkla karşılaşmadan, sıcaktan ve güneşten bitkinleşmiş bir durumda evine ulaştı. Renkli camlarla örtülü antreye açılan sokak kapısını

açtığında bir havasızlık, toz kokusu çarptı burnuna. Perdeleri iyice örtülmüş, alaca karanlık odalar serinlikleriyle karşıladılar Elisaveta'yı. Ev, kendi hayatını yaşamaya devam ediyordu. Ona eski günleri hatırlatıyor, burada kalmaya devam etmesini istiyordu sanki ondan. Elisaveta odaları bir bir dolaştı. Bir iki çekmeceyi, gardrobu açıp gözden geçirdi. Ve hemen evden çıkmak istedi dışarı. Yüreğindeki ikircikliliği, bu evden ayrılmaya hiç bir zaman gücü yetmeyeceği kuşkuyu yeniden ağır basmaya başlamıştı çünkü.

Marno ovasına gitti. Cepheden henüz getirilen ölü ve can çekişen öküzleri gördü orada. Uzaktan, beyaz, taş bir mezarlığı andırıyorlardı. Yan yana yerlere serilmiş, kiminin boynu, kiminin bacağı gerilmiş can çekişiyorlar, kimileri de uysal, hüzünlü gözlerle ölümü bekliyorlardı. Artık her şeyle ilgilerini kesmişler ses çıkarmaz olmuşlardı. Ama onların bu sessizliği bütün gürültülerden çok daha tüyler ürperticiydi.

Köylerden gelen sahipleri, yaşlılar, kadınlar, çocuklar bu sadık ve yorulmak bilmez işçilerinin aralarında dolaşıyorlardı. Makendonya'nın dik ve taşlı yollarında, aç açına ağır arabaları çeken hayvancıklar bitkindi. üzgün yüzleriyle dudaklarını ısıran köylüler' hayvanların arasında dolaşıyor, biri kendi Sivço yada Belço'sunu tanıyınca bir çığlık atıyor, bir yakınının ölüsü başında ağlar gibi ona diller döküyor, bütün bunlara sebep olanlara lânetler yağdırıyordu.

Bu hayvancıklara bakan, onlarla ilgilenen yoktu. Gelip almaları için sahiplerine haber yollamıştı sadece. Sahipleri ya ölmüş öküzlerinin derisini sırtlayıp gidiyorlar yada can çekişen hayvanlarını bir arabaya yükleyip köylerine yollanıyorlardı.

Elisaveta üzülerek geçti bu acıklı görüntünün arasından. Esiri görmek için boşuna bakınıyordu çevresine. Buralarda, nöbetçi barakalarının gölgesinde sigara tüttüren nöbetçilerden başka kimseler görünmüyordu. Esirlerle ilgili hiçbir şey öğrenemeden çıktı şehirden. Hastanenin çevresinde dolaşırken tanıdık bir doktorla karşılaşmıştı. Çekine çekine bir şeyler öğrenmeye çalışmıştı ama doktorun bildiği bir şey yoktu bu konuda. Büyük bir umutsuzluk, hayal kırıklığıyla ayrılmıştı oradan.

Kampa gidip aramaktan başka yol yoktu artık.

Ertesi gün gitmeye karar verdi. Kocasından bazı esirlerin başka kamplara gönderileceğini öğrenmişti çünkü.

ON BİR

O uğursuz gece öğretmen, albaydan kürek istemeye gelmişti. Kendininki geçen gün kırılmıştı çünkü.

Albayla karısı sundurmada oturuyorlardı. Akşam yemeğinden henüz kalkmışlardı. Beyaz örtülü masanın üstüne bir sürü evrak yığılmıştı. Albay, gözlüğü burnunun ucuna düşmüş evrakları gözden geçiriyordu. Karısı masanın öteki ucuna oturmuş, iskambil kağıtlarıyla fal açıyordu. İkisi de kaygılı görünüyordu, her biri kendi işine dalmış gitmişti.

Albay küreği vermemezlik etmemişti ama emireri küreği ararken öğretmeni oturmaya çağırmak da. aklına hiç gelmemişti. Öğretmen biraz gücenmiş bir halde evine dönmüştü.

Villasına döndüğünde saat dokuzdu. Yükselen ay eylül gecesine gümüş renkli ışıklar saçıyordu. Patika bembeyaz, taa uzaklardan görünüyordu. Bağı çevreleyen telde ay ışıkları oynaşıyordu. Karşıki tepeler, tebeşir gibi bembeyaz villalarıyla ay ışığında parlıyorlardı.

Karısı asma altında oturuyordu. Çocukların biri masa başında, öteki de annesinin kucağında uyukluyorlardı. Gaz kıtlığı olduğundan feneri söndürmüşlerdi.

— Neden çabuk döndün? dedi karısı.

— Konuklarını oturtma alışkanlığı yok albayın.

— Elisaveta da mı otur demedi.

— Hayır. Pek meşguldü, iskambil falı açıyordu.

Öğretmen sivri sakalını ağzına alarak çiğnemeye başladı. Adetiydi bu onun.

— Pek kaygılıydı bugün. Şehirden döndüğünde çağırdım ama gelmedi. Her gün dutluğa gidip dolaştığını farketmedin mi? Ne yapıyor korudu bilmem.

— Kim bilir, dedi öğretmen. Kırgınlığının hâlâ geçmediği sesinden belliydi. Ne albayın ne de karısının sözünü etmek istemiyordu.

Karısı çocukları yatırmaya gitmişti. öğretmen yalnız kalmış, gözlerini taa uzaklara dikmiş oturuyordu. Garip bir sessizlik çökmüştü ortalığa. Gece böceklerinin otlar arasında sıçrarken çıkardıkları sesler bile duyuluyordu.

Gökyüzü açık ve parlaktı. Ağaçların gölgeleri hiç kımıldamıyordu. Villaların arasındaki yollarda kimseler görünmüyor, albayın bağındaki korkuluk çarmıha gerilmiş İsa gibi duruyordu.

Yarın suya gitmesi, kuruyan vişne ağacını köklemesi, şehre uğrayıp gelmesi gerektiğini hatırladı. Sonra aklı Elisaveta'ya takıldı. Bu akşam neden bu kadar üzgündü Elisaveta? İskambil kağıtlarının üstüne eğdiği başını kaldırıp onu selâmlamış ama hiç konuşmamıştı. Herhalde fal bakıyordu. Sonra her gün dutlukta ne işi vardı? İki kez orada görmüştü onu. Hattâ birinde Elisaveta yalnız değil gibi gelmişti ona. Elisaveta'yı kendi halinde bir kadın olarak tanıyordu ama son günlerde sinirli ve kaygılı görünüyordu hep.

Avludan tarafa yıkılan bir taşın sesi duyuldu. öğretmen irkildi, dönüp baktı, ama bir şey göremedi. İki karaağacın gölgesi vurduğu için duvar karanlıkta kalıyordu. Daha uzağı görebilmek için ayağa kalktı. Patikada sanki biri yürüyordu. Ay ışığında ışıldayan sık bağ kütüklerinin arkasına bir gölge sokuldu gibi geldi ona. Böyle gündüz gibi aydınlık bir gecede hırsızlık olacağı pek aklına gelmezdi insanın.

Öğretmen asmanın gölgesine gizlenmiş kulak kabartmaya devam ediyordu. Arkasında villanın pencerelerine ay ışığı vuruyor, duvarlar ise güneş vurmuş gibi aydınlanıyordu. Merdivenin trabzanına asılmış çocukların bir elbisesi garip bir karaltı gibiydi.

Hiçbir şey duyulmuyordu. Sessizlik daha da artmış, gökyüzü daha bir parlaklaşmıştı.

Birden çayırdan bir adamın geçtiğini gördü. Atın otladığı yerin çevresindeki ağaçların gölgelerinden yararlanarak gizleniyor, eğilerek yürüyordu. Ve hemen öğretmenin gözünden kayboldu. Herhalde albayın bağına girmişti. Haber vermek için bağıracaktı ama tam o sırada emirerinin bağda yattığını hatırladı. Emireri yakalardı onu. Beklemeye karar verdi. Büyük bir heyecan içindeydi. Hırsızın mutlaka yakalanmasını istiyordu.

Hafif bir ıslık sesi duyuldu. Daha sonra bir melodinin bir motifi tekrar edildi ıslıkla. Kuş ötüyor gibiydi ıslık sesi, o kadar ustaca çalınıyordu. öğretmen şaşırmıştı. Bir dakika kadar hiçbir şey duyulmadı. Sonra ıslık yeniden çalındı. Şimdi artık üçüncü defa çalınıyordu. Ama bu defaki daha ağır ve daha yüksek perdedendi. Aynı anda öğretmen emirerinin kısık sesini duydu. Sonra da ateşlenen bir tüfekten çıkan kırmızı yalımı gördü. Silah

sesi gecenin sessizliğini yırttı ve bu sese boğuk bir çığlık karıştı. Sonra her şey sustu.

Öğretmenin yüzünü ateş basmıştı. Sanki üstüne gerçekten ateş saçıyorlarmış gibi geri çekildi.

Aynı anda albayların kulübesinden korkunç bir çığlık yükseldi. Biri patikada koşuyordu. Sonra albayın karısına seslendiği ve emirerine bağırdığı duyuldu. Acı bir kadın çığlığı cevap veren emirerinin sesini bastırdı. Gecenin sessizliği heyecanlı, anlaşılmaz sözlerle, ağlayış ve feryatlarla doldu. Karşıki villaların köpekleri de ürkmeye başlamışlardı.

Öğretmen korkmuş, villasına kaçmıştı. Her türlü olaydan akıllıca davranıp kaçan yüreksiz adamlardandı öğretmen. Silah sesi ve çığlıklarla uyanan karısı dışarı çıktı ve Elisaveta’nın kendisini kulübeye götürmeye çalışan kocasıyla boğuştuğunu gördü.

Sabahleyin korka korka patikadan yürüdü öğretmen. Albayların kulübesinden tek ses gelmiyordu. Her sabah bacadan çıkan duman da yoktu bu sabah.

Bağa girip öldürülen adama baktı. Başı arkaya sarkmış, sırtüstü yatıyordu. Çizmeleriyle toprağı eşelemişti. Epeyce can çekişmişti anlaşılan. öğretmen esmer, genç yüzüne bakınca ölüyü hemen tanıdı. Bağda yakaladıkları esirin ta kendisiydi bu.

Bir süre olduğu yerde kaldı. Keçi sakalını tutup düşüncelere daldı. Sonra yavaş yavaş kulübeye yürüdü. Kulübenin kapısı kapalıydı. Sundurmadaki masanın üstünde iskambil kağıtları olaydan önce Elisaveta nasıl dizip bıraktıysa öylece duruyordu. Masanın üstünde lamba, içinde tatlı kalıntısı olan kase vardı. Albayın kelebek gözlüğü de masanın üstündeydi.

öğretmen bütün bu olanlardan sonra albayla karısının hâlâ nasıl uyuduklarına şaşarak dönmek istedi ama birden birinin kendisini gözetlediğini hissetti. Dönüp baktı. Emireri peykeye boylu boyunca uzanmış, başını da peykenin dirsekliğine dayamıştı. Yüzü şişmiş ve şaşılacak kadar yaşlanmıştı.

— Uyuyorlar mı? diye sordu öğretmen kapıyı göstererek.

Emireri eliyle belirsiz bir hareket yaptı.

— Burada yok onlar, dedi. Şehre gittiler bu gece.

öğretmen başını salladı. Asker yarı yumuk gözleriyle ona bakmaya devam ediyordu. Garip bir şekilde yutkundu. Sanki boğazında bir şeyler düğümlenmişti.

— Hanımefendi saat dörde doğru albayın tabancasıyla kendini vurdu. Faytonla şehre götürdü albay. Daha yaşıyordu…

ON İKİ

Ekim sonunda Franşe d'Epre'nin işgal ordusu eski başkente girdi. üç renkli Fransız bayrağını taşıyan, kordonlar sarkan bakır müzik âletleriyle bir zenci bandosu ve birkaç Senegal birliği Tırnavo sokaklarında yürüyorlardı. Soğuktan morarmış, mavi kaputlu iri bir zenci bandonun önünde yürüyordu. Bandonun vahşi melodisi, korkudan susmuş evlere çarpıyordu.

Kar yağıyordu. tik kar tanecikleri donmuş toprağa düşüyorlardı. Şehir ürkmüş, dili tutulmuştu sanki. Asık ve korkak yüzlü insanlar dolaşıyordu sokaklarda. Marno Ovasına Fransız çadırları kurulmuştu. Katırlarıyla birlikte sarı, dar yüzlü Cezayirlilerden oluşan mitralyözcü birlikleri geliyordu ordugâha. Çabucak. kurulan savaş mutfakları tütmeye başladı. Yarılarına kadar hindistan cevizi yağıyla dolu gaz tenekelerinde patates kızartılıyordu. Ve kasım ayının soğuk gökkubbesi altında, binbir dilden bir vaveyladır sürüp gidiyordu .

Fırınlarda ekmek yoktu. Halk açlık çekiyordu. Kadınlar korkularından sokağa çıkamıyorlardı, zenciler sarkıntılık ederdi çünkü onlara. İşgalciler okullara yerleşmişlerdi. Ama caddenin en güzel yapısında Fransız bayrağı dalgalanıyordu. Kılıç gibi uzun bıçakları olan nöbetçiler vardı yapının önünde.

Kenar mahalledeki yoksul insanlar yavaş yavaş yakınlaştılar işgalcilere. Fransızların katırlara verdikleri keçiboynuzlarını çalıyorlardı. Bu aç insanlar çuvallardan, at etli ve lahanayla hazırlanmış yemekten iğrenmiyorlardı. Aç çocuklar hurma, beyaz ekmek, hindistan cevizi yağı, tütün, sicim, çadır bezi, ne bulurlarsa yürütüyorlardı. Öte yandan sarı derililer ve zenciler hizmetçi kızlarla, süs eşyaları, satan dükkanlara dadanırlar, genelevlerin önünde toplanıp kendi aralarında kavga ederlerdi. Yaz ortalarına kadar Tınavo'da kaldılar.

Albay görevinden atılmış, askeri suçlu olarak gösterilmişti. Ama mahkeme önüne çıkarılmadı. Stamboliyski Hükümeti İtilaf Kuvvetlerinin kurduğu mahkemelere bir tek Bulgar subayını bile teslim etmemişti. Yoksullaşmış ve yaşlanmış bir halde evine çekildi albay. Kimsenin ilgilenmediği, otlar bürümüş bağ köklenmişti. Kendi kaderine bırakılan kulübe de yarı yıkılmıştı.

— Artık buraya gelmeyi göze alamıyordu ama satmak da istemiyordu malını. Şimdi mirasçılara kaldı burası. İki yıl önce ansızın kalp krizinden öldü albay, diye bitirdi yaşlı öğretmen sözlerini.

Kulübenin üstüne doğru, sanki onu korumak istermiş gibi eğilen ceviz ağacını gösterdi. Kovuğu bir hayvan ağzı gibi açılmıştı. Kocamıştı ağaç.

— Bir gün rüzgâr, kiremitliğe devirecek onu, dedi öğretmen. Kulübeden temelli hayır kalmayacak. Bir bakan da yok ona. Oysa buna lâyık değil bu kulübe.

Elini salladı, sessizce geri döndük. Her birimiz geçmiş yılların anılarına dalmıştık. O yıllar da şimdiki yıllar gibiydi.

Akşam, otele döndüğümde alarm sesleri kapladı ortalığı. Ve şehir karanlığa gömüldü. Sokaklar dik patikalardan sığınaklara koşan insanların ayak sesleriyle dolmuştu. İnsanlar toprağın derinliklerine sığınıyorlardı. Ben odamda kaldım. öğretmenin anlattıklarını düşünerek Elisaveta'yı kafamda canlandırmaya çalıştım. Kuzeyden gelen uçakların korkunç uğultusu pencere camlarını zangırdatıyordu. Tuna taraflarında bir yerde, Romanya kıyılarında yangınlar yükseliyor, yaklaşan bir şafak gibi gökyüzünü kızıllaştırıyordu.

SESSİZ BİR AKŞAM

BİR

Gözlerini tavana dikmiş yatıyor, yarın olacakları düşünüyordu. Kovayı jandarmanın üzerine nasıl atacağını; kuraklıktan yanan ovada, çeşmenin dört yada beş yüz metre uzağındaki soluk yeşil, dar bir şerit gibi uzanan mısır tarlasına doğru var kuvvetiyle nasıl kaçacağını aklından geçiriyordu.

Bu manzarayı düşündüğü zaman kasları geriliyor, kurşun yağmuruna tutulmuş gibi soluğu kesiliyor, ölümün peşinden koştuğunu hissediyordu.

Küçük bir kilere benzeyen dar koğuşta, tahta ranzaya sırt üstü uzanmış, zarif bir dantela gibi örümcek ağlarıyla sarılı elektrik lambasının sarktığı tavana gözlerini dikmiş belki onuncu defa bunu düşünüyordu. Bütün bunları kafasında ne kadar iyi canlandırabilirse her şeyin daha kolay geleceğe, başarmak için daha fazla güç bulacağına inandırmıştı kendini. Ama gene de en önemlisi saniyeleri iyi hesaplamak, hızlı koşabilmekti.

Kaçabileceğine inanıyor, yanılıp yanılmadığını anlamak için kendini yokluyordu. Duyduğu bu güveni korumak gerekiyordu. öldürülebileceğini bir kez bile aklından geçirmemişti. Sanki hesapta bu yoktu.

Yaralanıp ele geçirilebileceğini de hesaba katmak istemiyordu. En kötüsü bu olurdu çünkü. Kimliği anlaşılır ve böylece de küçük ama değerli silâh deposu da elden giderdi.

Pisi pisine bir ajan tarafından yakalanmış olmayı hazmedemiyordu. Gülünç bir şekilde yakayı ele vermişti. Ajan önüne geçtiğinde pazarda, börek satılan yerde duruyor, köylülere, sergilere bakıyordu. Ajan ardından gelmesini söyleyince kaçmanın imkânsız olduğunu anlamış, karşı koymamıştı. Ama böylesine kolayca teslim oluşunun nedeni kimliğinin ve kâğıtlarının düzgünlüğü ve ajanın onu sadece kuşkulandığı için tutuklamış olduğuna inanmasıydı.

Alaylı bir şekilde gülümsedi, sakin sakin ajanla birlikte kaymakamlığa doğru yürümeye başladı, yolda böreğini yemeye devam ediyordu hâlâ. Ama gene de biraz ürkmüş, kuşkulanmıştı. Polislerin ellerinden defalarca kendini kurtaran sahte kimliği vardı. Ayrıca elinde bir de «doğum yeri Sofya olan üniversite öğrencisi Anton Ahtarov, boşaltma nedeniyle Pleve’nin falanca köyüne yollanmıştır. Kasabaya önemli bir özel işle ilgili olarak gelmektedir.» yazan bir belge vardı.

Taşra polisini küçümsemişti, aydın görünüşlü, iyi giyimli oluşuna fazla güvenmiş, polisin kolayca aldanacağını sanmıştı. Polis şefi kuşkulu bir adam çıktı. Sessizce verdiği ifadeyi dinledi, belgelerini gözden geçirdi ve parmağıyla kocaman, biçimsiz burnunu karıştırarak yarı kuşkulu, yarı ilgisiz bir tavırla bir dakika Anton’u süzdü. Bir sinek son verdi bu süzüşe. Polis şefi birden utandı, kin dolu bir bakış fırlattı tutukluya ve hapsedilmesini emretti. Anton’un karşı çıkışına aldırış bile etmedi.

O zaman yüreğini bir kuşku kapladı Anton’un.

Gene bit başarısızlık olduğunu, kendisiyle buluşmaya geldiği adamın yakalanmış olabileceğini düşündü. Dikkatsizliğine, tedbirsizliğine, budalaca yakalanışına kızdı, öfkeyle dudaklarını ısırdı. Hiç direnmeden, ölmeden yada öldürmeden, bu kadar onursuz bir şekilde polisin eline düşebileceğini aklının ucundan bile geçirmemişti şimdiye kadar. Kendini tanıyor, sorgu sırasında işkenceye dayanamayacağından korkuyordu. Her şey öylesine birdenbire, öylesine beklenmedik bir şekilde ve öylesine onursuzca olup bitmişti ki…. Tanrıya şükür, hiçbir umudu kalmadığı anda kullanabileceği ceketinin yakasına dikili bir zehir vardı üzerinde. Yüreği sızlayarak parmaklarıyla yokluyordu zehiri. ölümü hiç duygusallığa kapılmadan düşündüğü çok olmuştu. Bütün sorun ölüm anında duyulacak olan korkudaydı. Ölüm korkusu da bu acıdan duyulan korkudan geliyordu. Ama bu acı hiç mi dinmeyecekti ? Bilinç kaybolacak onunla birilikte bu acı da dinecekti.

Hayat planı çoktan hazırlanmıştı onun. Partiye adamıştı hayatını, Parti savaşta başarıya ulaşır, o da sonuna kadar sağ kalabilirse yaşayacaktı. Ama parti savaşı kaybedecek olursa bütün gücüyle savaşacak ve eninde sonunda bu savaşta ölecekti. Yirmi sekizini dolduruyordu. Gençliğinin en güzel, en güçlü yaşlarıydı bunlar. Ama o bir kez bile mutlu olamamış, yüzü gülmemişti hiç. Bir kez bile sevmemiş, bir kez bile kendini coşkun duygulara kaptırmamıştı; kızların yerine kitapları, zevk yerine savaşmayı, bütün başka şeylerin yerine «dâva»yı seçmişti hep. Bir metal işçisinin oğluydu. Bu ağır ve tehlikeli yola çok çalışarak, kendi kendini eğiterek hazırlanmıştı. Ona göre dünya bir düşman dünyası idi. Pek az dostu vardı. Arada bir gördüğü arkadaşları da kendisi gibi hep kuşkulu ve telâşlı idiler. Şimdiki birliğine girmeden önce önemli bir militandı. Direnişin örgütlenmesi sırasında ağır görevler verilmişti kendisine.

Kendine duyduğu kızgınlıktan başka şimdi bir başka kaygı üzüyordu onu: Acaba fıçıyı doldurmak üzere yarın onu çeşmeye götürecekler miydi? Eğer götürmezlerse her şey bitmiş demekti, kaçabilmek için başka olanak kalmıyordu.

Kimliği tespit edilene kadar tutuklu kalacağını biliyordu. Mutlaka bilgi topluyorlardı hakkında. Fotoğrafını çekmelerini başka türlü açıklayamıyordu. Karakola fotoğrafını çekmesi için cılız bir Macar yahudisini getirmişlerdi. Adam eski model fotoğraf makinasının siyah bezi

altına başını sokmuş, kamburlaşmıştı. Anton, duvarın dibinde, ayakta dikilmiş dururken, polis şefi ve polis bir ona bir de ellerindeki resme bakıyorlardı. Neden sonra yüzlerinde bir hoşnutsuzluk gördü. Bu onu rahatlattı. Demek ellerindeki resim kendi resmi değildi. Polis onu yeniden hücresine götürdü. Anton, tekrar protestoya başladı, hattâ, keyfi olarak tutuklandığını öne sürerek polisi tehdit bile etti. Polis, «belki haklısınız ama ne biçim bir adam olduğunuzu ve kasabaya ne yapmaya geldiğinizi öğrenmemiz gerek» dedi. Adamın pek de kötü düşünceleri olmadığı anlaşılıyordu, hattâ ona bir battaniye bile verdi. Bu dün öğleden Önce olmuştu. öğleden sonra, biraz temiz hava alması için dışarı çıkarılmasını isteyince de suya yollamışlardı onu.

Ufak tefek, yağız bir atın koşulduğu araba arka avluda duruyordu. Arabanın yanında bir başka tutuklu daha vardı. Kıvırcık saçlı, esmer, genç bir çocuktu tutuklu. İyiden iyiye topallıyor, fıçının çevresinde dönüp duruyordu. Anton’un soluğu kesildi birden. Bu çocuk kendisiyle buluşacağı, o altı tüfekle cephaneyi teslim edecek çocuk olmasındı?

Anton onu burada, hem de pek dayak yemişe benzemeyen bir durumda sapasağlam gördüğüne şaşmış, ağzı açık bakakalmıştı.

Eğer bu çocuk gerçekten buluşacağı çocuksa, yeni yakalanmış olmalıydı. Ve buraya çıkarılması da düpedüz bir provokasyondu!

Kuşkusunda haklı olup olmadığını anlamak için polisin yüzüne baktı. Sonra birden gözlenebileceğini düşünüp başını çevirdi. Ama uzun boylu, esmer polis ata bakıyordu. Avluda da başka kimse yoktu. Anton heyecanla çocuğa yaklaştı. Yüzünde beliren tedirginliği yenmeye çalışıyordu. Yok yere tutuklandığı, üstüne üstlük su taşıttırıldığı için onuru kırılmış bir aydın rolünü oynaması gerekiyordu.

Avlu kızgın bir ağustos güneşiyle kavruluyordu. Soluk gülkurusu rengindeki eski ahşap yapının gölgesi uzuyor, tekerlekleri çamurlu bir arabanın göründüğü sokağa doğru seriliyordu. üstlerine yataklar serilmiş birkaç somya sıcaktan pişiyor, gölgeleri pirinç bir musluğu olan kuru çeşmenin yosunlu taşlarına doğru uzanıyordu. Arka avlu taş duvarlarla çevriliydi. Sokağa bakan duvarın altında solmuş çiçekler vardı.

Anton gemini ağzında sinirli sinirli çiğneyen atın yanında yürümeye başladı. İki kanatlı kapı dimdik inen daracık bir sokağa açılıyordu. Sokağın iki yanında taş duvarlar yükseliyordu. Duvarların ardında - erik bahçeleri, köhne evler görünüyordu.

Kovayla huniyi Anton taşıyordu. Fıçıyı bunlarla dolduracaklardı. Sokak taşlıktı. Boş fıçı atın sırtında gümbürdüyordu. Bayır aşağı yürürken at direniyor, topal, ufak tefek çocuk güçlükle tutabiliyordu atı. Anton yaklaştı, dizgini yakaladı.

— Tut kovayı, dedi çocuğa ve çocuk uzanıp kovayı alırken kulağına bir sözcük fısıldadı.

Kahve gözleri iri iri açıldı oğlanın, şaşkınlıktan kocaman ağzı açık kaldı. Dişleri görünüyordu.

— Blago yoldaş, dedi inler gibi.

— Şşşt, dedi Anton. Tut kovayı, şaşırma. Sol tarafımdan yürü.

Yan yana bir süre yürüdüler. Polis arkalarından geliyordu. Dar bir köşeye geldiklerinde Anton çocuktan yana bakmadan sordu:

— Bu gece mi yakalandın?

— Evet, dedi çocuk.

— Değirmen yolunda mı?

— Hayır, evde. Tam yola çıkacakken.

— Neden?

— Arama yaptılar, kitap buldular evde.

— Tüfekler?

— Tüfekler orada.

— Nerede? diye heyecanla sordu Anton.

— Değirmende, tabanın altında.

Anton rahat bir nefes aldı.

— Dövdüler mi seni ?

— Biraz. Fazla döveceklerini sanmıyorum. Az mı çizmelerini yamadım onların…

— İnkâr et hepsini.

— Biliyorum.

Sustular. Polis onlara yetişmişti. Küçük saka artık kasabanın dışına çıkmış, yumuşak, toprak yolda fıçı gümbürdemez olmuştu.

Bir dakika sonra çeşmeye ulaştılar. Eski, taş duvarlı bir çeşmeydi bu. Uzun bir oluğu vardı. Bir çamur kokusu yükseliyordu havaya. Kuraklıktan suyu azalmıştı. Bu yüzden fıçının dolması zaman alıyordu.

Çeşmenin önünde dümdüz bir ova uzanıyordu. önde bir otlak vardı. Otlağın arkasında yeni biçilmiş bir ekin tarlası, öteki ucunda da bir mısır tarlası vardı.

İKİ

Yüz metreyi on saniyede koşabilse bütün arayı otuz beş yada kırk saniyede bilemedin bir dakikada alabilecekti.

Ansızın baktı, kapıya gidip dışarısını dinledi. Koridordan uyuyan polislerin horultusu geliyordu. Bir yerlerde bir fare bir tahta kemiriyordu. Bitişikteki odada çocuk vardı. Az önce duvarı tıklatarak mors alfabesiyle konuşmak istemişti ama zavallı ayakkabıcı çocuğun morstan haberi yoktu.

Kapının önünde nöbetçi olmadığını anlayınca kollarını aşağı bırakıp sol ayağı üzerinde dimdik durdu. Sonra gövdesini birden geri çekerek, üzerine atılan bir şeyden korunmak istermişçesine ellerini, göğsüne doğru kaldırdı. Sol eliyle o üzerine atıldığını düşündüğü şeyi itti ve sağ elini beline doğru kaydırdı. Kalkık ayağıyla iki saniyeyi sayana dek eli orada kaldı. Sonra elini yatay bir şekilde kaldırdı.

Düşünüyordu. Geniş çeneli, biraz eğrice burunlu yüzünde bir hoşnutsuzluk belirdi. Bu deneme süresince kalkık ayağıyla sadece beş saniye sayabilmişti. Demek ki, kovayı polisin üstüne atıp kaçarsa, polis ancak beş saniye sonra ateş edebilirdi.

Yüzünü buruşturdu, olmaz, gibilerden başını salladı. Ağır, bakır huniyi polisin başına indirse daha iyi olacaktı. Ama polis çeşmenin duvarı üstünde durursa vuramazdı. Her şey o andaki duruma bağlıydı. Belki bu polis gelmez, başka bir polis dururdu başlarında. Belki de polis duvarın üstünde durmazdı.

Yeniden tahta ranzaya uzanıp uyumaya çalıştı. Yarın sinirlerinin sağlam, bedeninin de güçlü ve dinlenmiş olması gerekiyordu. Battaniyeyi üstüne çekti ve yoğun bir ter ve yağ kokusu burnuna doldu. Geçen gece ayrıldığı kamp geldi aklına. Alevler çıkararak yanan ateşin çevresinde bölük komutanı siyasi komser ve Anton oturmuşlar kasabadaki silâhları ve cephaneyi nasıl ele geçirebileceklerini konuşuyorlardı. Bunlar yeni kurulan

bir partizan bölüğü için ayrılmıştı. Ama beklenmedik bir başarısızlık kasabadaki on partilinin polisin eline düşmesine sebep olmuştu. Polis silâhları ele geçirememişti. Silâhların yerini büyük bir raslantı sonucu yakalanmayan topal bir ayakkabıcı çocuk biliyordu.

O karanlık ovayı, ay ışığında hafifçe parlayan anızları, kadife gibi yumuşak tozlarla örtülü ıssız yolları, yol üstündeki kocaman ağacı, sonra da çevresinde sivrisineklerin vızıldayıp durdukları, kurbağaların bağırtılarıyla daha bir ıssızlaşan değirmeni düşündü. Değirmene doğru yaklaşmış, sonra yüzükoyun yere uzanmıştı. Dipçikli, ağır mavzerini doğrultmuş, gözlerini ayırmadan uzun bir süre değirmenin karanlık siluetine bakmıştı. Tek ses gelmiyordu değirmenden. Parolayı söyledi yüksek sesle. Gene ses yoktu. Değirmende birinin olup olmadığına bakmak için otlarla kaplı kuru dere yatağından değirmene doğru indi.

Kapıya dayalı bastonu görünce rahatlamıştı. Baston ilişkiyi kasabada kurması gerektiğini gösteriyordu. Çevreyi iyice gözden geçirdi ve geceyi değirmenden uzakta bir yerde geçirmeye karar verdi. Sivrisinekler durmadan ısırıyor, bulut gibi başının ucunda uçuyorlardı. öyle ki mendilini boynuna sarmak, golf pantalonunun paçalarını bırakmak zorunda kalmıştı. Ortalık aydınlanıp, güneş ekin tarlalarındaki samanları, ağaçların tepelerini kızdırıncaya kadar uzandığı yerde kaldı. Sonra tabancasını değirmenin yakınlarında bir yere gömüp derede yıkanmaya niyetlendi. Yanındaki belgelere, kimliğine çok güvendiğinden hep şöyle davranırdı: Silâhlarını bırakır, ilişki kuracağı köye yada kasabaya rahat bir şekilde girerdi. Polislerle doğrudan doğruya görüşür, oraya neden geldiği konusunda geçerli nedenler gösterirdi. Sonra, otelcinin polis karakoluna götürdüğü kimlik cüzdanını herhangi bir polis incelerken o rahat rahat otelinde uyurdu.

Kasabaya yürüyerek girdi. Sabah güneşinin vurduğu taş döşeli, uzun bir sokak geniş saçaklı, küçük küçük dükkânların, iki katlı eski evlerin çevrelediği küçük bir alana götürdü onu. Her evin geniş bir köy sokağı, arkasında da avlusu vardı.

İlk defa geliyordu bu kasabaya. önce bulunduğu yeri öğrenmeliydi. Sokağın arkasında bir dere akıyordu. Yıkandığı dere olmalıydı. Kasaba bu dere boyunca uzanıyordu. Köhne, sakin bir kasabaydı. Tepeleri kurumuş kavak ağaçları sabahın soluk mavi gökyüzüne doğru yükseliyor, dere boyunca uzanıyordu. Küçük alanda lastikleri sökülmüş, tekerlekleri kocaman taşlara dayanmış iki kamyon duruyordu. Tıraş olmak isledi.

Uykusuz geçirdiği gece, uzun yol onu yormuş, yüzünü çökertmişti. Döşemesi henüz sulanıp süpürülmüş küçük bir berber dükkânına girdi. Yan kapalı gözleriyle aynada kendine bakarak tıraş oldu. Nazik ve her şeyi bilmek, her şeyi öğrenmek isteyen berberin soruları karşısında az daha açık verecekti.

Sonra pazara doğru yürümeye başladı. Bir yandan da yol üstündeki ayakkabıcıların tabelalarına bakıyordu. «Naçolo» adlı ayakkabıcı dükkânını bulması, bilerek söktüğü ayakkabısını diktirtmesi gerekiyordu.

Alanda börek kızartıyorlardı. Kurt gibi acıkmış olduğunu anladı ve ayakkabıcıyı bulmadan önce kahvaltı etmek istedi. İşte ajan da o zaman yanına gelmişti.

Bu gece, belki de hayatının son gecesiydi. Fırsatı değerlendirebilirse… Alınyazısı yoktu çünkü. Savaş ve savaşta binlerce fırsat vardı.

İlk on saniyede polisle arasını yüz metre açmış olacaktı. Yüz metreden tabancayla bir insanı vurabilmek kolay değildi. Kısa namlu titrer ve kurşun hedeften sapardı. Dümdüz de koşmayacaktı üstelik, eğri büğrü gidecekti. Bir avantajı daha vardı: Polisin heyecanı. Eli mutlaka titreyecekti…

Yüreğinden korkuyu kovmaya çalışarak:

— Raslantı olarak vurursa vurur, dedi kendi kendine. Kolaylıkla yönettiği beyni hemen asıl konuya döndü. Battaniyenin altında ayağıyla saniyeleri saymaya, polisin yapabileceği bütün davranışları kafasında canlandırmaya başladı. Ağır, bakır huni elindeydi sanki, kapalı göz kapaklarının ardından huniyi görür gibiydi.

Battaniyeye iyice sarındı, dizlerini karnına doğru çekti. Sonra ansızın kalkıp ayakkabılarını çıkardı. Partizan hayatı yatağına soyunarak yatma alışkanlığından uzaklaştırmıştı onu. Paltosunu çıkardı, büküp yastık yaptı kendine. Yeniden uzandığında şakaklarının ağrıdığını duydu.

— Uyumalıyım, dedi kendi kendine.

Ama öylesine heyecanlıydı ki uyuması mümkün değildi. Türlü türlü düşünceler, akşamki yürüyüş, ansızın tutuklanması, kaçma hazırlığı ve durmadan kuşkular içinde olmak sinirlerini gerginleştirmişti. Şimdi hapsedildiği bu ahşap yapıya çevrilmişti düşüncesi.

İki katlıydı yapı. Alt katı belediye üst katı da kaymakamlık ve karakol olarak kullanılıyordu. Böyle bir yerde gündüz dövemezlerdi tutukluları.

Demek sorgular sadece geceleri yapılıyordu. Belki de aşağıda bir mahzen vardı. Tutuklanan on partizana orada işkence yapılmıştı mutlaka.

Rahatlamak için, yağmurlu günlerde ormandaki ıslak dallar üzerinde uyumak zorunda kaldıkları günler, birliğindeki arkadaşlarıyla uyguladıkları o eski, o denenmiş yola başvurdu: Aklından iyi, güzel şeyler geçirmeye çalıştı. Savaşın sona ermek üzere olduğunu; gelecekteki güzel günleri; kim olduğunu, kasabaya neden geldiğini öğrenseler bile sağ kalacağını düşünebilirdi…

Bütün bunlar onu daha da heyecanlandırmış, yüreğini sevinçle doldurmuştu. Ama hemen yüreğindeki bu sevinci bastırdı. Bu sevinç iradesini zayıflatır, görevini yerine getirmekten alıkoyabilirdi onu.

— Çocukça düşünceler, dedi kendi kendine. Sonra öteki tarafına döndü, hiçbir şey düşünmemeye karar verdi.

Çevrede ezici bir sessizlik vardı. Bütün yapıda tek bir canlı yoktu sanki. Karanlık kasabayı koynuna almıştı. Gene de ahşap yapıyı sarsarak geçen bir kamyonun acı gürültüsünü duydu.

Bu kamyon belki de bir grup jandarma götürüyordu bir yerlere. Burada hiç jandarma görmemiş olması şaşırtmıştı onu. Jandarma üssünün kasabadan yirmi kilometre kadar uzaktaki bir köyde olduğunu biliyordu çünkü.

Bir gün küçük bir dağ kasabasına tuz aramaya gitmişti. Tuz çok önemliydi onlar için ve her zaman yokluğunu çekiyorlardı. Köyde kendilerine destek olan sempatizan köylülerle karşılaştı. Tuzu köyün dışında bir yere bırakmışlardı. Geçerken oradan alacaktı Anton. Köylüler bir partizan öğretmenin belediyede mahpus olduğunu anlatmışlardı. Gündüz bir bostan kulübesinde gizlenmişti. Akşam karanlık basınca tuz torbasını sırtına alıp dağa doğru yürümeye başladı. Tarlaların içinden ormana doğru sessizce yürüyordu. Küçük bir tepenin üstündeki köy kilisesine ulaştığında konuşmalar duydu ve durdu. Sonra kazma kürek sesleri geldi kulağına. Meraklanmıştı. Bir iki dakika olduğu yerde kaldı. Müthiş bir çığlık karanlık ve sakin geceyi yırttı. Ardından itip kakma sesleri ve küfürler kapladı ortalığı.

Daha sonra burada öğretmenin öldürülüşüne tanık olduğunu öğrendi. Akşam köye jandarma gelmişti…

Hayır, hiçbir zaman uyuyamayacaktı.

Düşüncesini çocukluk yıllarına yöneltti, anasını hatırladı. Uzun boylu, zayıf, erkek yüzlü, geniş alınlı bir kadındı anası. Bu yüz onu sakinleştirdi, gerginliğinin kaybolup gittiğini duydu. Lozents'teki, bahçesinde çiçekler açan, arka duvar boyunca ekilmiş kabakların arkasında uzun boylu mısırların yükseldiği küçük köy evi geldi önüne. Sonra Vitoşa'da arkadaşlarının odalarında yaptıkları gizli toplantıları hatırladı. Büyüyüp yetiştiği, dünyanın ve partinin ne olduğunun kafasında biçimlendiği o eski günlere dönmüştü. Bütün bunları hatırlamak içini bir güvenle dolduruyor, inançları uğruna kendini feda etmeye hazır olduğunu hissediyordu. O günlerden bugünlere sağ kalanlar ölenlerden daha azdı. Hepsi savaşarak ölmüşlerdi. Yarın belki o da onların arasına katılacaktı.

Uyumadan önce şu anda polis şefinin çekmecesinde tik-taklayan saati geldi aklına. Sahte belgelerinden olduğu gibi saatinden de ayrılmak zorunda kalmasına üzüldü. Belgeler gerçekten büyük kayıptı onun için. Bir belediye bürosunda çalışan bir arkadaşı dolayısıyla elde edebilmişti onları.

Uyuyakaldığında alaturka saat biri vurmuştu.

Tutukluları geçici olarak hapsetmek için yapılan dar ve karanlık odanın -bu bir hücreydi- arka avluya bakan küçük bir penceresi vardı sadece. Yıllardır silinmeyen camlar öylesine kirlenmişlerdi ki ışığı zor geçiriyorlardı. Camların ardındaki demir parmaklık hemen hemen görünmüyordu. Güneş ışıkları içeri pek girmiyor, lamba yanmasa insan elbiselerini bile zor buluyordu.

Uyandığında saatin kaç olduğunu tahmin edemedi. Yapıdaki gürültülerden saatin kaç olduğunu çıkarabilmek için kulak kabarttı. Koridorda, merdivenlerde polis çizmelerinin çıkardığı sesler, koşuşmalar, bel kayışlarının şakırtısı duyuluyordu. Polisler avluda yıkanıyorlar, dolaşıyorlardı. Demek epeyce erkendi saat.

Gürültüler biraz kesilinceye kadar bekledi ve kasaba saati yediyi vurdu. O zaman kapıya gidip vurmaya başladı. Bir iki dakika sonra kaba bir ses neden kapıyı çaldığını sordu. Elini yüzünü yıkaması için onu avluya çıkardılar. Polisler hüzünlü bir merakla bakıyorlardı ona. Tavırları öteki mahkumlara gösterdikleri tavırdan daha değişikti. Yüzünü yıkarken başında duran genç, köylü yüzlü sarışın polis eline su döktü. Bu davranış yüreklendirdi Anton'u. Polislerden kendisine sigara almalarını istedi. Koridorda durup sigarayı getirmelerini bekledi. Polisleri süzüyor, «bugün kim bana ateş edecek acaba» diye düşünüyordu. Uzun boylu esmer polis

görünürlerde yoktu. Oysa iyice incelemek istiyordu onu. Şu anda odada giyinen polisler ağır ve tembel köy çocuklarıydı. Görevlerini isteksiz isteksiz yapıyorlar, faşist yönetimin güvenliğinden çok köylerini, topraklarını ailelerini düşünür görünüyorlardı.

Polislere haksızlığa uğramış bir insan gibi davranıyor, şeflerinin keyfi davranışlarına katlanmak zorunda kalan, onuru kırılmış bir aydın rolünü oynamaya devam ediyor, yan yan bakıp suratını asıyordu. Polisler arada bir neden tutuklandığını öğrenmek istiyorlar, o zaman da öfkeli «Şefinize sorun o bilir» diye cevap veriyordu.

Saat yedi buçuğa geliyordu. Resmi iş saati geldiği için onu yeniden hücreye kapadılar. Anton:

— Kahvaltı etmek istiyorum, bana bir şeyler alın, diye seslendi.

Kapıya gelen polis «peki» dedi. Parayı aldı, birkaç dakika sonra yağ ve ekşimikle yapılmış bir börek getirdi. Anton böreği büyük bir iştahla yedi ve tahta ranzaya oturup bir sigara yaktı. Sigara tiryakisi değildi, arada bir içerdi sigara ama ne de olsa nikotine alışmıştı bedeni. Böyle gergin anlarda sinirlerini gevşetirdi tütün.

Karakolda kendisi ve çocuktan başka tutuklu olup olmadığını öğrenmek istiyordu. Ama kimseye sormayı göze alamamıştı bunu. Ama başka mahpus olmaması gerekirdi. Çünkü bütün bu süre içinde onu görmemesi imkânsızdı. Ayrıca böylesine küçük bir bir karakolda bu hücrede tek başına olması da bunu gösteriyordu. Bu durum işine geliyordu. Su taşımaya başka birini gönderemezlerdi. Ama gene de kesin değildi bu. Su taşımaya gönderemeyebilirlerdi. Sonra kaçta yapılacaktı bu iş. Bilmiyordu.

Bugün kaçması gerekiyordu. Ertelemeye imkân yoktu bunu. Akşam iki arkadaşı, buradan yedi kilometre uzaklıktaki geçici durak yerlerinden birinde bekleyeceklerdi. Onları mutlaka görmesi ,olanları anlatması ,sonra hep birlikte değirmene gidip silâhları almaları gerekiyordu. Kurtuluş birliğinde silâhları olmayan partizanlar vardı. Ve her geçen gün yeni savaşçılar katılıyordu kurtuluş birliğine.

Ajanı görmeyi çok istiyordu. Tutuklanmasına gene karşı çıkacak ve meselâ kendisini su taşımaya gönderecekler mi, şef için ne düşünüyor gibi soruların cevaplarını almaya çalışacaktı. Sesini duymak için kulağı kirişteydi ama açılıp kapanan kapı seslerinin, merdivenlerdeki konuşmaların, ayak seslerinin ajanın sesini ayırdedebilmesi çok güçtü.

Çocuğun hücresinden hiç ses gelmiyordu. Gece uyurken alıp bir yere mi götürmüşlerdi acaba?

Duvara yaklaşıp tıklattı. Çocuk karşılık verdi. Rahatladı Anton. Mutlaka uzanıyor, kendini hatırlayıp dışarı çıkarmalarını bekleyerek düşünüyor, dedi içinden.

Çocuğa kızıverdi sonra. «Nene gerek senin evde kitap bulundurman» diye söylendi kendi kendine.

Kilit açıldı, kapıda ajan belirdi. Çamur sarısı sık saçları ıslaktı, arkaya doğru taranmışlardı henüz. Çenesi parlıyordu. Pazarda börekle kahvaltı yapmış olmalıydı. Sivilceli yüzü ciddiydi ,açık mavi gözlerinde bir kendini beğenmişlik okunuyordu. Bakışları sertti.

— Şefin yanına gel, dedi ve çıkması için başıyla işaret etti Anton'a.

Koridora, oradan da döşemesi eskimiş, çamurlanmış küçük salona geçtiler. Burada bir sürü köylü yolculuk izni almak için bekliyordu. Ajan bir kapıyı vurdu sonra tutukluyu içeri itti.

Yıpranmış, mavi bir kilimle kaplıydı odanın ortası. Kilimin ucu eski moda bir yazı masasına dayanıyordu. Masanın arkasındaki duvarda çarın ve Hitler'in resimleri asılıydı. Soğuk, sert bakışlı bir adamdı şef. Ucu gülünç bir şekilde kalınlaşan kocaman burnu, burnunun altında da incecik bıyıkları vardı. Elinde bir cetveli bükmüştü. Gözleri Anton'u tepeden tırnağa süzdü, yanık tenli zayıf yüzünde ,uçları kızıllaşmış saçlarında, elbiselerinde biraz durdu ve küstahça Anton'un yüzüne baktı.

Şef daha ağzını açmadan Anton kaba bir tavırla:

— Beni bir hırsız gibi tutuklamayı daha ne kadar sürdüreceksiniz?

Polis şefi onun bu tavrına şaştı, öne doğru eğildi. Ne selam vermek, ne de bey diye hitap etmek! Anton hiçbirini yapmamıştı bunların .Şefin gözleri kötü kötü parladı.

— Önce ben konuşacağım sonra sen, dedi. Elindeki cetvelle masaya vurdu.

— Sizi şikayet edeceğim, dedi Anton hiç bozuntuya vermeden.

Şef uzun uzun süzdü onu.

— Bir iki soruya cevap ver önce. Sonra bakalım kim kimi şikayet edecek, dedi. Gözlerini nefretle kıstı ve sarı kaşları gözdağı verir gibi aşağıya doğru büküldüler.

Anton tiksinti dolu bir bakışla karşılık verdi adama. Niyeti adamı sinirlendirmek, ipucu elde etmekti. Nasıl davranması gerektiğini biliyordu o. Çok düşünmüştü bunu. Hemen her görevine başlarken uzun uzun düşünmüştü. Mesele, bu rolü gerektiği gibi oynayabilmekti.

Anton kendine güvenen bir sesle:

— Ben emekli bir albayın oğluyum. Neden kötü bir iş yapmış olayım ? üstelik yaptıklarınıza karşı çıkmaya da hakkım var, dedi.

Şef kaşının birini kaldırıp ona baktı. Sözlerinin doğruluğunu araştıran bir tavrı vardı.

— Bunlar beni ilgilendirmez. Yani kişiliğiniz hakkında söyledikleriniz işimi yapmama engel olamaz dedi ama başka bir ton vardı sesinde. «Siz» diyordu üstelik. Sesini alçaltarak:

— Kim olduğunuz saptanacak. Kasabaya neyle geldiniz ?

Anton bu soruyu bekliyordu. Kolaylıkla cevap verdi :

— Arabayla.

— Ne zaman geldiniz ?

— Dün sabah.

— Arabacının adı?

— Petro adında biriydi.

— Tam adı ?

Şef masaya eğilmiş aldığı cevapları yazıyordu.

— Bilmiyorum. Yaşlı bir köylüydü.

— Bilmiyorum iyi bir cevap değil. İnsanı doğrudan doğruya hapse götürür.

— Yalancının biri söylerse elbette, diye cevap verdi Anton.

— Hımmm… Arabayı nerede buldunuz?

— Gorna Orehovista garında.

— Siz mi kiraladınız?

— Kiralamadım, beni arabasına almasını rica ettim.

— Arabacı hangi köydendi?

— Burada bir mahalleden olduğunu söylemişti bana ama… adını unuttum mahallenin.

— Hımm, demek unuttunuz. Bilmiyorsunuz.

Şef elinden kalemi bıraktı, sandalyesine yaslanıp alayla süzdü Anton’u.

— Hatırlamaya çalışın bakalım, dedi. Gülümsüyordu alayla.

— Çalışacağım ama hemen aklıma gelmiyor. Galiba Mirkova’ydı mahallenin adı.

Böyle bir mahallenin olmadığını Anton çok iyi biliyordu.

Şef yeniden kalemi eline alıp sordu:

— Emin misiniz?

— Pek emin değilim ama buna benzer bir şeydi.

Şef Anton’un verdiği cevabı deftere yazdı.

— Bana bak, nerede indin arabadan ? diye sert bir sesle sordu.

— Kasabaya girmeden .

— Neden kasabada değil de girmeden?

Bu defa Anton gülümsedi alayla:

— Aklıma öyle esti.

— Yaa, demek aklınıza öyle esti de ondan kasabanın kenarında indiniz.

— Benim yerimde olsaydınız siz de aynını yapardınız.

— Neden ?

— Demek istediğim şu. İnsan otuz kilometre arabayla gidince kasaba kenarına geldiğinde can atıyor arabadan inmeye. Bütün gece arabada sarsıldığınızı düşünün bir.

— Neden otobüsü beklemediniz?

— Bekleyecektim ama yer bulabildiğim otel o kadar pisti ki orada yatmaktansa istasyondan yaya yola çıkmayı tercih ederdim. O köylüyü bulmasaydım yaya gelecektim zaten kasabaya. Olur olmaz yerde uyuyamıyorum n’apayım.

Bir sessizlik oldu. Polis şefi elindeki cetvelin ucuyla yanağına dokunuyor, köşede bir yere bakıyordu. Sonra hiç Anton’a bakmadan alçak sesle sordu:

— Ne arıyorsunuz kasabada?

— Bir işim var, dedi rahat bir sesle Anton.

— Ne işiniz var?

— Bunu size söyleyemem.

— Söylemeye mecbursunuz ama. Madem sizi bırakmamı istiyorsunuz.

— Yolculuk iznimde yazılı.

— Yolculuk izninin süresi geçmiş. Tarihi bir ay öncesinin tarihi… Geçerli değil .Kasabada ne aradığınızı söyleyin bakalım.

Anton cebinden sigara kutusunu çıkardı. Kendi evindeymiş gibi hiç sıkılmadan bir sigara yaktı. Yakmadan önce de paketin arkasına bir iki kere vurdu. Polis şefi hayretle baktı ona. Kaşlarını çattı ama bir şey söylemedi. Sonra sabrı tükenmeye başlayan bir adam gibi:

— Buraya neden geldiğinizi söyleyin bana! dedi.

— Söylemeyeceğim. özel hayatımı ilgilendiren bir mesele bu.

Polis şefi birdenbire kükredi:

— Madem söylemiyorsunuz, söyleyinceye kadar tutuklu kalacaksınız !

— Bir saat için bile olsa tutuklamaya hakkınız yok beni !

Şef ayağa kalktı:

— Bu ne küstahlık, diye bağırdı. Sorduklarıma cevap vermezseniz mahzene göndereceğim sizi. Kiminle konuşuyorsunuz siz ? Neredesiniz ? Kahve mi sandınız burasını!

Anton susuyordu.

— Bir dakika izin size, kasabaya neden geldiğinizi söyleyin, dedi şef ve arkasını dönüp pencereye gitti.

Kasabanın hafif, tekdüze gürültüsü geliyordu dışarıdan. Bir araba gıcırtısı ,gelip geçenlerin ayak sesleri, konuşmalar duyuluyordu. Bir yerlerde bir fıçıya çember geçiriyorlar ve çekiç sesleri evlerin duvarlarında yankılanıyordu.

Pencerelerden sabah güneşi vurmuş dağların mavi-yeşil silsilesi görünüyordu. Dağların üzerinde gökyüzü tertemiz ve bulutsuzdu.

— Güç durumda bırakıyorsunuz beni, dedi Anton. Sırrını açıklamak zorunda bırakılmış, yenik bir adam pozuna büründü. Başını çevirip ajana

baktı. Sonra alçak sesle:

— Bir kadın için geldim buraya…

Pilis şefi döndü, şaşkın bir şekilde baktı Anton’a. Ajan neşeyle gülümsedi, eliyle ıslak ve parlak saçlarını düzeltti .Odaya bir sessizlik çöktü. Anton başını önüne eğmiş oturuyor, öfkeli bir şekilde kaşlarını çatıyordu. Polis şefi Anton’a doğru yürüdü.

— Kim bu kadın?

O anda telefon çaldı. Şef uzandı, telefonu açtı. Heyecanlı bir ses bir şeyler anlattı. Şefin yüzü karıştı.

— Nerede bulundu ? diye sordu. Ses cevap verdi.

— Ne zaman? Yola çıktı mı? Orası belli…. Yanında olsun… Kesin olarak tek başına göndermeyin… Bir dakika…

Eliyle telefonun alıcısın kapadı, Anton’a hiç bakmadan ajan’a:

— Götür, dedi. Çavuşa söyle kimliğini tespit etsin. Pordim’e sorsun. Polis odasına götür onu.

Eliyle «güle güle» yada “başımdan götür bunu” anlamına gelebilecek bir hareket yaptı ve yeniden telefonla konuşmaya başladı.

Anton’u salona çıkardı ajan.

— Beni gene aynı odada bırakın lütfen, dedi Anton.

— Neden? Burası daha iyi.

— Polislerin durmadan benimle ilgilenmeleri, kimsin, necisin demeleri hoşuma gitmiyor. üstelik iş için gelen insanların beni görmelerini istemiyorum.

Ajan düşündü, sonra:

— Peki, dedi. Madem öyle istiyorsunuz… Anton’u hücreye götürdü.

ÜÇ

O andan beri Anton geçmek bilmeyen saatleri sayıyor, kasaba saatinin ağır vuruşlarını bekliyordu. Dakikalar uzuyordu. Çarpan yüreği dakikaları birbiri ardınca büyük bir gayretle itiyordu sanki. Ajan’ın getireceklerini söylediği öğle yemeğini bekliyordu, su taşımaya göndermelerini bekliyordu, yeniden şefin yanına götürülmeyi bekliyordu. Koridordan gelen

sesleri dinliyor, büyük bir gerginlik içinde oturuyordu. Belki de yolculuk izninin alındığı Pordim karakoluyla telefon bağlantısı kurmaya çalışıyordu çavuş. Oradan bu adda birine yolculuk izni verilmediği ruhsatın sahte olduğunu söyleyeceklerdi.

Heyecandan bir ranzaya uzanıyor, bir kalkıp daracık odada volta atıyordu. Düşünceleri daldan dala konuyordu. Akşam kendisini bekleyecek, belki de şu anda kamp yerine doğru yürümekte olan arkadaşlarını düşünüyor; ölümden korkuyor, geçmiş günleri düşünerek orada umut ve teselli arıyordu. Zaman zaman tabanının altında altı tüfeğin gizli olduğu değirmene doğru kayıyordu düşüncesi. Kasabanın sakin hayatının tekdüze sesleri onu rahatlatıyor, gergin, savaş dolu dünyasından uzaklaştırıyordu. Kafası sürekli olarak kaçma planıyla ilgiliydi. Ve önceden kesinlikle nasıl olacağını bilemediği bir sürü ayrıntı olduğu ve her ihtimal için ayrı ayrı planlar kuruyordu. Kendini sakinleştirmeye çalışması boşunaydı.

Saat on ikide ajan kapıyı açtı. Kapı kilitli değildi. Anton ajanın söyleyeceklerini bekliyordu.

— Öğle yemeği getirttim size, dedi ajan. Elinde bir tepsiyle bir polis girdi içeri.

— Telefon bağlantısı kuramadık henüz. Şimdi yaralı bir partizanı getirecekler. Çavuş meşgüldü.

Anton rahat bir nefes aldı. Ama ikinci cümleyle beyninden vurulmuşa döndü. Ajan onun bu durumunu telefon bağlantısı kurulamadığı için sinirlenmiş olmasına verdi. üzüntüsünü yatıştırmak için:

— Şansınız yok, dedi. Hatlar dolu. Akşam jandarmalar bir partizan grubuyla çatışmış. Şu anda partizanların peşindeler.

Polis bir sandalye getirdi, tabağı, ekmeği, çatalı koydu üstüne. Anton heyecanını gizlemek için ranzaya oturdu, yemeye başladı. Dizleri titriyordu. Ama kendini tuttu, kayıtsız bir sesle sordu:

— Nerede karşılaşmışlar partizanlarla?

— Kasabanın doğusunda.

«Olamaz» dedi içinden. «Bizim bölgemiz batıda. Her halde başka bir birlikti bu.» Ve bu haber onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi:

— Rica ederim ,beni su almaya yollayın da hava alayım biraz.

— Avluda dolaşın isterseniz ,dedi ajan.

— Mahpuslar gibi dolaşmaktan su almaya gideyim daha iyi.

— Peki, atı getirdikleri zaman gidersiniz. Saat üçe doğru, dedi ajan.

Tadını bile anlamadan çabucak yedi yemeğini Anton. Güç toplaması için yemesi gerekiyordu.

Bir iki dakika sonra komşu hücrenin kapısı açıldı. Çocuğu dışarı çıkardılar. Sorguya mı götürüyorlardı acaba ? Anton yüreği çarparak dinliyordu. Çocuğun dediği gibi yumuşak mı davranacaklardı ona? Jandarmalara teslim ederlerse hapı yutardı. Hücrede sessizce dolaşıyor, kapıya gidip kulağını dayıyordu. Odalardaki alışılmış seslerden başka bir şey duyulmuyordu. Avludan bir araba tıkırtısı sonra da merdivenlerden ayak sesleri duyuldu. Paslı kapı tokmağını yavaşça çevirip kapıyı açtı. Koridorda kimseler yoktu.

Yüreği hızla çarpmaya başladı birden. Neden şimdi kaçmayı denemesindi? Hızla merdivenlerden inip sokağa çıkabilirdi. Biri karşısına çıkıp onu durdurursa hücrede durmaktan bıktığını söylerdi. Kapıyı kilitlemediklerine göre ona güveniyorlar demekti. Polis odasına alınmasını şef emretmemiş miydi?

Yarı karanlık koridorda sessizce yürüdü ve polis odasının kapısına geldi. Kapı açıktı. Gün aydınlığı bir şafak gibi giriyordu kapıdan. Başını uzatıp içeri baktı. Bir polis üniformasının mavi düğmesini dikiyordu. Yüzü kapıya doğruydu.

Anton birden geri çekildi ve bastığı tahta gıcırdadı. Polis kapıya doğru yürüdü. Anton içeriye doğru yürüdü, az kalsın polise çarpacaktı.

İkisi soğuk soğuk birbirlerine baktılar. Kısa boylu ,geniş omuzlu bir köylüydü polis. Kocaman suratında kedi gözü gibi parlayan, zeki bakışlı gözleri vardı. Anton gülümsedi.

— Nereye gidiyorsun? Kimden aldın?

— Senin yanına geliyordum.

— Nasıl benim yanıma? Kapıyı nasıl açtın?

Polisin gözleri iri iri açılmıştı.

— Kapı kilitli değildi, dedi Anton, kapkaranlık hücrede oturmaktan sıkıldım.

Polis güvensizlikle baktı ona.

— Hadi içeriye!

— Şefiniz polis odasında oturmama izin vermişti.

— Hadi hadi, çok konuşma içeri!

Anton polisin emrine uydu. Polis de arkasından geliyordu. Kapıyı Anton'un üstünden kilitledi. Düğmesini rahat rahat dikmek istiyordu anlaşılan.

Polislere olan düşmanlığı, kini büsbütün arttı. Köylü polise karşı büyük bir nefret yükseldi içinde. Tehlikeli bir polisti. Kehribar renkli gözlerinin ezici, güvensiz bakışlarını görür gibi oldu.

Dişlerini sıktı, tahta ranzaya oturdu. Kaçamamıştı. O allahın belâsı tahta neden gıcırdadı sanki! Koridorda düzensiz ayak sesleri duyuldu. Çocuğu getiriyorlardı hücresine. Çocuk bir şeyler söyledi. Nereye götürmüşlerdi acaba? Sorguya mı? Sorgunun bu kadar çabuk bitmesine imkân yoktu.

Kapının kilidinin açıldığını, ajanın, «Seni Poruçik Diçevsky'e teslim etmeden önce iyi düşün. Anandan emdiğin sütü burnundan getirir o» diyen sesini duydu. Çocuk bir şeyler geveledi. Anton'un kapısının önünden geçerken «bakalım» diye mırıldandı ajan.

Kasaba saati ikiyi vurdu. Koridorda polislerin ayak sesleri duyuldu, memurlar işlerine döndüler odalardan birinde bir yazı makinası tıkırdamaya başladı. Bir kadın sesi bir şeyler soruyordu:

— Ölmüş, diye cevap verdi biri kadına. Az önce ölmüş, belki de yolda.

Birden yaralı partizanı beklediklerini hatırladı Anton ve öldüğünü anladı. Ayakları karıncalanmaya başladı. Sanki ayakları yere basmıyordu.

Sokaktan ağır bir yük kamyonu geçti. Ahşap yapı titredi, tavandan sıvalar düştü yere. Bu gürültü Anton'u kendine getirdi. Sinirleri gerilmişti, elleri titriyordu. Heyecandan boğulacak gibiydi. Aklına, bir ölü arkadaşı, bir sanki gözünün önündeymiş gibi capcanlı hatırladığı çeşme ,bir çavuş geliyordu.

Zaman öldüresiye ağır geçiyordu. Polisler öldürülen partizanla ilgiliydiler şimdi. Ona ayıracak zamanları yoktu.

Anton arada bir derin bir nefes alıyor, sonra da of çekerek boşaltıyordu ciğerlerini. Sonunda saat üçü vurdu. Tahta ranzaya oturup beklemeye başladı. Ama dakikalar geçiyor, kimse gelmiyordu yanına. Gerginlikten yüreği sıkışıyordu. Her an kapının açılmasını, bir polisin onu alıp şefin

odasına götürmesini bekliyordu. Pordim’den bu adda birine çıkış izni verilmediği ortaya çıkarsa ne diyecekti? Gardaki otele de Anton Ahtararov adında biri uğramamıştı. Onu mutlaka Poruçik Diçevski’ye teslim edeceklerdi. O zaman da kendisini zehirleyecekti Anton.

Uzandı ve bütün bu sorulara nasıl cevap vereceğini düşünmeye başladı. Artık yüreği eskisi gibi çarpmıyordu. Saat dörde geliyordu ama kimseler görünmemişti hâlâ. Kapıyı üstünden kilitlemiş olan polis gelip kapıyı açtığında bütün umutları kırılmıştı artık Anton’un.

Eşikte durup:

— Hadi çık, dedi polis.

— Nereye, diye sordu Anton.

— Avluya.

Yüreğini bir sevinç kapladı birden, dizlerinin kesildiğini hissetti. Kalktı paltosunu giydi, golf pantalonunun kemerini sıktı, polisin önüne düşüp yürümeye başladı. Merdivenleri inip avluya çıktılar. At arabaya koşulmuştu ama ayakkabıcı çocuk görünürlerde yoktu.. Bir polis atı geminden tutuyor, saçak altına yığılmış polislere, memurlara bağıra bağıra bir şeyler söylüyordu .Küçük kalabalık avluya doğru uzanıyordu. Anlaşılan partizanın cesedini saçak altına koymuşlar adamlar da onu görmek için toplanmışlardı başına.

— Ayakkabıcı çocuğu neden getirmedin, diye sordu atı tutan polis.

— Kimse böyle bir emir vermedi bana, diye cevap verdi Anton’u getiren polis.

— Atı kim götürecek?

— Bu götürür.

— İki kişi olmaları Iazım. Paştrapanov! Gidip ayakkabıcı çocuğu getir. O da gelsin suya.

Kalabalığın arasından biri ayrıldı. Anton ajanı tanıdı.

— Ne var ,diye sordu ajan polise.

— Bir tutukluyla suya gidilmez ki, bu divaneyi kim tutacak ? diye cevap verdi polis öfkeyle. Ağzından saçtığı köpüklerle kolunu kirleten ata vurmak için elini kaldırdı.

— Sen git, dedi ajan.

— İşim var. Şef buradan kimsenin uzaklaşmamasını söyledi. Belki de jandarmalara yardım etmek gerekecek.

— Kliment, işte anahtar. Git getir ayakkabıcı çocuğu, dedi ajan şişman polise.

Polis uzaklaştı, Anton, belindeki kemerle çemberli bir fıçıya benzeyen kısa boylu, şişman polisin arkasından baktı. Upuzun bir ensesi, kocaman bir kafası, bu kocaman kafanın üstüne kondurduğu şapkanın gülünç bir görünüşü vardı.

— Neden toplanmış bu kalabalık, diye sordu Anton.

— Partizanı getirdiler. Kim olduğunu anlamaya çalışıyorlar. Bu taraflardan değil, diye cevap verdi ajan.

— Ben de görebilir miyim?

— Tabii.

— Paştrapanov, atı hep ben mi tutacağım yahu, diye yakındı polis. Ama ajan aldırmadı bile ona. Omuzuna attığı paltosunun kollarını sallaya sallaya Anton'la birlikte saçak altına doğru yürüdü.

Yüzü kireç gibi yürüyordu Anton. Bacakları titriyordu. Heyecandan soluğu kesiliyor, ajanın sözlerini güçlükle duyabiliyordu.

— Büyük bir hata işlemişler. Yakaladıklarında ellerini bağlamaları gerekirdi. ölüden ne öğrenilir şimdi? Poruçik Diçevski tavuk boğazlar gibi boğazlayacak onları.

Saçak altına vardılar. Küçük kalabalık onlara yol vermek için açıldı.

Ölü otuz beş yaşlarında, iri yapılı, sarışın bir adamdı. Kocaman ayakları çıplak, kolları kuvvetliydi. Kahverengi kaba kumaştan bir elbise vardı üstünde. üzerindeki kurumuş kanlar eski pas lekeleri gibi görünüyordu. Sırt üstü, bacakları iki yana açık yatıyordu. Başı omuzuna doğru eğilmişti. Sakallı yüzünde garip bir düşünce, bir dalgınlık maskı gibi donup kalmıştı. Gür, sarı bıyıkları, halâ canlıymış gibi duran yarı kapalı gözleri, yüzündeki bu anlamı kuvvetlendiriyordu.

Anton hemen sırtını döndü. Tanıdığı bir partizan değildi bu. Belki de Şumen Birliğinden biriydi. Kaçmayı planladığı şu anda daha fazla bakmak istememişti ona. Kim bilir, belki de yarım saat sonra onun yanına henüz soğumamış bir ceset olarak uzanacaktı.

Omuzları titriyordu. Bir an için kendini onunla garip bir kader birliği içinde gördü. Onları diriler dünyasından ayıran bir kaderdi bu. Sanki bütün varlığıyla dehşet verici bir sırra dokunmuş, yüreği telâş ve acıyla dolmuştu.

Ajan:

— Tanımıyor musun? diye sordu. Anton'un yüzünü kaplayan tedirginliğe şaşarak baktı.

— Hayır, nereden tanıyacağım ,dedi Anton.

— Belki daha önce görmüşsünüzdür, dedi ajan. Yüzün bembeyaz olmuş…

— İlk defa öldürülmüş bir adam görüyorum.

— Yüreğiniz pek yufka. Ben artık her şeye bakabiliyorum. Tıpkı doktorlar gibi… Hadi gidin, sizi çağırıyorlar.

Atı artık ayakkabıcı çocuk tutuyordu. Şişman polis kaşlarını çatmış, öfkeli öfkeli Anton'u çağırıyor. eliyle kovayı ve huniyi gösteriyordu. Çocuğun kahverengi gözleri. üzüntüden kararmış, canlılığını, parlaklığını kaybetmişti. Yüzü ürkek ve tedirgindi.

Atın yanından geçen bir polis çocuğa:

— Monka, gördün mü saçak altında yatanı? Seni de yanına uzatacağız. Beş paralık ayakkabı tamircisi olduğuna bakmadan sol kitaplar okumaya kalkıyorsun.

Çocuğun saçlarından yakalayıp çekti. Çocuk sallandı acıdan.

— Çek atı, ne bakıyorsun, dedi şişman polis.

Anton dizginleri tuttu, araba yola çıktı. Çocuk kovayla huniyi taşıyordu.

Boş fıçı gümbürtüsünün doldurduğu dar, eğri büğrü sokak boyunca yürüyorlardı. At koşmak istiyordu ama Anton'un güçlü kolları dizginlere öylesine asılıyordu ki atın şaha kalkmasına ramak kalıyordu. Anton kaslarının gerildiğini, yüreğinin büyük bir umutsuzlukla dolduğunu duydu. öldürülen partizanın yüzü gözünün önünden gitmiyordu, onu üzüyor, öfkelendiriyordu.

Çevresine bile bakmıyordu. Fıçının ve tekerleklerin çıkardığı gürültüden sağırlaşmış, çevresindekileri göremeyecek bir körlük içine girmiş gibi başını öne eğmiş hızlı hızlı yürüyordu.

Dar sokaktan çıktıklarında atın dizginlerini gevşetti. At koşmaya başladı. Anton dönüp arkasındaki polise baktı. Tabancasının kılıfı düğmelenmişti. Sol elinde küçük bir sopa vardı.

«Tabancasını kılıfından çıkarıncaya kadar üç saniye geçecek, dolu değilse doldurmak için de bir saniye», diye düşünüyordu Anton. Bu köylü şişko polisten ölümden iğrendiği kadar iğreniyordu o anda.

Başını kaldırıp hafif bir sisle gölgelenmiş mavi-yeşil dağlara baktı. Bir dev elbisesini andıran bir duvar gibi yükseliyordu dağlar. İçinde filizlenen şiddetli bir dağlara kaçma isteği yüreğini yaktı, saçlarını ürpertti. Dağların deniz gibi mavimsi dünyasında arkadaşları vardı. İçinden selâm yolladı onlara. Yeniden görebilecek miydi arkadaşlarını? Düşüncelerini anlatabilecek miydi ? Şu anda ne kadar değerliydi arkadaşları onun için, ne kadar bağlıydı onlara…

Başını çevirip çocuğun gözlerini aradı. Bu topal arkadaşının yakalanmasından kendinin suçlu olduğunu sanmıştı. Kaçmayı başaramazsa bu çocuk onun sonunun sessiz bir tanığı olacaktı. Sanki bütün ömürlerince birbirlerini unutmayacakmış gibi bakıştılar uzun uzun.

Çeşmeye gelmişlerdi. At oluğa doğru eğildi, polis atın gemini gevşetmelerini emretti. Anton titriyor, gözlerinde şimşekler çakıyordu .Polisin nerede duracağını izliyordu göz ucuyla. Beş altı adım arkalarındaydı polis. Anton üstüne çullansa tabancasını çıkarmaya zaman bulamayacaktı.

Anton oluğa bastı, kovayı çeşmenin taşına bıraktı, ağır bakır huniyi kavradı. Ayakkabıcı çocuğun gözleri irileşti birden. Polis çocuğun bu bakışlarından bir şey anlayacak diye yüreği hopladı Anton'un. üstüne atılmak için yaklaşmasını beklerken polis çeşmenin üstüne çıktı birden. Anton ayaklarına baktı polisin. Polis bu bakışın farkına varmıştı sanki. Geri çekildi, elindeki sopayla çizmesinin topuğuna vurdu. Anton eğildi, kovayı oluğun altına koydu, huniyi fıçının deliğine yerleştirip sırtını polise döndü, gözlerini mısır tarlasına dikti. üçü de susuyorlardı. At sinekleri kovalamak için kuyruğunu sallıyor ,kuyruk boş fıçıya çarptıkça boğuk bir ses yayılıyordu ortalığa. Çeşme ağır ağır dolduruyordu kovayı. Ayakları oluk boyunda kara çamura batmış at ayaklarını yere vurdukça araba da ileri geri kımıldıyordu.

Kova dolmuş Anton alıp fıçıya boşaltmıştı onu. Çocuk atın yularından tutuyordu. Fıçı işi bozacaktı biraz. Polisi hemen zararsız hale getiremezse

fıçının çevresinden dolaşması gerekecekti.

Çeşme yeniden şırıldamaya başladı. Anton doğruldu, polisin çeşmenin üst tarafındaki taşın arkasında oturduğunu gördü. Bu kadar uzaktan etkili bir şekilde ona vurması olacak gibi değildi. Çeşmenin üstüne tırmanması ya da yanından dolaşması gerekecekti. Ama bu arada polis de kendini savunmak için zaman kazanmış olacaktı. İkinci bir yol kalıyordu. Bu ikinci yola aklı yattı Anton'un. Zaten öldürmek istemiyordu bu köylüyü, karısı, çocukları vardı herhalde.

Kova dolduğunda eğilip çocuğa bir göz attı. Çocuğun gözleri irileşti, ağzı açıldı. Dolu kova küçük bir kavis çizerek polisin üstüne doğru uçtu. Polis daha ne olduğunu anlayamadan kova üstüne dökülmüş, ağır huni de göğsüne inmişti.

Anton başını iyice öne eğmiş çıplak otlakta koşuyordu. Şimdiye kadar hiç duymadığı bir ıslık çalıyordu kulaklarında hava. Bedeni öylesine ilerdeydi ki, ayakları son hızla koştuğu halde dengesini zor sağlayabiliyordu. Kolları uçan bir kuşun kanatları gibi ayaklarıyla birlikte hareket ediyordu. Dümdüz koşuyordu, kurşunlardan korunmak için eğriler çizerek koşması gerektiğini unutmuştu. Ardından ateş edilmesini beklerken bütün bedeni ürpermişti.

İlk birkaç saniye çok uzun gelmişti ona. Polisin haykırışından başka bir ses duymaması şaşırtmıştı onu. Sol tarafınla küçük bir toz bulutunun kalktığını gördüğü, dokuz milimetre çapındaki tabancanın patlayışını duyduğu zaman otlağın ortalarına gelmişti artık. İkinci toz bulutu ayaklarının arasından kalktı, kurşunun üstünden atladığını sandı. Dördüncü patlamada kurşun üstünden geçti ,beşinci, altıncı… Sayabildiği kadar sayıyordu. Sonra tabanca sesleri kesildi. Polisin kurşunları bitmişti herhalde. Ya da tabancası tutukluk yapmıştı.

Delicesine bir sevinç kapladı içini, kudurmuş gibi koştuğunu farketti, biraz yavaşladı. Başını kaldırıp mısır tarlasına baktı. Epeyce bir ara vardı daha. Sonra yeni bir hızla çıplak otlakta koşmaya başladı. Sırtına gelen bir kurşunla sendelediğinde anızlığa yaklaşmıştı. Birden karardı her taraf, ayaklarının altında toprak bükülüyordu sanki, ama dengesini korudu, aynı hızla koşmaya devam etti. Bütün varlığını sara,.. bir telâş içinde ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Bedeninde bir yerin ateş gibi yandığını, bir kurşunun anızlıkta bir toz bulutu kaldırdığını duydu.

Hep acı duymayı, ölmeyi bekliyordu. Oysa hiçbir acı duymuyordu işte. Sadece bedeninin sağ yanında bir yerin hafifçe uyuştuğunu duyuyordu. Koşuyordu. Sadece yorgun soluğu, kendi ayak sesleri geliyordu kulağına. Koyu bir karanlık çökmüştü yüreğine.

Anız tarlasının sarı zemini geriliyor, mısır tarlasının yeşil duvarı yaklaşıyordu durmadan. Kalbi kesik kesik atıyordu. Kupkuru ağzından hırıldayarak çıkıyordu soluğu. Ansızın dönüp arkasına baktı. Çeşmenin oralarda boş tabancasını sallayan polisi gördü. Çocuğu da elinden kaçırır korkusuyla peşine düşmemişti. Uzaktan iri bir sinek gibi duran ufak tefek yağız at, fıçı, çeşmenin üst yanındaki yamaç, yamaçtaki beyaz evler öyle olduğu gibi duruyordu. Polislerin çok geçmeden peşine düşeceklerini hatırladı, mısır tarlasına ulaşmak için yürümeye başladı. Vurulan yeri ağırlaşmıştı. Göğsünün sağ tarafına, vurulan yerine doğru soktu elini, gömleğinin emdiği sıcak kana bulandı eli. Yaralandığını o zaman anladı. Bir korku bir dehşet kapladı içini, birden acıdı kendine. Ne olduğunu pek anlayamayan, aciz bir çocuk gibi hıçkırdı. Sonra kendini toplayıp arkadaşlarını düşündü. Ölü ya da diri onların yanına ulaşmalıydı. Sadece orada yardım ederlerdi kendisine. Sadece orada, başka hiçbir yerde! Yarasını düşündü, boşuna kuvvet harcamamak, güç toplamak gerek, diye düşündü. Sağ kolunu pek kımıldatamıyordu. Kaldırıp baktı. Al kanlara boyanmıştı kolu. Kolunu böyle görünce fena oldu içi, sallandı, gözlerini kapadı, az kalsın yere düşüyordu. Yemyeşil mısır tarlasıyla arasında birkaç adım kalmıştı, orada gizlenebilirdi. Yetişip daldı mısır tarlasına. Ama bir iki saniye sonra bazı yerleri sürülmüş anızlığa çıkıverdi. Mısır tarlası uzayıp gidiyordu ama eni dardı, üç adımdan daha geniş değildi…

Kapana kısılmış bir insan gibi donakaldı. Artık sadece ileri doğru kaçması gerektiğini biliyordu. Her büklüm, her dönemeç peşindekileri daha da yaklaştıracaktı ona. Ama kolayca vurulabileceği için çıplak ovada koşmayı göze alamadı. Geri döndü ve mısır tarlası boyunca koşmaya başladı. Tarlanın öte yanında bir yar vardı. Oralarda çukur bir yer olduğunu gösteriyordu bu. Orada saklanmayı düşündü. Yara vardığında, iki tarafı ağaçlı bir vadiye uzandığını gördü yarın.

Vadiye indi, koşmaya devam etti. Vadi gitgide düzleşiyor, alçacık çalılıklar, seyrek söğüt ağaçlarıyla bir ovayı andırıyordu. Dip tarafında bir dere vardı. Ağaçların arasına gizlenmek için dereyi geçti ve önünde ansızın

kapkara, ıslak, şurasında burasında beyaz çakıl taşları parıldayan bir araba yolu belirdi.

Durdu, gömleğinin düğmelerini çözüp göğsüne baktı. Kıpkırmızı bir ağza benzeyen yaradan incecik bir kan sızdığını gördü. Titremeye başladı. Karnının, bacaklarının kana bulanmış olduğunu anladı. Yüreği yeniden büyük bir korku ve umutsuzlukla doldu.

Ağır ağır soluyor, inip kalkan göğsüne bakıyordu, «öleceğim» dedi içinden. Bu soğuk düşünce iradesini kamçıladı.

— Kampa kadar sürüklenebilmek için kuvvet toplamalıyım… Başka çarem yok, diye mırıldanırken yaşadığına inanmak istiyordu sanki. Kendi sesini, içinde yaşayan başka bir varlığın sesiymiş gibi dinledi, ama yakında ölecek olan bu varlık kendisi değildi sanki. Yeniden kuvvetini harcamaması, «akıllıca» davranması gerektiğini düşündü. Geniş adımlarla yürümeye başladı. Ama birden susadığını hissetti. Geri dönüp dereden kana kana su içti. Doğrulup arkasına baktı sonra. Tepenin tam üstünde, biraz önce geçip vadiye indiği yerde bir atlı gördü. Peşine düşmüşlerdi demek. Tek kurtuluş yolu bir yere gizlenmek, tavşan gibi beklemekti.

Dere, kara dikenlerden örülmüş bir çitle çevrili bir bostanın ardında kayboluyordu. Patika boyunca yürüdü, hayvanlar içeri giremesin diye tarla sahibinin yaptığı bir merdivenle karşılaştı. Bostanda kimse yoktur belki, diye düşünüp içeri atladı. Ve fasülye sırıklarının arasında duran bir kadına çarptı. . Kadın çitin yanında durmuş bir şeyler yapıyordu. Anton’un içeri atladığını görünce doğruldu, boğuk bir çığlık attı. Bir çift ürkek göz gördü Anton karşısında, esmer, tombul, uysal yüzlü, genç bir köylü kadınıydı.

Derin bir soluk aldı Anton, sonra fısıldar gibi:

— Korkma yenge, korkacak bir şey yok. Ben raslantı… Sana bir kötülük yapacak değilim, dedi. Kadın ağzı yarı açık, şaşkın şaşkın bakıyordu Anton’a. Her an bağırabilirdi. Sararmış yanaklarından iki damla yaş süzüldü. Anton bütün gücüyle bağırmaması, korkmaması gerektiğine inandırmak istiyormuş gibi gözlerini kadının gözlerine dikmişti.

Kadının hiçbir şey anlamadığını görünce üzgün bir sesle:

— Peşimden geliyorlar, dedi.

Kadın:

— Kim? diye sordu.

— Jandarmalar.

Kadının gözlerinde bir korku belirdi. Anton hemen ekledi:

— Ben, üniversite öğrencisiyim.

Kadın:

— Aman allahım! Benden ne istiyorsunuz?

— Beni ele verme!

Kadın hâlâ şaşkın şaşkın bakıyordu Anton'a. Anton yalvarır gibi:

— Burada saklanayım, dedi. Yakalanırsam, bostana sana görünmeden girdiğimi söylerim.

Kadın vadinin üstüne doğru baktı, sonra sessizce bahçenin öteki tarafına doğru çekildi. Anton çite doğru yaklaştı, fasülyelerin içine uzandı. Birdenbire kan boşandı ağzından, gevşeyiverdi bedeni. Yüzükoyun yatıyor, kanının karnını ıslattığını duyuyordu. Yolda ilerleyen nal sesleri duydu o anda. Kadın Anton'un uzandığı yerden yirmi adım kadar uzakta çömelmiş, eteğine fasülye topluyordu.

Dere usul usul şırıldıyor, bir yerlerde bir kara tavuk ötüyordu. Islak toprak küf kokuyordu.

Nal sesleri yaklaşmıştı artık. Anton eyerin gıcırdadığını, atın soluk seslerini duyuyordu. Atlı jandarma vadinin karşı tarafından kadına doğru geliyordu. Yaklaştığında kadın doğruldu.

Polis biraz yorulmuş bir sesle sordu:

— Buradan bir adam geçti mi?

Anton soluğunu tutmuş kadının ne söyleyeceğini bekliyordu. Kadın cevap vermeden' önce uzun bir süre sustu gibi geldi ona.

— Nasıl bir adam?

— Genç ,kasabalı gibi giyinmiş biri.

Kadın gene sustu. Anton artık titriyordu.

— Hayır, kimse geçmedi.

— Emin misin?

— Ben kimseyi görmedim.

— Ne zamandan beri buradasın?

— Çoktan, iki saat kadar oluyor.

Bir sessizlik çöktü ortalığa. Jandarma bir şeyler düşünüyor olmalıydı. Bir süre sonra:

— Uzun boylu, kasabalı gibi giyinmiş, uzun saçlı başı açık bir adam görürsen bize haber ver, dedi jandarma.

Atını sürdü ,eğer gıcırdadı, nal sesleri vadide kaybolup gitti.

Anton kadına doğru baktı. Kadın eğilmiş fasülye topluyor, fasülyeleri sinirli sinirli seri hareketlerle koparıyordu. Güneşten yanmış elleri fasülyelere asıldıkça uzun sırıklar sallanıyordu. Onu unutmuştu sanki kadın, hiç ondan yana bakmıyordu. Peşinden gelenler çekip gidinceye, karanlık çökünceye kadar burada kalması gerekiyordu Anton'un. Ama kendinde yeniden ayağa kalkacak güç bulamama korkusu sabırsızlandırıyordu onu. Yarasını eliyle bastırıyor, göğüsünde gittikçe artan bir ağırlık duyuyordu. Kadın, polislerin Anton'u aradıkları yamaca doğru baktı iki kere. Anton da uzaklardan gelen tüfek sesleri duydu, peşinden gelenlerin dağlara doğru uzaklaştıklarını anladı.

Doğrulmadan önce dizlerinin üstüne kalktı. Başı müthiş bir şekilde dönüyordu çünkü. Çite tutunarak ayağa kalktı. Bostan gözlerinin önünde dönüp duruyordu. Uzun fasülye sırıkları fırıldak gibi dönüyor, lahanalar mavimsi bir gölgeyle örtülmüş gibi görünüyorlardı. Anton sallandı, çite yaslanmak zorunda kaldı. Çit çatırdadı. Gücü kesiliyordu. Arkadaşlarını görmek istiyorsa yakalanmayı, vurulmayı göze alıp kararlaştırdıkları yere doğru yürümeye başlamalıydı artık.

Yürümeye başladı. Kadının kendisine acıma dolu gözlerle baktığını gördü. Güçlükle:

— Sağol yenge, diyebildi.

Kadın telâşla çevresine bakındı, Anton'a doğru yürüdü. Uysal gözlerinde büyük bir acıma duygusuyla parlıyordu. Beyaz başörtüsünü çıkardı, sessizce ona uzattı.

— Kolunu bağla bununla, dedi.

Anton başörtüsünü aldı, yarasına bastırdı.

— Hoşça kal, deyip yürümeye başladı.

— Tanrı yardımcın olsun, dedi kadın arkasından.

Anton merdiveni indi, vadinin üst tarafına doğru yürüdü. Küçük kavis çizip jandarmaların gittiği dağa doğru dönecekti. Kurtulma ve arkadaşlarını

yeniden görme umudu güç veriyordu ona. İleri doğru itiyordu sanki. Ne dönüp arkasına bakıyor, ne de çevresini gözlüyordu. öne doğru eğilmiş, bir eliyle de yarasını bastırmış bir halde yürüyordu. Vadi uzun bir kavis gibi bükülüp onu çıplak bir düzlüğe çıkardığı zaman korkmadı. Görseler vururlardı onu. Ama kurşun onu yere devirmedikçe yürüyecek, hep yürüyecekti. Arada bir dişleri birbirine vuruyor, sırtı ve göğsü gitgide daha fazla acıyordu. Artık sızı içeriden, her soluk alışında hırıldayan delik ciğerlerinden geliyordu. Derin soluk almamaya çalışıyor, sadece tek ciğeriyle soluk alabileceğini sanıyor, bazen de soluk alabildiğine inandırmaya çalışıyordu kendini. Bilinci gittikçe kayboluyor, çevresini görmez, duymaz oluyordu sanki.

Otlağı geçip dağa vurdu. Bir ara mısır tarlaları çıktı önüne. Gizlendi oraya .Daha ileride tek tük meşe ağaçları, ormanın içine sokulmuş küçük tarlalar vardı. Buradan başlıyordu dağ. Muazzam bir duvar gibi yükselen dağı, kocaman tırtıllar gibi düzlüğe doğru sarkan tepeleri gördü. Ormanın serinliğini duydu. Koniye benzeyen tepeyi araştırdı gözleriyle. Arkadaşları onu burada bekleyeceklerdi. Yürüdüğü doğrultunun biraz sağında kalıyordu tepe, asıl yoldan ayrıldığını anladı. Oraya doğru nasıl gideceğini hesaplamak için bir dakika kadar durakladı. Ama ormana girdiğinde kaybetti bu yolu. Sadece yön duygusuna güvenerek yürümeye başladı. Orman biraz sakinleştirmiş, umutlandırmıştı onu. Ama dağın yamacına vurunca soluk alması güçleşti ve daha yavaş yürümek zorunda kaldı. Yürümeye gücü kalmayacak diye yeniden bir korku sardı içini. Dinlenmeliydi. Yosunlanmış bir kütüğün üstüne oturdu.

Çevresinde hareketsiz birer dev gibi yükselen düz, beyaz kayın ağaçları vardı. Yaprakların sessizce hışırdaması, binlerce varlığın kendi kötü sonunu fısıldaması gibi geliyordu ona. Çürümüş yaprak ve ıslak toprak kokusu duydu. Bütün bunlar onun acınası yalnızlığını düşünerek donmuşlardı sanki. Biraz daha aşağılardan gelen bir su şırıltısı işitti. Kurumuş, kanlı ağzının su diye yandığını duydu. Ama geri dönmeyi göze alamadı. Şimdi, suyun şırıltısını duydukça artan susuzluğunu düşünmemeye çalışarak kararsız bir şekilde oturuyordu. Sonunda kalkıp ağır ağır tepeye tırmanmaya başladı. Adım attıkça ayaklarının altındaki kuru kayın yaprakları hışırdıyordu. Eğer onu arayanlardan biri yakınlardaysa bu hışırtı Anton'u ele verebilirdi. Ama Anton aldırmıyordu buna, ağaçlara tutuna tutuna yürümeye devam ediyordu. Soluk alıp vermesi gittikçe güçleşiyordu. Şaşılası bir gayretle küçük bir alana erişmeyi başarabildi. Batan güneşin

aydınlattığı küçük düzlükte durdu, sızısı artmış, karnındaki ağırlık dayanılmaz bir hal almaya başlamıştı çünkü. Ağzında bir acılık duydu. Kendi kanının kokusundan fenalaşıyor, ayakları titriyor, alnından buz gibi ter damlacıkları süzülüyordu. İnleyerek bir ağaca tutundu ve yavaşça altın renkli yeşil yosunlu kayın ağacının dibine çöktü. Hızla çarpan yüreği şakaklarına gelmişti sanki. Islak elleri titriyor, göğsü hırıldıyordu. Diz üstü kalktı, kan kusuyordu. Küçük bir dere gibi akıyordu ağzından kan. Sıcacık, dumanlar çıkan kanının yeşil yosunlar üzerine yayıldığını gördü. Ama korkmadı bundan, göğsündeki ağrı dinmiş soluk alması kolaylaşmıştı çünkü. Hemen arkasından gücünün iyice kesildiğini duydu, ayağa kalkmaya çalıştı. Yeniden başı döndü. Ayakları üstünde doğrulabilmesi için bütün gücünü toplaması gerekiyordu. Gözleriyle yakınlardaki tepeyi araştırdı. Yamaçtan bir dağ yolu iniyordu. Sarhoş gibi tırmanmaya başladı bu yoldan. Dayanmak için bir sopa aramak geldi aklına. Bir tane buldu ama, gücüne göre değildi bu, çok ağırdı. Bir eliyle kanı dindirmek için yarasını bastırıyordu zaten, tek eliyle dayanamazdı.

Yüz adım kadar bu şekilde yürüdü. Yol onu tam tepenin altına, dik ve nemli bir vadinin başladığı bir dönemece çıkardı. Havanın soğukluğundan titremeye başladı. Soğuk bir ter kapladı her yanını. Durdu, tepedeki batan güneşin vurduğu ağaçlara baktı. Tepe yükseldi sanki, orman sallandı. Müthiş bir deprem sarsmış, yukarı doğru kaldırmıştı sanki dağı, gökyüzü korkunç bir uçurum gibi ayaklarının dibinde uzanıyordu.

Sırtüstü düşmüştü. Kendine geldiği zaman anladı bunu. Boylu boyunca dağ yolunda yatıyordu. Rahatlamıştı, garip bir sevinç doldurmuştu içini. Akşam saatlerinin altın renkli gökyüzü altında, mutluluk dolu sıcak ve sakin bir denizde yüzüyordu sanki. Çocukluk günlerinden birini yaşıyor gibiydi. Nekahat günlerinde, yoksul odasının duvarına, sabahları, böyle altın renkli, sıcak ışıklar vurur, bu ışınların aydınlığı bütün varlığını canlandırırdı. Duvara vuran ışınları küçücük elleriyle yakalamaya çalışırdı. Şu anda da aynı yorgun çocuktu Anton. Ama artık hastalıktan değil de savaşın gerektirdiği acılardan yorgun düşmüştü. Nasıl da dinlenmek, gözlerini yumup bu sıcak aydınlığa gömülmek istiyordu …

Arkadaşlarını hatırladı. Ondan uzak, çok uzak bir ormanda uzanmışlar, üzgün, telâşlı yüzleri zayıflamış, ormanın sessizliğini dinlemeye çalışırlarken gördü onları. Kulaklarında hafif bir hışırtı vardı. Akşam rüzgarının ormanın tepesinde nasıl estiğini duyuyordu sanki. Bir sürü ses

duyuyordu. Bütün bu sesler tamamlanmadan kalıyordu ama, Anton bu yarım kalan sözlerin her birini anlıyordu. Bu sesler arasında öyle bir ses vardı ki, Anton'un inandığı şeyleri fısıldıyordu. Bütün bunlar bir gün gerçekleşecekti yeryüzünde. Bu ses gitgide öteki sesleri bastırıyordu. Bu ses altın yaldızlı gökyüzünde bazen telâşlı, bazen güzel muştular veren milyonlarca sesin oluşturduğu bir çağlayan gibi uğulduyordu.

Gözlerini yummuş, kendinden geçmişti. Solgun, kansız yüzünde hafif bir gülümseme vardı.

Yolda kuru yaprakların hışırdadığını duydu. Kahverengi elbiseli, başlarında asker kepi olan iki erkek silueti belirdi dönemeçte, sakına sakına ona doğru yürüdüler. Makineli tüfeklerinin kısa namlularını ona doğru çevirmiş, çevrelerini kollayarak yürüyorlardı. Bir an bakıştılar, sonra birden koştular. Biri paltosunu çıkarıp gömleğini yırttı.

Bir şey göğsünü sarıp ısıttı Anton'un. Gözlerini açmak istedi ama açamadı. Gülümsedi. Bir el yavaşça elini sıktı.

Göz kapaklarının altında hâlâ o altın ışıklı deniz duruyor, bütün varlığı hâlâ o parlak aydınlıkta yıkanıyordu. Sonra özenli ellerin kendisini kaldırdığını hissetti. Bir zamanlar, annesinin kollarına bıraktığı gibi bırakıverdi kendini. Sakin, üzüntülü sesler duyuyordu. Büyük bir rahatlık, büyük bir güven duygusu veriyordu bu sesler ona.

Anton'u batan güneşe karşı götürdüler; dönemeçte batan güneşin ışınları ölü gibi solgun yüzünü, arkadaşının omuzunda sallanan terden ıslanmış siyah saçlı başını aydınlattı. O anda kadını hatırladı. Esmer, uysal bakışlı, yuvarlak yüzlü, iyi yürekli bir kadın ona doğru geliyordu işte. Başından bembeyaz örtüsünü çıkarıyor, ona veriyordu.

Dağ, aşağılarda' mavimsi bir karanlığa gömülüyordu. Yaşlı kayın ağaçları usul usul hışırdıyor, sanki geçen gün için üzülüyorlardı. Güneş ışınları tepeden koşuyor, ağır ağır yanıp bitiyor, insanların ve şehirlerin bulunduğu uzaklara, ormanların kalın, zeytin yeşili kilimi ardından gökyüzünden sel gibi bir kızıllık akıyor, sanki oralarda akıl almaz bir ateş selinde milyonlarca insan yanıyordu.

YABANCI

Ganev, saat on ikiye doğru çalıştığı sigorta şirketinden döndü. İki paket vardı elinde, beyaz bir kağıda özenle sarılmış, kırnapla bağlanmış olan pakette bir kilo peynir, henüz aldığı öğle gazetesine sardığı öteki pakette de et vardı.

Merdivenlerde karşılaştığı apartman komşusu Savov'a göz kırpıp peynir aldığını söyleyerek övündü. Hayat pahalılığından sızlanıp dertleştiler bir süre. Pahalılıktan iğrenmiş bir durumda apartman kapısında durup zili çaldı Ganev. Anahtarı vardı ama karşılanmayı seviyordu.

Geniş omuzlu, tıknaz bir adamdı. Hafifçe fırlak olan kül renkli gözlerinde bir saflık vardı.

İçerden bir kapının açıldığı duyuldu. Kapıdaki göz deliği açıldı, bronz parmaklıkların arkasından tanıdık bir çift mavi göz baktı ona. Kapı açıldı, sıcak, yemek bir çift mavi göz baktı, ona. Kapı açıldı, sıcak, yemek göründü.

Mutfaktan geliyordu. Saman renkli bir önlüğü vardı üstünde. Sessiz, bıkkın, hüzünlü bir anlam taşıyan beyaz, güzel yüzüne bu önlük yaraşıyordu.

Ganev gülerek karısının yüzüne doğru kaldırdı paketi.

— Bak ne aldım, diye övündü. Karısı pek de meraklı olmayan bir sesle:

— Ne aldın? diye sordu.

Ganev karısının kulağına eğildi, iki parmağıyla ona dokunarak bir sır verir gibi:

— Peynir, dedi.

— Kim bilir ne kadar çok para vermişsindir.

— Para önemli değil, sabahları kahvaltı etmemiz çok daha önemli. Çocuk nerede?

— Odada uyuyor.

Ganev pardesüsünü çıkarmış, askıya asıyordu. Karısı:

— Biliyor musun, ben odayı kiraya verdim, dedi.

Adam vurulmuş gibi oldu, geri çekildi:

Bir ay önce annesi ölmüştü. Karısına da kendine de ağırlık olan yetmiş yaşında yaşlı bir kadındı annesi. ölümünden sonra odasını kullanmadılar.

Kiraya vermeyi düşünüyorlardı. Odaya bir yatak, bir elbise dolabı bir de divan koydular. Pek çok insan kiralık oda arıyordu o sırada, kendilerine uygun bir kiracı seçebilirlerdi.

Ama Ganev kararsızdı. Evde yabancı bir adam olmasını istemiyordu. üniversiteli bir kıza vermeyi düşünüyordu odayı. Bu sıralarda hele hizmetçi kadın bulmanın pek güç olduğu bu zamanlarda karısının bir kız arkadaşı olması iyi bir şeydi.

Bu haber kötü sarsmıştı onu, kendini tutamayıp öfkeyle bağırdı :

— Kime verdin?

— Bir beye.

Ganev öfkeyle karısını süzdü :

— Kim odayı bir erkeğe vermeni söyledi sana? Erkek almayı düşünseydim iş arkadaşım Minevi alırdım. ,

Dört yaşındaki kızı sesini duymuş, holden koşarak geçip babasının bacaklarına sarılmıştı.

Dalgın bir tavırla kızının başını okşadı sonra öfkeli bir sesle sordu:

— Kimmiş, ne iş yapıyormuş bu bey?

— Bilmiyorum. Görünüşü…. iyi bir adama benziyor. Saat sularında zili çaldı. İlanı gördüğünü söyledi. Ben de olmaz diyemedim.

— Evimde erkek istemediğimi biliyorsun, dedi Ganev ve mutfağa girdi.

Öğle yemeğinin tadını kaçıracağa benziyordu haber.

Kar gibi bembeyaz örtüsüyle, tertemiz yemek takımlarıyla yemek masasını, duvarda bir ecza dolabı gibi dizi dizi ucuz porselen kutuların durduğu rafı, öğle yemeğinden sonra üstüne uzanıp gazete okumayı pek sevdiği duvar boyunca uzanan minder, bir aile yuvasının kendine özgü mutluluğunu duyduğu bu sıcak köşeyi, sanki bütün bunları o tanımadığı adamla, kiracılarıyla paylaşacakmış gibi yüreği sızladı. üzüntülü bir durumda bir sandalyeye oturdu. Her gün olduğu gibi elbiselerini çıkarıp eskilerini giymeyi unutmuştu.

Küçük kız dizlerine tırmandı babasının. Babası:

— Mimi, çekil kızım, işe geç kalacağım, dedi ve onu dizlerinden indirdi.

Karısı Ganev’in dikkatini başka bir noktaya çekmek için:

— Bütün gün su akmadı, dedi. Masaya ıspanak çorbasını koydu.

— Borular çat çat patlayacaktı sanki, diye devam etti sözüne.

Küçük kız eline mutfak bıçağını almış oynuyor, neşeyle:

— Baba, işte böyle çat, çat, çat diye patlıyorlardı, diyordu.

— Yemek yaparken çok su harcama, dedi Ganev konuyu kapatmak için.

— Kaparo verdi mi o herif, diye sordu sonra.

— Verdi, dedi karısı.

— Gelince geri ver parasını.

— Ama bütün aylığı verdi, dedi karısı şaşkın şaşkın.

Ganev elini savurup bir of çekti.

— Neden karışırsın bu işe anlamadım. Sana söylemiştim bu benim işim diye. Neden evimizde sere serpe oturmayalım?

— N'apayım, dedi karısı suçlu suçlu. öldüreyim mi kendimi şimdi. Hangi akla uyup verdim ben de bilmiyorum. Pişmanım. Elbiselerini çıkarsana, bunlarla rahat yemek yiyemezsin.

Yemeğe oturmadan önce soyunup eski elbiseler giymek değişmez bir alışkanlığı olmuştu onun. Kadınlar nasıl elbiselerine dikkat ederse o da öyle koruyordu elbiselerini.

Bir şeyler mırıldanarak eski elbiselerini giymeye gitti.

Ne de olsa adamı bulup vazgeçtiğini söyleme imkanı vardı daha. Ama bu durumda adamın verdiği paranın iki katını vermesi gerektiğini hatırladı birden. Adam ayak direyebilirdi bu konuda.

Mutfağa döndüğünde, kiracının adres bırakıp bırakmadığını sordu.

— Hayır, dedi karısı.

— Ne zaman taşınacak?

— Bugünlerde. Anahtar verdim ben kendisine.

Ganev şaşkın şaşkın karısına baktı. Sonra:

— Ya adam bir hırsızsa, deyip elini masaya vurdu. Bir fırsat kollayıp, evde olmadığımız bir anda sayabilir evi.

Karısı korkmuştu. Yüzünden gerçekten üzüldüğü anlaşılıyordu. Çocuk şaşkın şaşkın onlara bakıyordu.

Kadın hatasını düzeltmek için her şeyi yapmaya hazır bir tavırla kocasına baktı, üzgün bir sesle:

— N'apalım şimdi? dedi.

— Evde oturacak, hiçbir yere çıkmayacaksın.

Üçü de sofraya, yerlerine oturdular. Ganev karşı

tarafa, karısı sobanın yanına, onun yanına da çocuk.

Tedirgin, sessiz sessiz yemeklerini yiyorlardı.

Ganev birden sordu:

— Görünüşü nasıldı adamın?

Karısı kaşığını tabağına bıraktı, çocuğun ağzım sildi, pek emin olmayan bir tavırla:

— Bambaşka bir adam, dedi.

— Memur olmasın? Neden bambaşka göründü sana. Biraz tarif et adamı.

— Pek Bulgar'a benzemiyor, dedi karısı. Memur da değil. Bana kalırsa…. doktor…. ne bileyim ben. Ona birden güveniverdim ama şimdi başka görünüyor bana.

— Bulgarca biliyor mu, diye sordu Ganev. Bir güvensizlik, bir kıskançlık uyanmıştı içinde.

— Yakışıklı bir adam, gösterişli. Sonra çok terbiyeli, onurlu bir adam gibi görünüyor.

— Demek hoşuna gitti! diyerek çattı karısına.

— Apostol, dedi karısı. Beyaz yüzü kızardı, gözlerinde küçük küçük alevler belirdi. Çocuğun yanında böyle abuk sabuk konuşma n'olur, dedi.

— N'apalım, bu sonucu çıkardım ben. Başka türlü nasıl açıklanabilir? Yabancı bir adam geliyor, güvenini kazanıyor, odayı veriyorsun. üstelik anahtarını da.

— Görünce anlayacaksın. Dediğim gibi başka türlü bir adam, yanılttı beni…

— Ne olursa olsun, buraya adımını bile atmayacak, dedi Ganev. Karısının son sözleri onu rahatlatmış, odayı sanki zorla kiralayan adama kızmıştı.

Yemekten sonra mindere uzandı. Bir yandan gazetesini okuyor bir yandan da keyfini kaçıran bu kiracı konusunu unutmaya çalışıyordu. Sonra hole geçti, radyoyu açtı. Askeri hareketlerden söz eden haber bültenini

dinledi, karısına şirkette bir sigorta poliçesi yüzünden meydana gelen gülünç bir olayı anlattı. Gidiş saati geldiği için giyindi ve işine gitti. Evden çıkmadan önce karısına:

— Anna, dedi. O herif gelirse hemen şirkete yolla. Görelim bakalım nasıl bir adammış.

*

İki gün sonra kiracı konusunu hemen hemen unutmuşlardı. Sadece büfenin çekmecesinde olduğu gibi duran paralar bu can sıkıcı olayı hatırlatıyordu.

Hayatları önceden nasılsa öyle devam etti.

Akşamları Ganev doğru evine geliyor, yemek yiyorlar, karısı mutfakta bulaşık yıkıyor, öteki mutfak işlerini görürken o holdeki sedire uzanıyor, gazetesini okuyor, radyo dinliyor yada pullarıyla oyalanıyordu. Çocuk da onun çevresinde dolanıyordu. Her cumartesi sinemaya gider, yorgunluklarını atmış bir halde geri dönerlerdi. Sonra esnemeye başlarlar, artistlerin oyunları üzerine tartışırlar ve hayatlarından memnun, uykuya dalarlardı. Arada bir arkadaşlarına gider ya da onları eve davet ederlerdi. Ama bu daha seyrek olurdu. Kaynanası da gelirdi onlara. Ama Ganev pek hoşlanmazdı ondan. Eve her gelişinde çekişirlerdi.

Yılda bir iki kere de Lülin'e, Vitoşa'ya giderlerdi. üçü de ütülü, tertemiz elbiseler giyerler, Ganev ağzına kadar yiyecek ve giyecek eşyası dolu büyük bir sırt çantasını yüklenir, karısı eline bir baston alır, gözüne bir güneş gözlüğü takar, çocukları da omuzuna bir kelebek kutusu asardı. Yeşil bir alanda oturur, bütün günü tembellik ederek orada geçirirlerdi.

Ama en çok evde kaldıkları günleri, holde oturmayı severlerdi. Ganev pullarına öylesine dalardı ki saatlerce ağzından tek kelime bile çıkmazdı. Elinde küçük bir maşa, dikkatle küçük, renkli kağıt parçalarını gözden geçirir, karısı ya bir şeyler diker yada ev işlerinden yorulmuş bir halde yatağına uzanır kocasının yanına gelmesini beklerdi.

Arada bir, çocuk hastalanırdı. Bu olay onları telaşa düşürür ve birbirlerine yaklaştırırdı. Ganev doktorlara, eczanelere koşar, iş arkadaşlarına yakınır, arkadaşlarının anlattığı her çocuk hastalığı olayını

dikkatle, yürekten üzülerek dinlerdi. Böyle zamanlarda babalık duyguları kabarır, karısının işlerini bile üstlenirdi. Kömür getirir, sobaları yakar, ortalığı süpürür, bulaşıkları bile yıkardı. Kasaba, bakkala zaten karısını yollamazdı, iyi bir kocaydı o, karısının yakınması için bir neden olamazdı.

Altı yıl önce evlenmişlerdi ve hayatları sakin ve dümdüz akıp gidiyordu. Maaşı dolgundu. Şirket iyi bir ücret ödüyordu ona, paraları kendilerine yetiyordu. Ayrıca karısının konduğu mirastan da bir kira gelirleri vardı. Ama gene de yabancıların gözünden uzak, hattâ kapalı bir hayatları vardı. Bütün dünyası şirkette başarı göstermek, pul koleksiyonu ve evini modern bir şekilde döşemekti. Türlü yemek takımları, et kıyma makinesi, çekirdek temizlemek, yağ çırpmak için makineler, elektrikli süpürge, elektrikli tava daha buna benzer bir şey almıştı evine. Bunların bir sürüsü daha neye yaradığını anlayamadan bozulurdu. Bir aralık fotoğraf makinelerine merak salmıştı. Resim çekerdi. Yazın taraçada, dağlarda kendisinin ve ailesinin fotoğraflarını çeker, kışın da Boris bahçesine giderlerdi fotoğraf çekmek için.

Karısı ancak yeni bir elbise diktirdiği ya da şapka aldığı zamanlar heyecanlanırdı. Böyle zamanlarda o sakin ve aldırışsız yüzünde elbisem iyi dikilmezse, şapkam yakışmazsa diye bir kuşku, bir sabırsızlık okunurdu.

Tekdüze yaşamaktan sıkılıp ağlamaya, Ganev'i en küçük şeylerden ötürü bile kırmaya başladığı günler de olurdu. O zaman Ganev daha sıcak davranırdı ona. Akşam yemeğinde bir yerlere götürür ya da tiyatroya giderlerdi. Karısı rahatlar, hayatları gene eskisi gibi sürüp giderdi.

*

Hafta sonunda kiracı geldi.

Ganev bir akşam üstü onu evde bulacağı önsezisiyle eve geldi. Ve gerçekten de daha sokak kapısında yabancı bir bavul gördü ve adını bilmediği bir kolonya ve erkek kokusu çarptı burnuna. Kapının eşiğinde kiracının taşınırken düşürdüğü bir kağıt parçası duruyordu. Ayakkabılarını sildikleri bez biraz yer değiştirmiş, bükülmüştü. Antreye kiracıyla birlikte yabancı, düşmanca bir şey sokulmuştu.

Karısını mutfakta ütü yaparken buldu.

— Geldi, dedi karısı yavaşça. Odada. Eşyalarını yerleştiriyor.

— Şirkete, benim yanıma neden yollamadın?

— Nasıl yollayayım? Açtı kapıyı girdi, hamallar bavullarını getirdiler. N'apabilirdim?

— Arsız herif! Şimdi gidiyorum yanına.

Karısı kolundan tuttu:

— Fazla kabalaşma.

Mutfaktan çıkmadan önce öksürdü Ganev ve kiracının odasının kapısının önüne gitti. İçerden ayak ve kağıt sesleri geliyordu.

Kapıda durakladı, ceketini ve kravatını düzeltip kapıyı tıklattı.

— Girin, dedi içeriden gür bir erkek sesi.

Ganev kapıyı açtı.

Yüzü güneşten yanmış sarışın bir adam masanın dayandığı duvara dönük duruyor, bir tuvalet kutusundan çıkardığı küçük küçük şişeleri, tıraş takımlarını masanın üzerine yerleştiriyordu. Yerde kocaman iki bavul duruyordu. Açık kapaklarından iç çamaşırları görünüyordu. Bavullara yakın bir yere kalın lastik pençeli bir çift sarı ayakkabı atılmıştı. Bunların yanında da bir sürü fotoğraf ve bir kadın portresi duruyordu.

Ganev'in güvensizlikle dolu gözleri başka başka otellerin türlü renkteki etiketlerinin yapıştırılmış olduğu iki bavula takılıp kalmıştı. Bilmediği İngilizce bir kelimeyi okumaya çalıştı, başını kaldırıp adama baktı sonra.

Onda da böyle, bavullardaki gibi bir huzursuzluk, bir yabancılık vardı. Hayatın sonsuz ve tedirgin edici enginliğini taşıyordu sanki varlığında. Düşünceli, kararlı bir yüzü vardı. Ağzının bir ucunda hafifçe içe doğru

kıvrılmış dudağı ve kalkık sağ kaşı güç dolu bir anlam veriyordu yüzüne. Beklenmedik, büyük bir işi başarmaya karar vermiş gibiydi.

Ganev adamın yüzüne bakınca telaşlandı. Bu yüz hoşlanmadığı, korku duyduğu bir şeyi hatırlatmıştı sanki ona. Keyfi kaçmış ve tanımadığı bu adama karşı saygı duymuştu birdenbire.

Eğilerek selam verdi adama.

— özür dilerim, rahatsız ediyorum sizi. Ben ev sahibiyim, dedi.

— Memnun oldum, dedi adam elini uzattı. Adım Panov.

Ganev gülümsedi:

— Odayı nasıl buldunuz?

— Beğendim, dedi kiracı. Geniş, güneşli…

Çevresine bakınıp gülümsedi.

— Sizi oturtmak isterdim ama henüz yerleşemedim. Ayrıca bir tanecik sandalyem var.

Ganev utandı.

— Karım farkına varmamış, şimdi getiririm ben.

Antreden bir sandalye aldı, koltuklardan da birini vermeyi düşünüyordu ama birden kendine geldi. «N'apıyorum ben» dedi kendi kendine ve kiracıya nasıl bir sandalye vereyim diye karısına danışmaya gitti. Mutfağa hızla girince karısı korktu.

— Bir tek sandalye vermişsin sadece. Hangi sandalyeyi vereyim? deyince ikisi de telaşlandılar. Çözümlenmesi pek kolay bir sorun değildi bu. Salondaki takımlardan başka misafir odasında da sandalyeleri vardı. Ama misafir gelince hepsini kullanıyorlardı. Ayrıca bu sandalyeleri vermek de istemiyorlardı. Mutfaktaki sandalyeleri vermek de yakışık almazdı.

— Hadi çabuk ol. Adam bekliyor, dedi Ganev.

Karısı öfkeli öfkeli :

— Al hangisini istersen götür, diye cevap verdi.

— Asıl suçlu sensin, senin düşünmen gerek, dedi Ganev.

Şöyle ya da böyle sandalye götürmesi gerekiyordu adama. Misafir odasından iki sandalye almak zorunda kaldı Ganev. Nasıl olsa bu adam fazla kalmaz burada diye düşünerek kiracının odasına götürdü sandalyeleri.

Keyfi yerine gelmişti Ganev'in. Sanki yaptığı bu fedakarlıkla adamın üstünde söz sahibi olmuştu.

— Memur musunuz, diye sordu.

Adam eşyalarını yerleştirmeye koyulmuştu yeniden. Gülümseyerek ceketinin iç cebini karıştırdı, mavi bir cüzdan çıkarıp uzattı.

— Evet, kim olduğumu, ne yaptığımı bilmeniz gerek, dedi.

Dönüp iç çamaşırlarını yerleştirmeye başladı.

Ganev odadan çıktı.

Mutfağa, karısının yanına döndüğünde sandalyeleri vermek pek hoşuna gitmemiş de olsa rahatlamıştı.

— Sandalyeleri vermeseydin keşke, cilaları bozulacak. Eee, nasıl buldun adamı? diye sordu karısı.

— İlginç bir kuş, dedi gülümseyerek Ganev. Biraz maceracı gibi geldi bana. Nüfus cüzdanı yok, pasaportunu verdi bana. Dur bakalım pasaportta ne yazıyor…

Ganev pasaportu açtı, karısı cüzdana doğru eğildi, çocuk da görebilmek için bir sandalyeye çıktı. üçü de konuşmadan, büyük bir merakla adamın fotoğrafına bakıyorlardı. Taraçaya açılan kapının camında bir sinek vızıldıyordu, başlarının üstündeki lambadan yüzlerine bir gölge yayılıyor, bu bölge yüzlerini uzatıyordu.

Adamın İtalya'dan geldiği, mühendis olduğu, otuz sekiz yaşında ve bekar olduğu anlaşıldı.

İkisi birden adamın hayatı üzerine tahminler yürütmeye başladılar, sonra Ganev pasaportu cebine koydu ve akşam yemeğine oturdular.

Bu akşam mutfakta uzun süre kaldılar. Ancak kiracı çıkıp gittikten sonra hole geçtiler. Hoşnutsuzdular, şaşkındılar.

Rahatlarını kaçıran bu durum için birbirlerini suçlayarak tartıştılar ve sonra yatmaya gittiler, ama kiracıları dönene kadar uyku tutmadı hiçbirini. Adam gece yarısına doğru döndü eve. Yattıkları yerden adımlarını dinliyorlardı, ancak adamın elektrik düğmesinin çıkardığı kapanma sesini duyup rahatlayabildiler.

İlk günler hep böyle huzursuz geçiyordu. Ama yavaş yavaş alıştı Ganev buna. Artık kiracıları hakkında bilmedikleri bir sürü şey pek

ilgilendirmiyordu onları. Sabahları saat dokuz ya da onda çıktığını, öğleyin saat bire doğru döndüğünü, odasına kapanıp bir şeyler yaptığını, krokiler, planlar çizdiğini biliyorlardı artık.

Ganev kiracısı hakkında biraz daha bilgi toplamaya çalıştı ama çevresindeki insanların hiçbiri tanımıyordu bu adamı.

Kiracıları gece eve o kadar geç dönüyordu ki, eve gelişini duymuyorlardı bile. Yakışıklı, tıraş olmuş, şık giyimli olarak sabahları odasından çıkarken sadece Anna görüyordu onu. Antreye açılan mutfak kapısının camından geniş, erkek omuzlarını görüyor, gelişini daha o camda belirmeden, gölgesinden seziyordu. Bu andan sonra hep bir heyecan kaplardı onu. Kilimleri silkelemeye başlar, toz alır, garip bir çeviklik gelirdi üzerine, sonra nedenini bilmediği bir hüzün çökerdi içine.

Şirkette kocası arkadaşlarına:

— insanın evinde bir yabancı adamın olması kötü şey, diye yakınırdı.

Bugüne kadar karısını hiç kıskanmamıştı, ama kiracı geleli beri garip bir kıskançlık duygusu onu üzmeye başlamıştı. Eve olabildiği kadar erken dönmeye çalışıyordu artık.

Karısı hayatından memnun değili sanki, somurtkan, sinirliydi. Aynı durumu kendinde de seziyordu. Çalıştığı büro tozlu, mobilyaları eskimiş gibi geliyordu ona, arkadaşları da can sıkıcı insanlardı. Hatta çok saygılı davrandığı, korktuğu müdür bile sıradan, şişman bir adamdı artık onun için. Hayatı hakkında da başka şeyler düşünüyordu artık. Eskiden dolgun maaşı, iyi karısı, rahat hayatıyla herkesin kendisine imrendiğini sanırdı, ama şimdi hiçbir ilginç yanı olmayan, sıradan bir hayat yaşadığını düşünmeye başlamıştı. Bütün bunlar üzüyordu onu.

Kafasından bu düşünceleri kovmaya çalışıyor, böyle düşünmesine neyin sebep olduğunu anlamaya çalışıyordu. Bütün bunların nedeni kiracılarıydı. Evlerine yeni, düşmanca bir şey sokmuştu o. Ganev bunu anlıyor, gittikçe bu adamdan nefret etmeye başlıyordu. Bunu karısına sezdirmemek için kiracısından söz etmekten kaçınıyordu.

Kiracılarıysa sanki hiç ilgilenmiyordu onlarla. Bir kere olsun kendilerinden bir şey istememiş, bir kere olsun onları rahatsız etmemişti. Sanki onlarla aynı çatı altında değil de uzak bir yerde oturuyordu. Bazen kendini ev sahibinden çok kiracıya benzetiyordu Ganev. Bu da dokunuyorlu ona.

Bir pazar günü akşamı holde oturuyorlardı. Ganev her zamanki gibi pullarıyla oyalanırken kiracı eve döndü. Güçlü, güven dolu bir yürüyüşle küçük holü geçip odasına girdi.

Anna kaçamak bir bakış fırlattı ona. Sonra gözleri kapanan kapıya takılıp kaldı. Elinde dikiş iğnesi bir dakika boyunca kıpırdamadan durdu.

Ganev hepsini farketmiş, karısının nasıl canlandığını, şaşkın şaşkın ona bakıp kaldığını görmüştü. Karısının bakılarında bir suçluluk, bir dalgınlık okunuyordu. Sanki ondan ve çocuklarından pek uzak bir yerlerdeydi.

Üstündeki eski elbisesi dolgun bedenini sarıyordu. Şaşalamıştı Ganev. Hiçbir şey olmamış, hiçbir şeyi farketmemiş gibi davrandı, hiç sesini çıkarmadan pullarına döndü. Gören onu pullarından başka bir şey düşünmüyor sanırdı. Yalnız o gece her zaman olduğu gibi erken yatmadı, gece yarısına ‘ kadar holde oturdu.

Bu geceden sonra karısıyla aralarında ağır, gergin, sessiz bir ilişki başladı. Birbirlerine karşı nazik, saygılı davranıyorlar, çeşitli konulardan söz ediyorlardı. Ama asıl konuşmaları gereken o üzücü konuya asla girmiyorlardı.

Ertesi gün Ganev sinemaya götürdü karısını. Eskiden olduğu gibi gönlünü almaya çalıştı. Ama bu defa istediği olmadı. Karısı dalgın, onlardan uzak düşünceler içinde yaşamaya devam ediyordu.

*

Bir sabah evde çocuğuyla yalnız olduğu bir sırada kiracı her gün olduğundan daha erken çıktı evden. Anna temizlemek için onun odasına girdi. Bu odaya sadece iki kere girmişti Anna. Her girişinde de adadaki düzene hayran kalmıştı.

Eskiden bebek elbiseleri gibi kokardı oda. Karanlık, ıssız gelirdi ona. Oysa şimdi hayat doluydu.

İhtiyar kadının üzerine kandilini, taraklarını, gözlüğünü ya da yanında yatırdığı bebeğin çoraplarını koyduğu o eski, ceviz masa tanınmaz hale gelmişti. Şuraya buraya konmuş krokiler, kül tablası, kitaplar, tuvalet eşyaları, kalemler bambaşka bir hava vermişti masaya.

Anna, elinde süpürge, başında saçlarını tozdan korumak için taktığı mendil durup odayı gözden geçirdi bir süre. Bugün daha bir aydınlıkmış gibi geliyordu burası ona. Ve birden burada olmaktan hoşlandığını anladı. Adamın hayat dolu, güç dolu portresine, resimlerine, Afrika'da bir yerde birlikte fotoğraf çektirdiği zencilere, işçi tulumuyla büyük bir makinenin altına yatarak çektirdiği fotoğrafa, bavullarına, tanımadığı o kadının portresine bakmaktan kendini alamıyordu, sanki bir şeyler onu buraya çekiyordu. Tazelik ve temizlik duygusu uyandıran kolonyanın kokusundan hoşlanıyordu. Bütün bunların burada uzun zaman kalmayacağını, her birinin bir sürü yolculuktan izler taşıdığını, bir savaşçının silahı nasıl savaş izlerini, türlü türlü yerlerin tozlarını, başından geçenlerin anılarını taşıyorsa bunların da sahibinin coşkun ruhuyla dolu olduğunu duyuyordu. Bavullar çizilmiş, eşyaların kimileri yıpranmıştı.

Masaya gidip krokilerden birine baktı. Kırmızı ve mavi renkli çizgiler bir makinenin herhangi bir kıvrımını meydana getirmek için bükülüyorlar, birbirleri içine giriyorlardı. Krokinin köşelerinde sayılar ve işaretlerin yazıldığı sütunlar vardı, bu krokiyi yapanın düşünceleri sanki orada asılı kalmıştı.

Krokiden bir şey anlamadı, geri çekildi. O zaman iyi bir kumaştan dikilmiş, bir sandalyenin üstüne atılmış bir gömleğe ilişti gözleri. Gömleğin bir kolu sökülmüş, sökük yerden iplikler sarkıyordu..

Gömleğin bu durumuna üzüldü, dikmek istedi. iğne almaya koştu ama hole girince coşkunluğundan korkuya kapıldı, dikmekten caydı gömleği. Sonra çocuğun kahvaltısını hazırladı, süpürmek için yeniden odaya döndü.

Bu güzel nisan sabahında hava ışık ışıktı. Hattâ her zaman yarı karanlık olan hol bile bu sabah ışık içindeydi; duvarlardaki en küçük leke, büfenin üstündeki en ufak toz bile görünüyordu. Açık pencereden bulvardaki kavakların yeşerdiği görülüyor, bu yeşillik bol bir ışıkla birlikte içeriye doluyor, duvardaki resimlerin camlarında yansıyordu. ikinci katta biri piyano çalıyordu. Anna'nın çok önceleri dinlediği eski, ahenkli bir türkü derinden derine duyuluyor, apartmanın duvarlarında eriyordu. Antenlerde sığırcık kuşları kanatlarını çırpıyor, tüyleri sabah güneşinde parıldıyordu. Neşeli cıvıltıları kavak ağaçlarının dallarında birbirlerini kovalayan kumruların ötüşlerine karışıyordu.

Bu türkü Anna'ya çoktan unuttuğu bir şeyi hatırlattı. Hoş bir duygu yayıldı yüreğine. Öğrencilik yıllarında bir gül tomurcuğuyla süsledikleri

paskalya çöreğinin kokusunu alt katta bir manifatura dükkanı olan babasının duyup, yukarıda neler oluyor, diye eve geldiği ışıklı bir nisan gününü hatırlamıştı.

Genç kızlık hayalleri, hep harikulade bir insanla evlenmeyi düşünmesi, o belirsiz coşkulu mutluluğu birer birer kafasında canlanıyorlardı.

Ortalığı temizlerken Ganev'le yaşadığı kısa sevgi geçti aklından. Ganev'le bir üniversiteliler toplantısında nasıl tanıştığını eski kilisedeki sade düğünü, oradan çıkıp lokantaya gittiklerini, masadaki kafaları tütsülü erkeklerin tatsız şakalarını, sokaklardaki yüzlerce otomobil arasında kaybolan üç otomobili, başında beyaz tacı, solgun, heyecanlı, yorgun ve mutlu bir halde, şimdi artık dar geldiği için hiçbir işe yaramadan elbise dolabında asılı duran smokinini giymiş Ganev'le birlikte fotoğrafçıya gidişlerini hatırladı.

Sabah serinliğinin doldurduğu mutfağa döndüğünde hayatı burada, bu yemek kokuları sinmiş duvarlar arasında bitmiş ve bundan böyle de hep böyle devam edecekmiş gibi geldi ona.

Kalkıp yatak odasına gitti. Genç kızlığından kalma, sararmış belirsizleşmiş birkaç aile fotoğrafı buldu. Ve o nedenini bilmediği üzüntüyle Üzerlerine kapanıp ağladı.

Evden çıkıp dolaşmak isteği sardı birden benliğini.

Evi topladıktan sonra giyindi, çocuğunu alıp dışarı çıktı.

Saat ondu. Gökyüzü güneye doğru hafif bulutlarla örtülüyordu. Güneş ısıtıyor, çevrede yaprak bile kımıldamıyordu. Şehir sessizdi. Gün, paskalya öncesindeki nisan günlerine benziyordu.

Eski günlerinden pek çok anı geçiyordu gözlerinin önünden. Genç kızlığındaki sevinçleri, üzüntüleri, hatırlıyor, garip bir umutla sarhoş, bir müzik dinler gibi yürümeyi sevdiği o eski sokaklarda dolaşıyordu. O kadar hızlı yürüyordu ki çocuk yetişemiyordu ona, durmadan kolunu çekiştirip duruyordu:

— Anne, hızlı yürüme bu kadar, yoruldum.

Parka ne zaman geldiğini anlayamadı, iki yanı ağaçlı, çiçekler bürümüş bir yola girdi. Bir mutluluk sardı her yanını. Henüz açmış körpe çiçekler, arıların vızıltısı, taze ot kokusu başını döndürmüştü. Kiracıyı, kocasını, evini ve hattâ yanı başında yürüyen, toprak yolda onun kısa gölgesini

kovalayan çocuğunu bile unutmuştu. Çocuk arada bir ona bir şeyler soruyor, Anna hiç düşünmeden, kurulmuş gibi cevap veriyordu.

Bir sıraya oturdu. Parktaki çam ağaçlarının koyu renkli dantelaları üzerinde kocaman, sivri bir kar kümesi gibi dağların karlı tepelerinin parıldadığını gördü. Bembeyaz karın temizliği, bu uçsuz bucaksız görüntü yüreğini sessiz bir heyecanla doldurdu. Sanki âşıktı Anna. Bütün bunlar Ganev'i tanımadan önce bir üniversiteliye duyduğu sevgiyi hatırlattı Anna'ya; genç çocuk gözünün önüne geldi yeniden. Alınyazısına üzüldü ve sanki başka bir varlıkmış gibi düşündüğü bir zamanlarki Anna'yı düşünüyordu. Onun için ağlamaya hazırdı.

Sıranın çevresinde oynayan çocuk bir ara uzaklaşmıştı. Anna unutmuştu onu. Birden dizine dokunan küçük elini hissetti.

— Anne, acıktım.

İrkildi birden Anna.

Kızcağız, babasının gözlerine benzeyen mavi gözleriyle şaşkın şaşkın Anna'ya bakıyordu. Hüzünlü, şaşkın bu küçük yüz onu sanki derin bir uykudan uyandırmıştı. Yüreği sızladı birden. Bir an için kendini çocuğundan, evinden, kocasından o kadar uzaklarda hissetti ki, sanki bütün bunları bir daha görmemecesine kaybettiğini, kimsesiz, bırakılmış bir insan olarak kaldığını düşünüp dehşete kapıldı.

Çevresine bakındı, toprak yolda kimseler yoktu. Yandaki sırada sapsan yüzle, sakallı bir adam uyukluyordu. Ayaklarının altında gölgesi uzanıyordu. Her şey ölmüş, hüzünlü ve hareketsiz öğle sessizliğine dalmıştı. Birden bir korku sardı varlığını, sıradan atladı, az daha bağıracaktı. Çocuğunu tuttu, sanki uzun süredir ona hasretmiş gibi analık sevgisiyle coşan bağrına bastı.

Şimdi geriye, şehre doğru koşmalıydı. Park yolunda o kadar hızlı yürüyordu ki, çocuk güç yetişiyordu ona. Sanki biraz önceki düşten, daha mutlu bir hayat isteğinden kaçıyordu. Biraz önce baktığı sıkıntıyla, usançla dolu bir ev gibi düşündüğü evine daha çabuk ulaşmak için koşuyordu. Orada onu, kendisini evde bulamadığı için şaşmış, üzülmüş olan kocası bekliyordu. üniversitelilerle, memurlarla dolu kalabalık sokaklarda yürürken evden iki saat önce değil de çok uzun bir süre önce çıkmış gibi geliyordu ona.

Sinirli bir şekilde evin kapısını açıp içeri girdi. içeriden serin bir hava esti.

Mutfağın kapısında Ganev göründü, öfkeli karısına baktı. Hafifçe dışarı çıkık gözlerinde öfke ve kızgınlık okunuyordu.

— Nereden geliyorsun, diye kaba bir sesle sordu.

Karısı sakin sakin cevap verdi.

— Çocukla biraz parkta gezindik.

Ganev başka şeyler söylemek istiyordu ama kendini tuttu, öfkeyle kapıyı kapadı.

Anna ev elbiselerini giydi ve Ganev'in yanına gitti.

Masa hazırlanmıştı. Anna bütün mutfakta düşmanca bir sessizlik olduğunu hissetti, sanki her şey sessizce onu ayıplıyordu.

Kocası yemeği ısıtmak için tencereyi üstüne koyduğu sobayı yakıyordu. Anna hiç sesini çıkarmadan sofrayı hazırlamaya koyuldu.

Yemeğe oturdular. Çocuk yorgunluktan uyukluyordu. Annesi dizlerine aldı onu. Arada bir kocasına bakıyor, düşünüyordu:

— Hiçbir şey bilmiyor. Kim bilir aklından neler geçiyor. Budala, diyordu kendi kendine.

Şu anda onu çok sevdiğini, bütün yüreğiyle istediğini hissetmişti. Sanki onun o tıknaz, düşük omuzlu, iyi yürekli Ganev'i, o sobaları yakan, sütçüye gidip yoğurt almak için bekleyen kocacığı bambaşka bir insan olmuştu.

Ganev somurtuyor, iştahsız yemeğini yiyordu. Yüzü sararmıştı. Birdenbire:

— Kiracıya evden . çıkmasını söyledim, dedi.

Anna şaşırdı. O adamı unutmuştu çünkü. Neşeyle cevap verdi :

— Çok iyi. Bunu göze alabileceğini sanmıyordum.

Ganev anlamlı anlamlı baktı ona.

— Ne zaman çıkıyor? diye sordu Anna.

— Bir iki gün sonra. Romanya'ya gidecekmiş zaten. Orada bir askeri fabrikada çalışacakmış.

Sözlerinin nasıl bir etki uyandırdığını anlamak için başını kaldırıp karısının gözlerine baktı.

— Kiranın bir kısmını geri ver, dedi karısı. Sonra ekledi :

— Odayı kiraya vermeyeceğiz artık. Yemek odası yapmak istiyorum orasını.

Ganev'in yüzüne bir gülümseme yayıldı. Ama sevincini gizlemeye çalıştığını anladı karısı. önemsiz bir şeymiş gibi başıyla, peki dedi.

Sonra sesine başka bir ton vererek sordu :

— Sabahtan beri neredeydin? Baksana çocuk ne kadar yorulmuş?

— Biraz dolaşmak istedim, dedi Anna. Ve parkın ne kadar güzel olduğunu anlatmaya başladı.

Ganev başıyla karısının söylediklerine katıldığını belli ediyor, evet diyordu.

Öğle yemeği her zamankinden iyi geçmişti bugün. İkisi de o ağır, nereden geldiği bilinmeyen sessizliğin, yavaş yavaş geçen bir hastalık gibi yüreklerinden kopup gittiğini duyuyorlardı.

İki haftadan bu yana ilk defa sofada kiracıyı düşünmeden rahat bir şekilde oturabiliyorlardı.

Ertesi gün kiracı gitti. Anna onun ve iki kat olmuş hamalların taşıdıkları bavullarının sokak kapısının ardından nasıl kaybolup gittiklerini seyretti.

Oda uzun süre boş kaldı. Anna odaya girmiyordu. Odanın çıplak kalan duvarlarından ürküyordu sanki.

Bir gün Ganev odayı sıvatmak için sıvacı çağırdı eve. Kendisi için bir çalışma odası yapmayı düşünmüştü orasını. Odaya girdiğinde yere atılmış gereksiz gazetelerin, kağıt parçalarının arasında kiracının küçük bir fotoğrafını buldu. Aldı, küçük küçük parçalayıp pencereden dışarı attı.

Her şey eskisi gibiydi artık.

Akşamları Ganev gene doğruca evine dönüyor, pullarının başına oturuyordu. Ya da evde bir şeyler onarıyor, karısına yardım ediyordu. Daha sonra odasına çekiliyor pul koleksiyonuna yada dağda çektiği resimlere dalıp gidiyordu. Bir ara mantar yetiştirmeye merak saldı. Birkaç gece de karısının aldığı bir mitoloji kitabıyla oyalandı. Ve hep öyle, eskisi gibi hayatından memnun görünüyordu.

Anna hizmetçileri yok diye üzülüyordu, en büyük kaygısı buydu. Sabahları erkenden kalkıyor, kendini yormadan, ağır ağır ev işlerini

yapmaya koyuluyordu. Yüzüne gene o eski bıkkınlık, saflık çökmüştü. O günün anısı günden güne kiracının yüzüyle birlikte kaybolup gidiyordu kafasından.

Sadece onların bu tekdüze hayatları içinde büyüyen çocuk, hayatta kendini heyecanlandıran, sevindiren, ağlatan, bilinmez ve garip bir şeyler buluyordu.

KUŞUN ÖLÜMÜ

Sana hep anlatmak istiyordum bunu. Bir gün bir çulluk avından sonra dinlenmek için bir köy yolunda oturmuştuk. Köy evlerinin kerpiç duvarları, dikenli çitleri sık söğüt dallarından görünmüyor, batan güz güneşinin yakut kızıllığında kayboluyorlardı.

Akşamları ormanın öteki ucunda gördüğümüz o pırıl pırıl yanan yıldızları hatırlıyor musun? Sanki akıl almaz büyüklükte bir fıçı, insanı kendinden geçiren şarabını dökerdi dünya üzerine. Onları seyrederken ikimiz de o yıldızlara gitme isteğiyle yanardık. Orada, tıpkı çocukluk rüyalarımızda gördüklerimiz gibi bambaşka bir hayat, güzel, güneşli bir dünya bulacağımızı sanırdık.

O zamanlar, unutmuşum sana bu olayı anlatmayı. Aklım fikrim hep avlanmaktı o günlerde çünkü. Bakır kızılı dökülmüş yapraklarıyla orman, çullukların fısıltı gibi ötüşleri, av köpeklerimizin duruşları, tüfek seslerinin yankıları, ormanın o temiz, taze havasında duyulan o yanık barut kokusu, velhasıl gündüzün bütün izlenimleri kafamda yeniden canlanırlardı.

Öte yandan, savaşın dünyanın dört bir yanında binlerce, milyonlarca insanın canına kıydığı bir günde sana böyle şeylerden söz etmek uygunsuz değil mi? Hem, sana anlatmak istediğim bir kuşun ölümü, bir insanın ölümüyle karşılaştırılabilir mi hiç?

Ama gene de, ölümün ne olduğunu, yanlışlıkla öldürdüğüm bu kuş sayesinde öğrendim gibi geliyor bana.

Uzun ve çok soğuk geçen bir kış sonunda, dört yanı çelenk gibi dağlarla çevrili sulak bir ovada geçmişti bu olay. Şiddetli kuzey rüzgârlarının

kovaladığı yüzlerce göçmen kuş, soğuktan ve açlıktan korunacak bir barınak aramak için uçup bu köyün çevresine gelmişlerdi. Türlü ötücü kuşlar öbek öbek rüzgârın önüne düşmüşler, ovadan gidiyorlardı. Bütün kuşlar güneyden buralara kadar geldikleri o uzun yoldan sonra dinlenmek, bir şeyler bulup yemek, ısınmak için sakin bir köşe arıyorlardı.

Köyün sebze bahçeleri arasından kıvrıla kıvrıla akan, kıyılarında söğüt ağaçları uzanan dere kuşlara yol gösteriyordu. Ağaçların üstünden uçuyorlar, arada bir dere kıyısına konuyorlardı. Rüzgâr buralarda pek kuvvetli değildi çünkü, toprak donmamıştı.

Dere boyunca yürürken birkaç sürüye ateş ettim. Av boldu, kolay oluyordu avlanmak. Biz avcıların 'kara' dediklerimizden sekiz tanesini asmıştım fişekliğime. Soğukta, donmuş bataklığın üzerinde bütün gece dolaştıktan sonra rüzgârdan ve uykusuzluktan güçsüz düşmüşlerdi. Uzaklara uçamıyorlardı. Bu yüzden hiç boşa gitmiyordu atışlarım, kolayca düşürüyordum onları.

Öğleye doğru kuzeyden kar yüklü, boz bulutlar belirdi. Ovada bir fırtına koptu. Derenin üzerinden bir yaban kazı sürüsü geçti ve az sonra lapa lapa yağan karda görünmez oldular.

Fırtınadan kaçıp, üstü sazlarla örtülü bir çoban kulübesine sığındım.

Bir saat sonra fırtına dindi. Kar da durmuştu. Hava açtı, ova sakinleşti.

İyi bir avdan sonra bembeyaz ,kaba bir mart karıyla kaplı düzlükte yürümek hoştu! Sevinç içindeydim. Bembeyaz düzlükte yürümek, elbiselerden hışırtısını, sırt çantamın halkasına vuran tüfeğimin namlusunun çıkardığı sesi dinlemekten hoşlanıyordum.

Karanlığın basmasına iki saat vardı daha. Ayrıca her taraf karla kaplı olduğundan daha da aydınlıktı hava. İncelen bulutların ardında, koyu bir sis içinde yanan bir lâmba gibi güneş görünüyordu.

Dere boyundan ayrılıp kasabaya doğru yürümeye başladım. İçi kar dolu bir sulama kanalı boyunca yürüyordum.

Uzakta ,bembeyaz ovanın ortasında büyükçe bir göl yeşil bir ayna gibi parlıyordu. Çevresinde birkaç küçük söğüt ağacı vardı. Çıplak dalları gölün duru sularında yansıyordu.

Elli adım kadar yaklaşınca gölün ortasına bir kuşun konduğunu gördüm birden. Yuvarlak, siyah bir nokta gibi hiç kımıldamadan duruyordu.

Durdum. Kuş döndü, telâşla kafasını kaldırdı. Belime astığım ördeklerin cinsindendi herhalde. Uçmaya çalıştı. Korkulu, küçük hareketlerinden belli oluyordu bu.

Sevgili dostum, karşımıza ansızın bir av çıkınca nasıl canlandığımızı, nasıl hemen tüfeğimize sarıldığımızı bilirsin sen. Kan beynimize çıkar, heyecandan soluğumuz kesilir, bütün dikkatimiz önümüzdeki kuşa ya da hayvana çevrilir. Onu vurmak için önüne geçilmez bir istek yakar, kavurur bizi. Ateş etmek için bir saniye geç kalacağız diye titreriz.

Ördeğin söğüt dallarının arasından uçup, gözden kaybolabileceğini düşünüp hemen ateş etmeye karar verdim.

İyice nişan alıp çektim tetiği…

Hafif bir duman perdesinin arasından kuşun nasıl çırpındığını, saçmaların suyu nasıl sıçrattığını gördüm. Ama şaşılacak şey, ördek gene gölde önceki gibi sakin, hiç kımıldamadan duruyordu. Kanatlarını çırpmıyor, sırtüstü dönüp sürüklenmiyordu suda. Yaralı ya da ölmek üzere olan bütün su kuşları gibi bir kurtuluş yolu aramak için suya dalmadı. Sadece ağır ağır bana doğru döndü. Sonra yeniden top gibi içine kapandı.

Gözlerime inanamıyordum. Hayretler içinde, yeniden ateş etmek için parmağım tetikte ona doğru yürüdüm.

Şaşkınlık içindeydim. Sanki hayat ve ölüm yasalarının kurşununun işlemediği bir hayalete ateş etmiştim.

Yanına gittiğimde gölün üstünde bir yaban ördeği değil de kara bir kuşun durduğunu gördüm. Koyu kül renkli bedeni sağlamdı, tek damla kan görünmüyordu sık tüylerinin üstünde.

Hiç kımıldamadan duruyordu kuş. İlkel varlıkların tehlikelerden uzak, rahat oldukları zaman gömüldükleri bir dalgınlık içindeydi. Yanına gidişim hiç etkilemedi onu, aramızda sadece iki adımlık bir ara vardı ama o hiç aldırmıyordu buna.

Beyaz ibikli, küçük, güzel, siyah başını ileri doğru uzatmıştı. Bembeyaz uzanan ovanın üzerinden ufkun ardında bir noktaya dikilmişti sanki bakışları, Bütün varlığını bu önemli noktaya yöneltmişti sanki, bunun dışındaki her şeye karşı buz gibi bir kayıtsızlık içindeydi bu küçük varlık.

Bu inanılmaz görüntüyü uzaktan göremeyeceğini düşün: Bir avcı bir yaban ördeği. İkisi de birbirine o kadar yakın. Adam hayretler içinde. Yaban

ördeği bu en büyük düşmanının karşısında tam bir kayıtsızlık içinde. Ve bütün bunlar bir fırtınanın arkasında bıraktığı huzur ve sessizlikle dolu, bembeyaz karlarla kaplı sakin bir ovada geçiyor. O anda dini masalların anlattıkları büyük bir mucizenin gerçekleştiğine inanmaz mıydın?

Bu durum daha birkaç saniye sürse dayanamayacağımı hissediyordum. Elimi kolumu sallayıp bağırmak geliyordu içimden. Ya da benden korkmayan bu kayıtsız siyah varlığı uzanıp tutmak istiyordum.

Suya girmeye hazırlanıyordum ki kuş çırpındı. Uzun boynu büküldü ,başı hafifçe geri çekildi ve bütün vücudu titredi. Bu ana kadar göğsünde güçlükle tutabildiği bir şeyi korumak istiyordu sanki. Sonra önündeki bir buz parçasına doğru ağır ağır yürüdü ve boynunu uzatıp sedef gibi parlayan gagasıyla buzu bastırdı. Gittikçe daha kuvvetli basıyordu gagasıyla buza, acısını bastırmak ister gibiydi. Birden vücudu gevşedi, küçük bir zarla siyah gözleri yarıya kadar örtüldü ve sırt üstü döndü kuş. ölmüştü.

Bu yaratıkta korkuyu hangi gücün yendiğini işte o zaman anladım. öylesine vurulmuştu ki, kesin olarak ölecekti. Saçma göğsünü deldiği zaman ölümün kaçınılmaz olduğunu anlamış bu önemli anın yaklaşması bütün varlığını kaplamıştı onun. Benimle uğraşacak hali kalmamıştı zavallının, hayatının sonunu karşılamaya hazırlanıyormuş … ölümün eşiğine gelen her canlının duyduğu acının hiç olmazsa bir parçasını duymuş olmalıydı bu birkaç dakika içinde.

Yeşilimsi suyun üstünde kımıldamadan duran bu küçük cesede düşünceli düşünceli baktım bir zaman.

Gözlerim dağların ördüğü beyaz çelenkle sarılı sakin ovayla yeniden karşılaşınca bana öyle geldi ki öldürdüğüm bu kuşun canı tümüyle yok olup gitmedi. Hayatı yaratan yüce ve sonsuz kuvvetin denizine küçük bir damla gibi geçti. Ve ben, biz insanların ölümde neden gizli bir güzellik gördüğümüzü ve ona umut bağladığımızı anladım. Buradan oraya doğru olan bu geçişte, filozofların ve din kitaplarının anlattıkları bu ebedi devranda, insan aklı hayatın sonsuzluğunu görmüş ve yeni yeni güç kaynakları bulmuş ruha.

Ayrılmadan önce kuşun cesedini sudan çıkarıp karın üstüne koydum. Onu çürümekten, çirkinleşmekten koruma isteği yaptırmıştı bana bunu.

O güzel güz gününde bunu anlatmak istiyordum sana. Sen de avcısın. Bu kuşu boş yere öldürdüğüm için beni kınamazsın. Yaşamamız için hayvanlar

bize gerekli. Ama insan ölümün ne olduğunu bilince, hayatın sonsuzluğuna duyduğu inanç onu elinden tutuyor, ferahlık ve sevgiyle dolduruyor gönlünü.

S O N